

A

FEJEDELEM KERESZTLEÁNYA.

ELSŐ RÉSZ.

1

**A FEJEDELEM
KERESZTLEÁNYA.**

REGÉNY.

IRTA

PÁLFFY ALBERT.

ELSŐ RÉSZ.

PESTEN.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

MDCCCLVI.

I.

Felsőfehér megyében az Olt partja mellett, erdők közé temetve egy szerény, alig ötven házból álló falu létezik.

Még az ősi időkben történt, hogy az Olt, mint valami vén csapodár, egy áradat alkalmával a keletkezett falut megpillantván, meghódítására egy új ágat indított utnak, s a védtelen áldozat e kicsapongás által, szivén ketté hasítatva birtokába esett a gazdag kéjencznek.

A lakosoknak e különös megtiszteltetés egyéb bajt nem okozott, mint hogy ez időtől kezdve folytonosan egy hid fentartására lőnek kényszerítve. A faluba tolakodott folyamág keskeny volt ugyan, de szeszélyes, szilaj, és megátalkodott, és épen nem tűrhette hogy leigáztassék, azért a hányszor kedve úgy hozta magával, félrelöké hátáról az alkalmatlan hi-

dat, mint valami igazságtalan terhet, melyet viselni nem tartozott volna.

Azonban hosszú évsori küzdelmek után mégis sikerült egy helyben született lángésznek e bajon állandóan segíteni. Tudniillik indítványára fejszére kelt a félfalu, s kivágtak a víz mentében egy pár dologtalanul ott ácsorgó tölgyfát, úgy hogy ezen lezuhított bálványoknak innentul a víz medre felett keresztül kelle feküdniök.

Igy lön összekötve a két part, mely alapokra aztán, nem volt nehéz felrakni a hidlásokat. A falu pedig büszke lett mesterművére, s innen kezdve felvette a szép Hidfalva nevezetet.

Hasonlóképen a régi időkben történt, hogy a falu zálogképen két testvérre: Péterre és Pálra szállott, kik használva a zavargós időket a víz által ketté szakított birtokot önkényes hatalommal Péterlakának, s Páltelkének parancsolák neveztetni.

A Kamuti család, melynek birtokához e falu is tartozott, azonnal protestált e hallatlan törvénytelenység ellen, és nem is minden fogamat nélkül, a mennyiben egy izben magától a fejedelemtől jött parancsolat, hogy itt ezentul Péterlakáról, vagy Páltelkéről senki

se merjen valamit tudni, mert a falu neve tovább is csak Hidfalva marad. Azonban a körülfekvő vidék lakosai előtt a megszokás, s kényelem erősb volt a fejedelmi rendeletnél, s a Kamutiak minden törekvésök daczára, a legujabb nevezet használatban maradt.

Természetesen hogy e bitorlás ellen legokosabb mód lett volna, a jószágot visszaváltani, erre nézve azonban az hiányzott legjobban, mire legnagyobb szükség lett volna tudniillik : pénz.

Apafi Mihály fejedelem idejében két jámbor öreg ült a zálogos birtokban. Ártatlan egy pár vén gyermek, kikkel a sorsnak kedve tölt egyszermásszor a köznapiaknál valamivel mulatságosabb tréfákat üzni.

Az öregek ugyanis azon regényes, de azon időkben még divatos képzelődésben éltek, hogy ők egymásra szörnyüképen haragusznak, hogy e két család, mely különben egy törzsökből származott, végzetszerűleg van arra kárhoztatva, hogy egymást rontsa, pusztítsa, s engesztelhetlenül gyűlölje, és hogy ezen átkot ők már vérökben öröklék, s hogy az ketségkívül átszálland gyermekeikre is.

Mind a mellett az apró napi bajokat ki-

véve, a két család példás békességben látszott megférni egymás mellett; a péterlakaiak egy héten háromszor is átmentek egész családos-tól szomszédjokhoz a páltelkiekhez, és ezek viszont. Sőt közelebbről tekintve e viszonyt, az idegennek inkább bámulni valója akadt, mennyi különös hasonlatosság, és sajátos rokonszenviség mutatkozott a két ház között. Egyenlő birtokuk volt. Ugyanazon építvényü lakháza mind a kettőnek. Hasonló igénytelen egyszerűség innen is túl is; közös öröm, közös bánat. Még külsőjökre nézve is hasonlított a két öreg egymásra. Fürtjeik őszebe vegyülni indultak, arcuk vidor, piros és egészséges maradt; testök határozott hajlammal birt a hizékonyyságra. Nejöket csaknem ugyanazon évben veszíték el, de azért maradt mindkettőjöknek egy csoport apró gyermeke, s egy egy ide s tova férjhez menendő leánya.

De ők csak megmaradtak abban, hogy örökös ellenségei egymásnak. Mindenik azt hitte magáról: ő ugyan végkép kibékülne társával, de a másik fél mit sem akar arról hallani, s ha mutatná is a leplezetlen tiszta barátságot, szívében még is csak a régi gyűlölet forralódnék.

Igy éltek ők, jóban és roszban vetélytár-

sai egymásnak, s egyik sem haladhatá tul a másikat.

Azonban a két ház közötti vetélykedésnek legkényesebb tárgya volt a család két legidősb leányának illő neveltetése. Ez volt szemefénye a két öregnek, erre nézve előttök semmi áldozat sem volt nagy.

De azért egymás felibe nem kerekedhetének.

Egyszerre azonban, mint a hogy a villám lesujt, Péterlaki uram agyába egy eszme szökent fel.

— Ez jó lesz! — monda magában, de aztán többet nem szólt, egykedvűnek mutatá magát, estvére megtevén szokásos látogatását a szomszédháznál, beszélgetett ott a világ legmindennapiabb tárgyairól; a jó ember tán soha sem volt unalmasabb mint épen ma.

Reggelre azonban hirtelen, és nagy zajjal felkerekedett, kocsira ült, maga mellé vevén legnagyobb leányát Erzsikét, s elutazott vele Kolozsvárra, azon szándokkal, hogy a lányt a nagy világban bemutatván, mintegy feleszendőre rokonánál Moróczi Miklóséknál nevelésbe hagyja.

Képzeltető mily romboló hatással érkezett át ezen rögtöni elutazásnak hire Páltelkére.

— Soha életemben ily álnoklelkűséget!
 — dühösködék a rászédett szomszéd. —
 Egyéb nem is kellene, mint hogy oda át egyszerre egy városi nevelésű kisasszony terem-
 jen, ki midőn a társaságokban majdan elbe-
 széli a sok szépet és jót mit látott és hallott,
 az én leányom még bele se tudjon szólani.

Befogatott tehát még azon órában ő is, s
 maga mellé véve legidősb leányát Rózsát.
 utána indult alattomos szomszédjának, haj-
 tatván mindenütt sebesen, míg csakugyan
 utolérheté őket, s a két versenyző kocsit más
 nap estve egyszerre, és egymás mellett per-
 gett be a széles és tárt kapun Moróczi Miklós
 uram udvartelkére.

II.

Ez időben Erdélyben nagy változások ké-
 szültek.

Béldi Pál, sok késedelem után épen most
 fogott fegyvert a fejedelem ellen, s gyűjteté
 mindenfelé a seregeket; s mint a székelység
 generálisa parancsot küldött az atyafiakhoz,
 hogy csak hamar üljenek tömegestől lóra,
 mert támadás lesz az országban, minőt Er-
 dély még nem látott soha.

A felsőfehéri nemesség legelső volt, ki nyíltan az új fejedelmi jelölt mellé nyilatkozott. Velök együtt természetesen a hidfalvi jámbor öregek is, kik egymás iránti vetélykedésből, a mozgalomban, hajlott koruk daczára is, minél tevékenyebb részt akartak venni; legtöbbet használván erre nézve Béldi Pál uramnak egy levele, melyben e fejedelmi férfit, a hidfalviakat jó rokoninak találta nevezni.

A történetírók ugyan elakarják velünk hitetni, hogy Béldi Pál maga soha sem törekedett a fejedelmi méltóságra; pártja azonban nem is álmodhatott arról, hogy győzelem esete ez be ne következék.

Hat hét alatt fél Erdély fenekestül felfordult. Apafi Mihály fejedelem hívei e lázongó vidékekről egyenként kénytelenítették tovaszökdösni, az északi vagy nyugati részekre, hol ellenkezőleg Béldi Pálról nem akart senki valamit tudni. Új megyei tisztek tetettek be mindenfelé; a kocsmákban, s urikastélyokban a vitákból legtöbbnyire verekedések és kardoskodások keletkezének.

Hidfalván senki sem beszélt többé Kolozsvárról, vagy Gyulafehérvárról. Az öregek valósággal megbánák hirtelenkedésöket, hogy

leányaikat oly csekély hirű városba vitték nevelésbe. Az volt most derék ember ki Boddolavárról a Béliiek nevezetes kastélyáról tudott valami ujságot mondani. Eki-sded-sas-fészek az ország határszicláján, lett egyszerre a főváros; ez lett az uj rend hívóinek fényes Jerusaleme.

Ellenkezőleg ezzel, a hidfalvi leányoknak legkevesebb okuk sem volt a kolozsvári időzés ellen panaszkodni. Moróczi Miklósné asszonyom mindent elkövetett, hogy kis hugai a nevelési idő alatt meg ne unják magokat; a házhoz is sok vendég járt, azon kívül a városban, s a közelvidékeken egyik mulatság a másikat érte.

Az ifjuságra nézve dicső idők ígérkeztek. Egész Europa harczra készült. Az uj nagy vezér Kara Musztafa a béke fentartása díjában a római császártól adót, s más lealázó feltételeket követelt. A lengyelek, és kuruczok Nagybánya alatt gyültek össze, s perczenként lehete várni, hogy az erdélyi fejedelem is részt veend a háboruban, miután a május 27-kén, Varsóban a lengyelekkel és francziákkal kötött szövetség pontjai, az egész világ előtt nyilvános titkokká váltak. . . .

A fejedelem szivesen is megkezdendé a

harczot, de a rendek még mindig ellenkezének.

A szomszéd Magyarorszáiban e perczben a kard volt az ur. A könyveket úgy vágták a falhoz, hogy a tarkázott levelek szétröpültek a világ négy sarka felé; a professorok pedig elmentek koldulni. Ki megült egy paripát, ki képes volt kezében egy szablyát megforgatni, büszkén tarthatá fel fejét, s lelkét bátran adhatá a legszebb reményeknek. Ki tudja kinek fog kedvezni a sors? Ki tudja melyik ifju lesz, e háborgós világban, egy nap alatt magasztalt hős, nagy befolyásu hazafi, jövedelmező urodalmak boldog birtokosa.

E mellett a kolozsváriak nem nagyon látszottak aggódni a Béli Pál-féle támadás miatt. Ugy volt hire, hogy maga Teleki Mihály uram is, a fejedelem nagyhirű főtanácsosa az egész dolgot igen másodrendű bajnak tartja, miután kisült, hogy az új párt leginkább olyanokból állott, kik süker esetében mindenekelőtt a törökkeli szövetséget akarnák felbontani, mire nézve, ez idő szerint Erdélyben minél kevesebb hajlam mutatkozik.

A vendégek közül, kik Morócziékhoz járatosak voltak, legelőször is két ifju testvért kell emlitenünk.

Petkóczi Gábor, és Petkóczi László.

Mindketten nagy Magyarországból kerültek be Erdélybe. Mi birtokuk volt, ott valahol Kassa körül, azt a mult évi zavarokban elkönfiskálták tőlök, ugy jöttek Erdélybe Apafi Mihály fejedelem pártfogása alá, holott is a hadseregnél van szolgálatok.

Gábor hadnagy közép termetű, köpczös kövér, csaknem cigánybarna s rettenetesen borzasfejű ficzkó volt; László vitéz valamivel szőkébb, simább, és halaványabb. A hadnagy ha nevetett, szemei veszedelmes hamissággal tündöklöttek; az ifjabb testvérrel komolyan tán szóba sem lehetett állani: vitézlő ifjuuramnak ugyanis fitos, s mintegy felpezekelt orra mindenkit arra látszott figyelmeztetni: vigyázzon magára, mert itt könnyen bolondot üzhetnek belőle.

Máskülönben pedig áldott jó kedvű gyerekek volt mind a kettő. Hol valami tréfa vagy pajkosság forgottkérdésben, ott ők voltak az elsőek. Ha történt a városba valami, mi egy kis szelidebb fajú összeesküvéshez legjobban hasonlított, ők ketten ki nem maradhatnak.

Ketten voltak lelke minden könnyelmű, s hóbortos társaságoknak. Szívesen is látták őket mindenütt, alant, és fent. Kinek bufele-

désre volt oka vágyakodni, a Petkócziakat kereste fel. Ha sirtak a háznál az apróféle gyermekek, csak a Petkócziakkal kellett őket ijesztgetni. Ha Morócziné asszonyom a hidfalvi lányokkal enyelegni akart, elég volt azt mondania: ki tudja még Petkócziné asszonyom lesz belőletek.

Azonban vissza kell fordulnunk Erdély ügyeihez.

A nyár már jól előre haladott, s az urak még mindig késedelmeskedtek. Teleki Mihály uram dühösségében körmeit harapdálá, s egyik gyűlést a másik után tartatá, de a többség véleménye mégis csak oda ment ki: maradnánk békével, s köszönjük meg, hogy most nem bánt minket senki.

A harczvágyó ifjak türelme azonban ketté szakadt.

S miután a dolgon másként fordítani nem lehetett, Kolozsvárott ifjabb Apor Kelemen vezérlete alatt, egyesülve a Bethlenekkel, s Kornisokkal, s magok mellé véve a Petkócziakat is, tanács uraimék ellen összeesküvés-i terv jött létre.

A kivitel augusztus hó 3-dik napjára volt határozva, a midőn Erdély rendei ismét országgyűlésre fognak egybegyűlni, s a midőn

az összeesküvőknek is egyenként, s titkosan Fehérvárra kelle seregelnöök.

A terv igen okosan volt kifőzve. Ha sükerül, a fejedelem s Teleki Mihály csak megköszönhetik az ifjuság buzgóságát, ha pedig bukás kerül ki belőle, a részvevőket oly csekélység miatt valami nehezebb féle baj nem érheti.

A kitüzött napon tehát, korán reggel az összeesküvők, számszerint mintegy hatvanan, apró csapatkákra oszták magokat; mindenik csapatka kiszemelt magának egyegy konokabb lelkü tanács urat, kik mindig békére szoktak szavazni. És megtámadták kitüzött embereiket uton, utfélen, vagy saját házaikban hol találták őket, s kardot fogván rájuk mind addig erőszakosan letartóztatták, míg az ülésnek vége lett.

Ez alatt pedig mások, kiknek az ülésben szavazatuk volt, teljes erejükből szóltak fel a háboru mellett.

Azonban a dolog sokkal nagyobb zajjal indult meg, mint sem az ifjak azt egyelőre gondolták. Az egyes megtámadásokból legtöbb helyütt verekedések, lövések és segítség utáni kiáltások keletkeztek. A fejedelem sógorát Bornemisza Gergelyt úgy szoríták le

fővel vissza ágyába, hogy Erdély leghíresebb szónoka nyelvét elharapta. Az országos ülés rémülten, s minden eredmény nélkül futott széjjel. A városban azt beszélték, hogy Teleki Mihály szövetkezve a magyarországi menekülőkkel s a harczvágyó ifjúsággal, mindenkit, ki csak gondolni mer a békére, irgalmatlanul össze akar daraboltatni. A polgárok, katonák, s mindenféle csőcselék nép, ki csak fegyvert foghatott, nyíltan fellázadtak, s dühösen ordítózva a fejedelmi palota elibe tódulának, s lett az egészről egy kétségbeesett, s minden értelem nélküli utczai tolongás, veszekedés és botozkodás, mi az összeesküvő ifjúság teljes visszavonulásával végződött.

Még egy hét mulva se tudta a nagy közönség, mit véljen e dologról.

A fejedelem vállat vonított, s azt mondta: megbolondult az egész világ. Teleki Mihály uram pedig titkon a markába kaczagott. Ellenben idősb Kamuti Boldizsár, a fejedelmi ügyek igazgatója addig forgatá az Adprobatákat, és Compillatákat míg kisütheté, hogy az efféle erőszakosságok a törvényben nyíltan Nota alá tartoznak, s halál van rá téve, s hogy Erdély sirba dől, ha ily merényletek büntetlenül maradnak.

A fejedelem, s Teleki Mihály mit sem tehettek a director fiskalis dönthetlen argumentumai ellen, s hogy a kiabálóknak bedugják a száját, kihirdettették annak rendi szerint az ifjak ellen a nyilvános megidéző leveleket, előre tudván, hogy e nehéz időben a rögtön bekövetkezhető súlyosabb események csakhamar feledésbe hozandják az ország ily nemű apróbb házi bajait.

Kihirdettetvén az actiok, az összeesküdtek szétfutának, kinek merre volt menedéke, legtöbben csendeszen haza mentek atyjokhoz vagy jó rokonaikhoz.

A Petkócziak, kik közül az ifjabbnak, a verekedés alatt lábába löttek, az öregebbet pedig, karddal, arczban bérálták meg, fájdalmas sebeikben alig voltak képesek Kolozs-várra visszavergődni.

Itt azonban Moróczi Miklós uram őket vendégszeretőleg fogadá, s az üldözők ellen, saját házában elrejté.

III.

Mig ezek a nagy világban történtek Hid-falván sem multak el napok események nélkül.

Ugyan is egy szép reggelen, egyszerre egészen váratlanul a faluba egy igen nevezetes vendég érkezett.

Ez pedig senki más nem volt, mint Kamuti Lázár uram, a directorfiskalis egyetlen fia, ki azonban atyjának minden tanácsa ellenére a Béldi Pál féle ügynek egyik legbuzgóbb párthive volt, s ki e miatt a felkelők részétől legujabban a felsőfehéri hadak kapitányává lön kinevezve.

A férfit, kiről szólunk, mintegy negyven éves lehetett. Külsőjére nézve egészen anyjára, egy szász hölgyre hasonlított. Arczkifejezéséből ítélve nálánál boldogabb, s elégedettebb ember nem lehetett Erdélyben. Kövér volt s egészséges, s második tokája éppen most kezdte fejlődni. Szakála ritka, és éles szálakból állott, s amugy spanyolosan csüngött le melle közepére; ellenben sas metszetű orra, nem különben korom fényű szemevilága mégis eléggé magyaros, vagy igazabban mondva örményes kifejezést kölcsönzének arczának. Legnagyobb hibája volt rendetlen növésű bajusza; egy pár himlögödör éppen orrlyukai alá ásódott, s azon sötét odukban a szőr, mint a jó fű a zsombékban sehogy sem akart állandó gyökeret verni. Más roszt nem lehete róla

hallani; a jó ebédeket többre becsülte a hosszas tanácskozásoknál, s örömet lehetett őt hallgatni, ha mint kapitány teli torokkal ígéré, mily vitéz tetteket viend ő majd végbe csak alkalma legyen rá.

Tudnunk kell azonban, hogy Lázár urat, nem egyedül e jeles tulajdonai miatt tartották Hidfalván oly nevezetes vendégnek, hanem inkább hogy vitézlő kapitány uram a Kamuti családnak éppen azon tagja volt, kire egy öreg bátyjának végrendelete szerint jutott a jog, a hidfalvi jószágokat a zálog évek leteltével magához visszaváltani.

Az idők pedig ily kiváltásokra hirtelen ismét igen kedvezőknek kezdtek mutatkozni. Új fejedelemre volt kilátás, s ilyenkor a vitéz embernek annyi a pénze, mennyi kell.

Ezek így lévén, midőn Kamuti Lázár uram először Hidfalvára jött, az öregek dühösen összevesztek, nem egyezhetvén meg ki legyen közölők szerencsés ő kegyelmét először házánál láthatni, s csak hosszú czivódás után nyugodtak meg abban, hogy vendégek e napon ugyan Péterlakán legyen ebéden, de aztán asztal után mindjárt átjöjjen Páltelkére, és ott vacsoráljon, s ott is háljon.

Nem sok idő múlva a kapitány mindennapos látogató lett a faluban. Az öregek tenyegeiken hordták volna a szívök szerinti embert. majd megfojták őt szivességökkal.

Több történt.

Néhány hét multával, egy szép holdvilágos estén, midőn hosszú mulatozás után a kapitány érzékeny bucsut venne, egyszerre, s egészen váratlanul azon nyilatkozatot tevő, hogy őt Hidfalvára. mindenek felett szívének legtitkosabb vágyai vonzolják : hogy ő midőn legutoljára Kolozsvárott megfordult, Moróczi Miklós uram házánál egy pár angyal-arczot látott, s azóta nincs nyugodalma, nincs álma, nincs étvágya, szóval hogy ezóta lelkében a legkomolyabb, s legkeresztényiebb szándokok fogamzottak, melynek következtében úgy tekintsék őt itt, mint kérőt, ki változhatlanul elhatározta, vagy Hidfalváról vinni haza feleséget, vagy hátralevő napjait holta-iglan rideg nőtlenségben töltendi.

Az öregek magokon kívül lettek örömeikben, hallván e fellengző ékes szólással vegyített nyilatkozatot, mely egyszersmind oly távol eset minden érdek-kereséstől. Alig tudtak ajkaikra szavakat találni, melylyel viszont a magas rangú kérő ellenében szí-

ves jó akaratukat méltóképen kifejezhessék.

Az pedig épen eszökbe sem jutott megkérdezni, hogy tulajdonképen melyik házat érhette a rendkívüli megtiszteltetés. Az anyyira lekötelező ajánlatokat, mind a két öreg magára, és saját leányára értette. Péterlaki uram lelki meglelégedéssel látta mint osztozik e feletti örömében még szomszédja is, kinek különben az eféle szokása nem vala. Páltelki uram pedig már az ismert ősi átokközel megszünését kezdé gyanítani, midön régi vetélytársa arczvonásaiban semmi olyan kifejezést ki nem olvashatott, mi a belől dühöngő irigységet elárulta volna.

És valóban kellemesebb meglepetés nem is érhetne volna a hidfalviakat. Ilynemü összeköttetés a birtok örökös tulajdonosával a zálogévek lejárta felé, még keresve is feltünő szerencse leendett. Az öregeknek első gondolatok is az volt, mily könnyen s jutányosan lehetend majd ily lovagias jellemü vövel, mint Kamuti Lázár uram a jószágra nézve alkuhozni, egyezkedni, és ujabban szerződni, ha isten is ugy akarván csakugyan lenne valami e dologból.

Hogy pedig e lehetőség annál könnyebb-

szerü legyen, elhatározzák magokban hogy leányaikat a kitüzött idő előtt haza hozatandják.

Levelet irtak tehát.

Egyet Morócziéknak, felszólítván őket hogy a lányokat e zavargós időkben (ez adatott okul) kísérnék hazafelé, mintegy Szebenig, hova majdan magok is elrándulván, a nevelési fáradságért szivből köszönetet fognak mondani. (Nagyon természetes, hogy a hidfalviak, miután a Béldi Pál féle mozgalomba oly erősen belemárták magokat, nem tartották tanácsosnak Kolozsvárig, az Apafiak hű városaig előhatolni).

A második levél a leányokhoz szólott. Ezekben a gondos atyák titokban, mindenik a maga gyermekének tudtára adák mily szerencse várja őket itthon; hozzá jött az is, mennyi jó fogna áradni ezen egyesülésből az egész családra; nem maradt ki ellenszegülés esetére még a fenyegetés sem, hogy az olyan engedetlent még gyermeköknek sem akarnák többé nevezni, ki saját és hozzátartozóinak szerencséjét könnyelműleg a sárba merné tapodni.

A hidfalvi házakban ily komoly szavak még nem hangzottak soha . . !

IV.

Látnunk kell minő állapotban találták e levelek a hidfalvi lányokat.

Moróczi Miklós uram Kolozsvárott a városon kívül, a közép utcza kapunak átaellenében lakott. Háza az első emeletig négyszegre faragott kövekből épült, azon felül pedig csak fából. Tizenkét szoba nyílt itt egymásba minden rend nélkül. A termekből legtöbbnyire néhány lépcsőn kellett a szomszéd szobákba menni, hol le, hol fel, a nélkül hogy e csodálatos építészeti különösséget, a szükség, annál kevésbé a kényelem indokolhatta volna. A diszes lakrészekből egyenesen konyhákba, éléskamrákba, vagy épen gabnartárakba jutunk; a folyosók minden rend nélkül nyargalták keresztül az épület belsejét, mint régi városokban a tekervényes, és szűk utczák. Tíz év alatt kétszer égett le ezen idomtalan fatömkeleg, s mindig így szeszélyes modorban épült fel újra. Ki tudja hány Moróczit kísértek már ki e házból a temetőbe.... Itt éltek ők, itt vigadtak, és szomorkodtak a hogy az idő járta; s elől a széles téren valamin az udvaron nyár közepeig oly nyakig

érő sár hencsergett, mintha csak a Poroszló és Tiszafüred közötti országutról hordták volna ide hatökrös szekereken.

E házban rejtőzve éltek egyszersmind e perczben a Petkóczi testvérek. Szobájok ablaka leszolgált a kertre, hol épen ez árnyas szegletben, néhány ős öreg diófa terebélyeskedék. Ő nagysága a fejedelem, valamint leghüvebb tanács ura Teleki Mihály még mindig késedelmeskedtek az augusztus harmadiki összeesküvést komolyan venni, de azért az ifjaknak legkevésbé sem lett volna tanácsos e rejtek helyeiket könnyelműen oda hagyni.

Egyébaránt ifju uraiméknak jobb dolgok sehol sem is akadhatott volna, mint épen e vendégszerető háznál.

Az első napok ugyan szomoruan telének, mert ha kapott sebök veszedelmes nem is volt, de nyugton kellett maradniok. Gábor hadnagynak alkalmatlan volt, hogy arcz sebe miatt mindig baloldalra fordulva kellett feködni: ilyenkor pedig szívdobogások veszik körül a huszonkét éves fiatal embert, s fél-éber álmaiban boszorkányokkal kell kergetőznie. László vitéz ellenben folyvást éhség ellen panaszkodott — az orvos élethalálra es-

küldött, hogy ha az ifju rántáslevesnél, egyebet kapna enni, rögtön szörnyet halna; így is nem tudja ha előbb utóbb nem lesz-e kénytelen a sérült lábát töből lefürészelni.

Szerencsére mind e kellemetlen bajokon az ifjoknak egy jó ötlete sokkal hamarabb segített, mint sem várni lehetett volna.

Tudniillik, midőn a negyedik napon az orvos szokott látogatását tenné, szép ékes szó-lással megmondták neki: hogy köszönik eddigi szivességeit, s megkérék hogy tovább ne fárasztaná magát. Midőn pedig az orvos e nyájas szavakat nem vette volna kellőképen figyelmébe, egyéb nem maradt hátra mint ő tudósságát tisztelettel, és szokott módon a lépcsőkről levetni; a jó embernek kifczamodott esés közben a lába, s most mársaját magát gyógyithatta rántásleves-sel, s gondolkozhatik ha valljon nem kellene-e az egyik lábát töből lefürészeltetnie . . . az orvostan tapasztalatokra épült tudomány . . . a maga kárán pedig mindenki legjobban tanul.

A ház déli részén egy hosszas négyszögű folyosó volt: ablakai külön bemélyedésekben kirugtak a kertre, mint ugyan annyi apró fedett erkélyek . . . a falak mentében köröskörül zöld posztóval bevont török pamlagok ki-

nálkoznak . . . középén ősi tölgyfa asztal nehézkedik . . . négy embernél kevesebb meg sem mozdíthatta volna helyéből.

Mire az ifjak elhagyhaták szobáikat, a nap részét legörömostebben e helyen töltötték . . . egymás mellé ültek, beszélgettek a multról, és jövőről, s vigasztalák egymást a mint lehetett.

Később Morócziné asszonyom is, a hidfalvi lányokkal egyetemben ki-ki jövegetének e derült, s barátságos folyosóra, s szívták itt a kellemes hús levegőt, mely a kerti fák árnya alól oly zamatosan ömlengett befelé.

A család mintha csak most fedezte volna fel először mily vonzó erővel bír e folyosó, s mily otthoniasan érezheti itt magát az ember e tiszta hús légfolyam körében. A beteg ifjoknak a kerti lég valóságos balzsam volt sebeikre, a lányok pedig, kik finom női művekkel voltak elfoglalva, e világos helyen sokkal jobban láttak, mint ben a komor szobákban, az apró s nyolcz szegletű üveg táblákból összerakott ablakok mellett. . . .

A társalgás pedig mintha csak pohár számra itta volna az időt . . . egy óra nem volt hosszabb mint egy kis szelid kortyocska . . . fél nap csak elröppent, elillant . . . alig

kezdték beszélgetni, itt volt az ebéd ideje; délután még el sem mondhaták egymásnak, mi ebéd alatt eszökbe jutott, s már vacsorára csengettek . . . annakutána pedig jó lelkiismerettellevő embernek rögtön álmosnak illik lennie.

Nagyon csalatkoznék azonban az olvasó (ki néha napján a gyanakodó lelküek közzé szokott tartozni) ha hinné, hogy e társalgási időtöltés alatt, az ifjak között olykor-olykor a szerelem szép themája is szóba hozatott volna.

A világ minden kincsiért sem!

Morócziné asszonyom ezt meg sem engedte volna.

Hanem beszélgettek más egyéb komoly dolgokról, legtöbbnyire pedig (akár hiszi az olvasó akár nem) csupa tudományos dolgokról; minő például a geneologia, historia, és geografia.

A Petkócziak elbeszélték: kikkel vannak rokonságban, mi már magában kimerithetlen beszéd tárgy hazánkban. Csodaerejü vitézek, szeszélyes zsarnokok, agg fősvények, tékozló ifjak, ábrándos szerelmi hősök, és zsémbes öreg nénikék jöttek napfényre, míg lassankint tiszta valóságként sült ki, miszerint.

épen nem volna lehetlen a Petkócziakata Morócziakkal, s ezek által a Hidfalviakkal igaz atyafiságba hozni. Világos adat volt rá, hogy még dicső emlékezetü Zápolya János király idejében egy Petkóczi nevü vitéz Erdélybe származott, s itt nejül vett egy Béli leányt; már pedig Béli Pál uram legujabban is, azon levelében, melyben a Hidfalviakat zászlója alá felkelésre hívta, a Péterlakiakat, úgy mint a Páltelkieket valóságos és vérszerinti rokonainak ismerte el.

E származási fejtegetések a társaságot önkénytelenül a történeti mezők bekalandozására ragadták. Gábor hadnagy valóságos élő kronika volt mind azon eseményekre nézve, melyek a közelebbi múlt időkben nagy Magyarországon végbementek. A legérdekesebb adatokat tudta előhozni Wesselényi nádor testvéreiről: ügyesen tudta leírni miként mulatták magokat az urak 1666-ban a trencsényi fürdőkben, s miként származott ez összejövetelekből az országban a híres kurucz világ: az eperjesi vérbiróságnak pedig valamennyi ítéleteit úgy tudta szóról szóra, mint-ha ő lett volna ezen ítélőszéknek titkos levéltárnoka.

László vitéznek ellenben, úgy látszott a

geografia volt kedvencz tudománya. Költői ihlettel írta le a lányok előtt szülőföldjét a karpatok fenyves oldalait, a hallgatag falut hol egykor ők atyjok házában oly boldogan éltek, hol most romokban fekszik az ősi lak, s a vagyonban idegenek gazdálkodnak; azonban még él benne a remény, hogy egykor testvérével együtt mint győzők térendnek vissza hazájokba, újra felépül a csendes hajlék, s a számüzött sasfiak hazatérendnek, vívén magokkal egyegy szelid galambocskát, vagyis érthetőbben szólva, egyegy kellemes és nyájas arczáju feleségecskét.

— Az enyém szőke lesz.

— Az enyém barna . . .

— Az enyém nyájas, csendes busongó, hasonlítani fog Erzsike kisasszonyomhoz.

— Az enyém pedig vitor élénk, pajzán és tűzről pattant mint a hogy éppen Rózsa kisasszonykát látom itt magam előtt.

Igy töltek el a napok és hetek . . . a genealogiai, historiai, és geográfiai elmefuttatásokat mindannyiszor az fejezte be: kinek milyen lesz a felesége.

Egyszerre azonban megérkeztek Hidfalváról a viszontagság-teljes levelek.

Oda lett minden! . . . midőn arany sar-

kon forgó váraik alapját megépítették, egyszerre csak mind a két leánynak azt írják hazulról, hogy úgy tartsák ezentúl magokat mint Kamuti Lázár uram ő kegyelmének kijelelt menyasszonyai! Mióta Erdélyt a magyar lakja ilyesmi nem hallatott soha.

Rosz kedv s leverettség fogta el az egész társaságot.

A csendes boldog órák, melyek a Moróczi ház hús folyosóján állandó vendégként voltak bevezetve, egyszerre tova indulásról kezdtek beszélgetni. A vett levelek értelme szerint az együttlét, és ismeretség legfeljebb még csak néhány napig tarthatott, azontúl következendett az elválás, a viszonzlásnak minden reménye nélkül. . . .

Egyszersmind csak most derült ki még teljes világossággal, mily kedves időtöltésök volt az a lányoknak, ha e tanult és mivelt-lelkű ifjak a komolyabb tanulmányi tárgyakat előttök ily érdekesen, és szívrehatólag magyarázgaták. . . . Soha se hitték volna, hogy ezek a Petkóczi fiuk, kikről a hir oly sok pajkos történeteket költött, otthon családi körben oly szeretetre méltóképen tudják magokat viselni.

Még más egyéb változások is jövének közbe.

Az ifjak ugyan is, a kérdéses levelek érkezte után egyszerre csak attól kezdének tartani, hogy itt e népes város falai között, oly nyílt és vendégszerető háznál mint Moróczi Miklós uramé, hol annyi mindenféle ember megfordul, valami rossz véletlen által eddigi menedékhelyök a directorfiskalis emberei által kinyomoztathatnék.

Azt hitték : már is tovább időztek egy helyben, mint sem tanácsos, s hogy épen nem volna felesleges, ha elővigyázatosságból inuen egy időre legalább tovább állanának.

Midőn az ifjak Moróczi Miklós uramnak ebbeli aggodalmukat először előterjeszték, a vendégszerető ember valóságosan megharagudott.

Később azonban, egyet is másat is gondolván ráhagyta magát beszéltetni; s lön a kivitel részletei felett egy délután a család szokott gyűlhelyén a nagy folyosón fényes haditanács, melyben mindenki saját véleményét előadá.

A tanácskozás eredményét a következő czikkek adják elé.

V.

Két hét múlva a levelek elküldése után a hidfalviaknak okuk volt hinni, hogy leányaik ez idő óta Kolozsvárról Szebenbe érkezhettek.

Az elindulás más napra volt határozva.

Azonban közepette a készülődéseknek, a megelőző estén egy lovas legény következő levelet hozott Péterlakára.

„Kedves barátom, legjobb rokonom!

Leányodat feleségem kíséretében szerencsésen utnak indítottam, úgy hiszem frissen, egészségesen, s még jobb kedvvel kapod vissza, mint a hogy hozzám hoztad. E mellett ajánlok neked jószágaidra egy igen jeles, ahoz értő s egészen ispánnak való embert, ki, eddig a hol csak szolgált, a jövedelem mindjárt kétszer, sőt háromszor is annyi lett. Azt gondoltam nem kellene megvetned ily jó szerencsét különösen neked, kinek több gyermekid levén, jól fogna esni, ha ősi birtokod, s zálogos földeid mellé számukra még többet is szerezhetsz.

Maradván igaz szívü rokonod Moróczi Miklós m. p.“

Péterlaki uram szemei kiragyogtak.

A hir mellé, hogy annyira szeretett Erzsi-

kéje eddig csakugyan Szebenbe érkezett, még azon kedves esemény is hogy jövedelmei ezen-tul megkétszereztetni fognak!

Szinte sok volt egyszerre. . . . Vette tehát a levelet, s átrohant vele a szomszédba dicsekedni szerencséjével, képzelvén mint fog ott irigyeltetni.

Azonban, belépve a szomszédház udvarára Páltelki urammal találkozik, ki szinte egy levelet tartva kezében éppen most jött le a kapu alatti lépcsőzeteken.

— Ah? kegyelmed az? — szólt felette jó kedvvel, s elibe sietve vendégének — soha jobbkor nem jöhetett volna. Mint látja éppen át akartam menni. Levelet kaptam, melynek tartalmát közlenem kell.

— Annál jobb — felelt Péterlaki. — Magam is ily járatban vagyok. Az én levelem Kolozsvárról jön.

— Az enyim se másunnan.

— Nekem az én régi hü czimborám Moróczy Miklós uram ír.

— Én el sem fogadnék most Kolozsvárról mástól levelet, csak éppen tőle. Itt van . . . maga irta, az utolsó betűig tulajdon két kezeivel.

— Olvassa el előbb az én levelemet aztán beszéljen.

— Olvassa csak az enyimet, s aztán tudom bámulni fog.

Kicserélték tehát a leveleket, s míg a lépcsőkön felmenve, a belső szobáig érkeztek keresztül is syllabizáltak.

A Páltelkire szóló levél következő volt :

„Kedves barátom, legjobb rokonom !

Leányodat, feleségem kíséretében szerencsésen utnak indítottam, úgy hiszem frissen, egészségesen, s még jobb kedvvel kapod vissza mint a hogy hozzám hoztad. E mellett, egyszersmind ajánlok neked, egy igen jeles házi nevelőt az enyedi iskolából, honnan egy idő óta oly tudósok kerülnek ki, hogy bámulja Európa. Azt hittem, nem kellene megvetned ily ritka szerencsét, különösen neked, kinek több gyermekid vannak, kik ha kiművelik magokat, egykor az országban a legszebb hivatalokat nyerhetnék el.

Maradván igaz szívü rokonod, Moróczi Miklós m. p.“

Elolvastatván mind a két részről a levelek, az öregek gyanakodva nézének egymásra. Most tudták meg először, hogy leányaiikat mind ketten egyszerre haza akarják hozni.

Érzték magokban, hogy most köztük mindjárt veszekedés fog keletkezni, melyben

ezer szemrehányásokat tesznek egymásnak, s csak arról nem fog beszélni egyik sem, mi tulajdonképen fő oka összezördülésöknek.

— Nos? mit mond rá kegyelmed? — kérde némi idő után Péterlaki egész bátorsággal, mint ki helyzetében bizva a vitát megkezden meri.

— Ugy látom — felelt a másik. — Valami híres ekonómust akarnak kegyelmednek onnan felül küldeni. Nem rossz gondolat volt Moróczi uramtól, csakhogy az ilyen kikürtölt gazdatiszt, mentül jelesebb, rendesen annál többet lop. . . . Olvasta leveletem?

— Olvastam elejétől végig — felelt egész kicsinyléssel amaz. — Ugy veszem észre valami roppant filosofust akarnak kegyelmed nyakára tolni. . . . Bizony jól teszszük, csak tanuljunk itt falun folyvást, és ne gazdálkodjunk, míg az éhenhalás utól nem ér.

— Én pedig azt hittem volna, a hol ész van, megjön a pénz is.

— Én pedig bizonyosan tudom, hogy a hol pénz van, ott senki sem kérdezősködik tovább az ész után.

— A tudatlanok kezében az arany gonoszabb a méregnél; azt mondja az irás.

— A világ leghíresebb tudósa is csak csontból és husból van; a papiros rágásban

pedig csak a moly hizik meg; azt mondja a tapasztalás.

— Nem addig van az kérem alásan.

— De biz addig van engedelmet instálok.

— Kegyelmed azt nem érti. Ilyen embernek egy batkányi belátása sincs.

— Kegyelmed azt nem tanulta meg. Ilyen embernek csak a szája jár, s azt se tudja mit beszél.

— Hogyan! Ezt mondja nekem, a ki ilyen, amolyan . . .

— Hogyan! Így beszél velem, a ki kétszáz hetvenkét ezer. . . !

Mondtuk az öregek összevesztek . . . s a vita tárgya : a szellemi, vagy anyagi kincsek előbbvalósága volt ! mire mind ekkorig egyik sem gondolt teljes életében.

Gyönyörűséggel teljes kora őszi nap volt. A ház valamennyi ajtaja, ablaka tátva nyitva. A zaj, lárma, kiabálás nőtt, nevedett. Az egyik öreg jobban akart ordítani tudni mint a másik, s vita közben ökleikkel úgy ütögették a szoba közepén álló kerek asztalt, hogy az egész épület rengett belé. Az utczára minden egyes szó kihallatszott, s a hidfalvi jámbor nép, miután a társadalmi, és tudományos vitát kenetteljesen végig hallgatta, most meg-

botránykozva huzódék vissza a lélekveszedelem ez örvényes helyétől.

— Engem így megtámadni!

— Engem így megsérteni!

— Kegyelmed nekem mindig halálos ellenségem volt.

— Kegyelmed ha tehetné, megfojtana engem egy kanál vízben.

Azonban midőn az öregek ezen, és hasonló panasz szavakra fakadának, akkor már rendesen visszatérőben voltak a kibékülés felé.

Igy történt most is. Lassanként haragjok dörgése mérsékeltebb lön s a falubeliek remélni kezdék, hogy a dolog ezuttal mégis emberhalál nélkül végződhetik.

Még annál is nagyobb csoda történt.

Az öregek egyességre léptek. Péterlaki uram megigéré, hogy nem ellenzi ha az ő jeles ispánja működési körét a páltelki birtokra is kiterjesztendi: viszonylag Páltelki uram sem teend szót, ha látandja, hogy az ő házi tudósa bölcsessége szövetnekével a péterlaki gyermekek homályos fejüregét is kivilágosítani akarja.

Ilyeténképen mentek a dolgok Hidfalván! És mégis, ezen isten haragját nem félő világ, folyvást nem akarta elhinni, hogy e két csa-

lád tagjait ősi átok nyomja, hogy ők, akarják vagy nem, egymást kibékíthetetlenül gyűlölni kénytelenek.

VI.

A vidéki nemesség erősen kezde gyűlni Béldi Pál táborába. A székelység a multkori parancsot a felkelést illetőleg meglehetősen komolysággal fogadta. A támadás ügye sok tekinteteknél fogva szerencsét ígért.

Az országutak mellett, az erdők szélein, ahol csak egy nyomoru csárda létezett, mindenütt galysátrak épültek, hol az urak, ha hoztak magokkal valami enni valót jó étvágygyal ebédelhetének.

Egy ily sátorban, Szebentől keletfelé, mintegy hat mértföldnyire találjuk a hidfalvi öregeket, kik Morócziné asszonyom kíséretében leányaikat épen most hozzák a városból haza.

Azonban ő kegyelmőknek több mint száz ok miatt, a lehető legroszabb kedvök volt. Nagyon sokat vártak e naptól, s most egyik csalódásból a másikba kellett esniök.

Első találkozások leányaikkal egyáltalában nem ütött ki kívánságok szerint. Midőn nagy titokban szóval újra elmondották azt, mit a

minap levélben irtak, gyermekeiknél a várt lelkesedés helyett csak hideg engedelmességet, és kötelességérzetet találtak. Ekkortudták meg végre teljes bizonyossággal, hogy Kamuti Lázár uram ajánlatát mind a két ház magára érti, sőt hogy ezen összeköttetésre mindketten egyenlő bizakodással számítanak.

De még Morócziné asszonyommal se lehettek az öregek teljesen megelégedve. Azt ugyan, hogy a nevezett asszonyság a lányokat egész hazáig igérte kísérni, sőt hogy e mellé még Hidfalván egy pár hetet is ígérkezett tölteni, a lehető legnagyobb örömmel, és elismeréssel fogadták; de maga az asszony olyan volt, mintha kicserélték volna. Más jobb időkben, a hol Morócziné megjelent, onnan főbevert fejjel futott el a bánat, és szomorúság; egyik tréfa a másikat éré, csakhogy a szoba butorait fel nem forgatták. Most azonban a jó asszony csak félvállról beszél az egész világgal, finom metszetű ajkait folyvást oly gunyosan, és duzzogólag előre pittyesztve hordja, mint a ki azt akarja tudatni: azért is úgy lesz minden mint én akarom.

Erzsike, és Rózsa néniöktől balra egy külön lóczán foglalának helyet. Kedves elvárászló képü egy pár gyermek. Egyike remek

példány a szőkék, másik a barnák között. Az uti köntös amazon-termetüket még annál inkább emelé. Oly egykedvűen pillantának néha egymásra, de ajkaik vonásain félreismerhetlen volt ama varázs kifejezés, mely mindenkor megjelenik, ha a lány szive többé nem szabad.

A különféle vendégekből, kik e nagy jövőmenő napban a sátor alá gyülekeztek, a lovagok és fegyveresek, a legmindennapiabb fajukhoz tartoztak, alig tűnt fel egy is közülök.

Szemközt a leánykákkal, sötétes szegletben, külön válva a többi utasoktól egy felette boszus képű fiatal ember telepedék le. Arcszíne barna, s némileg beteges volt. Karjait egymásba fonva, folyvást merően maga elibe nézett; kilátszott belőle, hogy olyan ember ki összeveszett a világgal. Legjobban torzítá el azonban alakját egy idomtalan nagy és tarkakendő, melylyel állát felkötötte. Ugy látszott a foga fájtszegénynek; arczkifejezéséből azonban nem annyira a sajgó fájdalom, mint inkább dühös türelmetlenség látszék ki, hogy juthat most eszébe egy ostoba fognak, hogy ily bolondul fájni kezdjen.

Az öregek egy asztalra könyökölve, redőzött homlokkal szegezék szemeiket a föld-

re, mint egy pár elátkozott vén herczeg a mesében.

És dultak fultak magokban, boszankodván azon vakmerőségen, hogy Kamuti Lázár uramra még a szomszéd háznál is számot mernek tartani. Soha életökben ily nagyravágyást!

A legcsekélyebb ok elegendő lett volna most, hogy a régi vetélytársak itt nyilvános helyen, a világ szeme láttára összeveszzenek.

Ily lelki hányódások között egyszerre Pál-telki uram fel talál pillantani, s szemei egyenesen a fogfájós ember felett akadának meg.

Rögtön egy pajkos gondolat jut eszébe, melylyel szomszédját veséje mélyéig boszant-hatni vélte.

— Mondjak valamit kegyelmednek? — kérde társától, mi alatt fogait megcsikorgatá.

— Csak rajta — felelt Péterlaki hanyagul, meg sem álmodván, hogy most e veszedelmes perczen szomszédja valami nagyon sértőt, és kihívót merne mondani.

— Azt akarnám kérdeni, ha veszi-e kegyelmed észre, hogy ez a fogfájós ember, itt előttünk, mily édes pillantásokat vet kegyelmed Erzsikéjére?

Ez a soknál is több volt, s a megsértett atya tökéletesen megértette az elibe vetett

szónak fullánkját. Mintha csak azt mondták volna szemibe: ilyen jött ment fajta ember való a te leányodnak, nem pedig egy az ország főnemesei közül. A vér meghűlt testében. E minden tekintet nélküli kiméletlenség oly oly váratlanul lepte meg őt, hogy elbusulásában egy ideig nem tudta mi tevő legyen. Megvetéssel feleljen-e, e divatos modoru elménczségre, vagy minden késedelem nélkül az álnoklelkűnek orrába harapjon.

De míg így kételkedett magában, a gyors feleletre alkalmas másod perczek észrevétlenül letűntek: Páltelki uram vérig ható csufolkodása teljes sikert aratott, s most ha ellenfelének még ezerszerre csipősebbet tudott volna visszashintani . . . késő lett volna.

Nem maradt egyéb hátra, mint várni egy jobb alkalomra, melyben a mosdóhoz hasonló törölközőt adhasson.

A déli-órák közelegtek, a jelenlevők tarisznyákat raktak fel a gyalultatlan asztalokra. Az öregek nem akartak enni; a lányok nem voltak éhesék, csak Morócziné asszonyom láttott a falatozáshoz, inkább csak azért hogy egykedvűségével gunyolja a többieket.

Egyszerre a fogfájós ember mellé egy más még nálánál is csodálatosabb alak telepedék

le. Ez ugyan a legszebb idejében levő ifju lett volna, de bal lábát csak egy nagy fekete bot segítségével huzhatta maga után; oda húzódek egy asztal mellé ez is, s mintha csak ő maga lenne e széles világon, senkit egy tekintetre sem méltatva, egy nagy könyvből olvasni kezdett.

A fogfájós vitéz legalább annyiból megmutatta, hogy emberi lények közé tartozik, hogy kissé csak bele nézett az étkes tarisznnyába, de a nagy könyvűt, tán az egyiptomi sötétség sem tartóztatta volna vissza buvárletaiból. A kanalak pengése, a kések, s villák zsötörködései, valamint a poharak, és csutorák sűrű koppanásai rá nézve hatástalanok maradtak.

Természetesen, hogy Péterlaki uramnak, most legkedvezőbb alkalma lett volna, az imént kölcsönbe kapott gunyt, most a nagy könyvű emberrel visszafizetni, de volt az öregben annyi önérzet, hogy a midőn boszut akart állani, eredeti akart maradni.

És a lányok?

Ezek mitsem vesznek észre azokból, mik közelökben történnek?

Jól adta az isten, hogy a szép szemek nem karika formára vannak alkotva. A szem

oldalán, azon finom metszetű éles szegleten keresztül, szokta a leány megnézni azt, mit igazán megnézni akar; mire egész szemmel egyenesen néz, az nem érdekli őt, legtöbbször meg se látja.

A sátorban pedig a többi étkező vendégek között hova tovább zajosbult a társalgás. Ezek mind Béldi Pál táborába igyekeztek. Ha valaki itt csak gondolt volna Apafi Mihályra, kiolvasták volna szemeiből, s a vig pohárcsatározás véres fejekkel végződik.

Ezalatt oda kint a lovak is kipihenték magukat, a kocsisok abrakot adtak a lovaknak, s a kocsikon az ülést megigazitották.

Elindulás előtt még az is bekövetkezett, mit senki a legközelebb mult jelenet után nem várt volna; az öregek félig meddig megbocsátának egymásnak.

— Barátom — szólt az egyik — Nekem különös gyanum van. . . .

— Beszéljen, drága szomszéd uram . . .

— Ez a fogfájós ember szörnyen furja agyamat : valahogy azt gyanitom, mint ha ez épen az én derék gazdatisztem volna, kit oly nagyon ajánlanak hozzám.

— Épen így vagyok magam is ezzel a nagy könyvű fraterrel. Csak nem bizonyos-

nak tartom, hogy ez az én tudós házi nevelőm.

— Ne szólítanók meg őket?

— Teheti ha akarja. De még jobb lenne, ha ismeretlenek maradnánk előttök. Inkább kiismerhetnők így embereinket, kiket házunkba akarunk fogadni.

— Nagyon bölcsen mondja.

Megegyeztek, kezet fogtak; azután pedig közlék gyanujokat Morócziné asszonyommal, ki azonban röviden csak azt felelé: nem ismeri őket. Annyit tud, hogy a gazdatisztet Kardos Gáspárnak, a tudóst pedig Konkoly Menyhártnak hívják, azt is hallotta férjétől, hogy mind ketten igen derék emberek, de ő maga személyesen eddig nem találkozott velök.

Mire a társaság mozdulni kezdett helyéből a két öreg legjobb barátságba volt egymással.

Családok fölibe háboruságot hintő szellem alszol-e, vagy meghaltál?

VII.

Délután két óra volt.

A lovak kipihenték magokat, a kocsisok fogtak, a lovászok nyergeltek.

A fogfájós ifju oda hagyta helyét, s kijött a sátor előtti gyepes térre, hol, a keresztuton, több üres kocsik ácsorgának, s körülnézett, ha valamiképen ott jobb külsejü fogatra találna.

— Atyafi — szólt egyhez — Nem vinne el engem Hidfalvára?

— Dehogy nem. Azért tátom itt naphosszat a számat, hogy fuvart kapjak.

— Mit kér odáig?

— Megalkusunk az uton. Nem lesz több egy forintnál.

— Azt megadom; lesz hozzá borraavalóis.

Öt percz mulva kocsira volt rakva az utazó csekély pogyásza.

A hidfalvi öregek karon fogva sétálgattak a poros ut szélén, a szekerek között, s fél szemmel folyvást kémlelék az idegen minden mozdulatát. Morócziné, s a lányok kocsira ültek, s tova hajtattak.

Készen levén minden, a fogfájós ember felzökkent a fris szénából hányt ülésre, a fuvaros pedig kezeit ostora után nyujtá.

E pillanatban azonban, mint csak félman-kón bizsegő sánta lábaktól kitelhetik, lélekszakadva rohan elő a nagy könyvü ember; fo-liantja ugyan lehull hóna alól, de mit sem gon-

dol vele. És hirtelen a lovak elibe kerül, s megfogja a gyeplőket.

— Egy szóra uram, ha tetszik.

— Nos? mi baj? mért tartóztat fel?

A sánta látván hogy szóba állnak vele, mielőtt beszédét tovább folytatná, nagy fáradtságából kifűtta magát. A hidfalviak pedig használva az időközt, szinleg vitában egymással, mind inkább az idegenek felé közelgének, örvendvén a kedvező sorsnak, hogy embereiket ily kényelmes módon kihallgathatják.

— Nos, uram — kérdé látszólag békétlenül a kocsiban ülő — megtudom valahára, miben lehetek szolgálatára?

— Ezennel uram. De mindenek előtt, azt kérdem kegyelmedtől, tudja-e mit mond Pythagoras?

— Nem szolgálhatok vele, de hinnem kell, hogy valami sürgetőst mond, hogy miatta utamban feltartóztat.

— Uram; e világhirű bölcshoz így kezdi egyik hallhatatlan munkáját: Egy magában egy, ha hozzá adunk még egyet, lesz belőle kettő.

— Szép talentom; de mit akar ebből kihozni?

— Csak épen annyit. Kegyelmed egy magában ül a kocsin, s ha még egy második is oda ülne, még sem lennénk sokan.

— Kegyelmed ékes előadása tiszta színarany: azért ha tetszik csak üljön mellém bizvást; feltéve, hogy kegyelmed Pythagoras szép szavaival fuvaros gazdánkat is oly könnyen meghódítja, mint a hogy engem az első argumentumra legyőzött.

— Rá nézve más praktikával élek. Gondolnám egy pár véka zab a lovaknak, s egy kis borra való a gazdának leginkább megteszi.

A fuvarosnak nem volt semmi ellenvetése, és leszállván ismét helyéről, bement a galysátor alá, hogy új emberének is elhozza pogyászát.

— Szabadna tudnom — kérdé ezalatt a fogfájós, pusztán csak azért, hogy beszédet kezdjen — hova szándékozik kegyelmed?

— Páltelkére. Tanítani fogom a földes ur gyermekeit. Tudom hallotta kegyelmed hírét Páltelki uramnak. Bölcs ember; igazi barátja a tudományoknak.

— Valóban Páltelkére? Így bizvást együtt utazhatunk, mert én Péterlaka felé igyekezném. Tudom, hallotta kegyelmed hírét Péterlaki uramnak. Derék vagyonos ember, Béli

Pál jobb keze, s ha jól gazdálkodik, három annyi jövedelme lehet.

— E szerint valóságos szomszédok leszünk. E két falut csak egy hid választja el. Tudja-e uram mit mond a szomszédságról Hermogenes?

— Melyik Hermogenes? Az ki a vendégségekből az asztalkendőket szokta ellopogatni.

— Nem az. Annak testvérbátyja, egy philosophus. Azt mondja: hogy a szomszédság volt az első alapeszme, mi az embereket a társalmi élettel megismertette.

— Az észrevétel mély gondolkozó tehetségre mutat. Kegyelmed nagyon szereti a klasszikusokat.

— Az őrzülésig uram.

— Ez irigylendő hajlam. Az én klasszikusaim azonban csak a jó bor, s a szép leányok.

— A jó bor, s a szép leányok? Nem lehet tagadni ezeknek is meg van saját érdemök, de a legigazabbat rólok Herostrates mondja meg. . . .

— Hogyan? Herostrates!

— Igen ő, ki egyike a hét görög bölcseknek, azt mondja rólok; a jó bor s a szép leányok veszedelmes portéka, olyan mint a puskapor, fellobban, s mindent összerombol.

— Lelkemből szól e bölcs. Nem is tudtam, hogy Herostrates idejében a löport már ismerték.

— A világ nem ismerte, de ő igen. És többnyire is ilyen gyújtószerekkel szeretett foglalkozni, míg szerencsétlenségére egy nagy két tornyu templomot feltalált perzselni, s a jó lélek statarium elibe került.

Efféle archeologikus beszédek között a fuvaros ismét elkészülvén, szerencsés utat kívánt magának, s a fényes uraságoknak kikutatva hurczolni szerencséje lehetett, s közzé csapkodott lovainak.

Az öregek pedig egymásba fonott karokkal álltak, s utána bámulának a zörgeteg kocsinak, mely perczről perczre messzebb távozott.

Előre is sokat képzeltek ők embereikről. Tudták, hogy Moróczi Miklós uram nem hiába szokott valakit megdicsérni, hanem a mit szemeikkel láttak, füleikkel hallottak, több volt mindennél . . . a való tulhaladta legvérmesebb reményeiket. Sajnálni kezdék, de már későn, hogy magokat meg nem ismertették. Akadt volna szégyenleni valójok is, hogy nem áttallottak hallgatózni.

— Ez aztán a tudós nevelő!

— Ezt nevezem aztán talpra esett gazdatisztnek!

— Gyermekeimet előre úgy látom mint az ország főhivatalnokait.

— Omolni fog felém a pénz mint a pelyva; összevásárlom a félvármegyét.

— Derék ember mind a kettő, de a tudós nekem mégis jobban tetszik.

— Nincs kifogás egyik ellen sem, de ispanomat nem adnám tiz amolyanért.

— A kinek hogy tetszik.

— A ki hogy képes felfogni saját javát.

Az öregek e szóváltás kezdetén azonnal elbocsáták egymás karjait, s féllábukat kissé hátra vonák.

— Hiszen a mi engem illet, én nem követelem, hogy derék házi nevelőm minden embernek megnyerje tetszését.

— A mi pedig engem illet, én még azzal sem törődném, ha jószágim kezelője még fitytyet sem hányna egy némely uri barátomra.

— Oh bizony tőlem bátran megtarthatja magánál Péterlakán ezen báránybőrbe öltözött farkast.

— Oh bizony miattam, akár üvegalmáriom alá tegye oda át Páltelkén, ezt a Pilatus képű Judas Iskariotest.

- Kegyelmed sértegetni akar?
- Kegyelmed veszekedni akar?
- Hallja az ur!
- Hallja az ur!!

Szépen vagyunk. Az öregek közt megint kiütött a harc és háboru.

Valóban nyájas olvasó, nem volt jó dolgunk, midőn oly elbizakodottan gunyolódunk a családok felett sötétkedő rejtett hatalmakkal, s azokat kihívó kételyünkkel embertársaink ellen felidéztük. Jól mondja a szász, ha más egyebekben nincs is igaza, hogy az ördögöt ne fessük a falra, mert megjelenik. Utoljára is kell valaminek lenni a dologban, s nem minden mese, mi homályosnak látszik. Higgyünk, mert a hívőké a mennyek országa.

Aztán kocsira ültek, egyik jobbra rántá fejét másik balra, egész uton egy szót sem szóltak egymáshoz.

VIII.

Ott, hol a hidfalvi uraságok udvarát és telkét az Olt ága egymástól elválasztja, a két kert közepén a folyamka egy kis szigetet képez, mely a szomszédok között mindig közös birtoknak tekintetett.

A sziget közepén a bokrok sötétzöld borui közöl egy kerti ház fehér falai csillámlának elő; az egész egy közép nagyságu szobából állott, melyet mind a négy oldalról folyosó kerített, s hol a faoszlopokra felfutó növények kapaszkodának.

A szemközt nyíló ajtók egyike Péterlakára tekintett, a másik Páltelekre. Mind a két kertből egy egy gyalog hidacska vezetett az épület eleibe. E házacska volt a két család legkedvesebb gyűlhelye, hol az öregek annyiszor összeveszttek a hányszor kibékültek; hol a lányok első ábránd-perczeit élék, az apróbb gyermekek játékaikat elrendezék.

Ugy volt határozva, hogy a lányok szerencsés visszaérkeztének megünneplésére még ez estén a kerti házban közös nagy vacsora rendeztessék. Az első kocszi Moróczival s a lányokkal, délután öt órára már haza érkezett, s az asszony ság a lányokkal, s mind a két ház szakácsnéjával azonnal a készülétekhez látott.

Az öregek egy órával később, de valamiképen mégis kibékültebben érkezének haza.

— Teringettét — szólt egészen megifjodva Péterlaki, s leányát karjaiba kapá — vane a vidéken ily lány, mint az én Erzsikém? Rajta ugyan nem látszik meg a városi levegő.

Piros mint az alma, mintha csak boldogult anyját látnám.

— Lánczhordtát — felelt vetélykedőleg Páltelki — meddig kellene menni, míg ily leányra találhatnánk, mint az én Rózsám? Ma még szebb, mint mikor a városra vittük. Tul tesz idvezült anyján, az pedig legszebb menyecske volt a vármegyében.

Kamuti Lázár uram, ki már dél óta itt várakozott a megérkezendőkre, nem tudta melyik leányra nézzen. Valósággal egyik szebb volt a másiknál. Ha egyikét gondolá magának kiválasztani, a másikban azonnal ezernyi új szépségeket fedezett fel, s ha aztán ismét csapodáron ehhez pártolt, rögtön az elhagyatottnak lettek bájai vonzóbbak.

És csak éhes szemeket vetett jobbra és balra, s abban állapodott meg, hogy egy időcskéig még szívének szabad játékot enged, s röpkedni fog, mint pille a fehér rózsáról a pirosra, míg az idő kimutatandja, kit jelölt ki a sors ama nevezetes szerencsére, hogy Kamuti Lázárné asszonyom váljék belőle.

Jámbor reményekkel biztatá magát ő kegyelme.

És besötétedvén, nyolcz óra után vacsorára indult a társaság.

A kezdet mindjárt iszonyu robajjal indult meg. Az apróbb gyermekek úgy rohantak a székekre, mintha éltőkben ma kapnának enni először és utoljára. Sirtak, visitottak. A ki nem juthatott épen azon székre, melyet első tekintetre magának kinézett, rugott, vágott, harapott, kétségbe esett.

Erzsike és Rózsa ma léptek ki hivatalosan a gyermekkorból, s Morócziné asszonyom oldala mellett a kerek asztal felső részén úgy foglaltak helyet, mint ezentúl a ház ujonnan beigitatott, s teljhatalmu gazdasszonykái. Az öregek kedvencz karszékeiket egymással szemközt a hosszas asztal közepe tájára tetették. Kamuti Lázár boldog helyét mondanunk sem kell.

Két szék még üresen maradt.

Az öregek ugyan is ujdón szerzett, s anynyi dicséretekkel elhalmozott embereiket jobban megakarák becsülni, mint különben azon korban szokás volt. Ugy lön határozva, hogy az ispán s a nevelő a kastélyban kapnak szobát, s ott is lesz asztaluk együtt az urasággal, bár Morócziné előre is megmondta, hogy a mennyiben ő ezen ifjakat hirökből ismeri, sokkal szerényebbek fognak lenni, mint sem e szokatlan ajánlatot elfogadhatnák.

— Ugy lesz, mint nekik legjobban fog

tetszeni — szólt társalgást kezdve az egyik öreg. — Csak azt csodálom, hogy még mind ekkorig sem érkeztek meg.

— Az ut nagyon rossz.

— Lovaik sem igen derekak ; a fuvaros tán kétszer is kifogott odáig.

Morócziné asszonyom intett, s a cselédek az első tálát feladták.

Azonnal étvágyat gerjesztő illatok terjedének szét az egész szobában, s mindenki teljes erejéből munkához látott.

A társaság az első háromféle étket mindjárt oly jó ízűnek, s kedvé szerint készültnek találta, hogy mindnyájan az az : csak a férfiak és gyermekek egy lementre torkig ették magokat. A lányok alig ettek annyit mint egy pár galamb, mintha csak azért izlelték volna meg az étkeket, hogy lássák a vendégek, hogy egyik féle sincs megmérgezve. (Ez divatos társalgási enyelgés volt azon időkben).

E közben megérkezének a várt ifjak is.

És az öregek nagy szíveséggel fogadván őket ma csak annyit mondtak, hogy holnap beszélnek velök a dologról bővebben, most csak tessék nekik is leülni kirendelt helyökre, s nézzenek utána ha kapnának még valamit a tálak fenekén.

Az ifjak szabadkoztak, de az öregek nem tágitottak. Egyik is másik is maga mellé ülteté kedvencz emberét, s mint magyar embernél szokás, elbeszéltették a vendéggel : mily rossz volt az ut, s hogy egyszer majd feldőltek, kétszer pedig valósággal is feldőltek.

A gyermekek pedig mind elhallgattak, bámulták az idegeneket; éltökben soha sem viselék magokat ily csendesen.

Ezalatt a vacsora tovább folyt, de már az ezután felhozott étkek csak arra szolgáltak, hogy a jelenlevők csudálhassák azok sokféleségét s beszélgessenek azon gondról, és csínosságról, melylyel elkészítve valának. Csak felhozták a tálakat, mindenkimegnézte, megdicsérte, s tovább adta. Ily bőség mellett az ember kísértetbe jöhetne zugolódni az ég ellen, hogy csak oly keveset ehetünk egyszerre.

— Öcsém uramnak a foga fáj? — kérdé ezután Péterlaki uram s teljes részvétet mutatva, oda fordult az ifju felé, ki mellette ült. . . .

— A fogam? — felelt az egészen meglepetve — nincs annak, uram semmi baja; hogy jó órában dicsekedjem vele — hanem más egyéb szerencsétlenség esett rajtam a minapában.

— Hogy hogy . . . minő szerencsétlenség?

— A multkori árvíz előtt nagyon siettünk a boglyarakással, s a mint én ott mérem a szénát, egy tátott száju oláh a kazal tetején elejti a vasvillát, s az a boglya oldalán lecsuszva egyenesen nekem jön s az orcámat felhasítja. . . .

— Ah . . . ah . . . sajnálkoznak mindnyájan.

— Különben — folytatá az ifju — a seb nem volt veszedelmes, most már jobbára begyógyult, később tán a helye sem fog látszani.

E közben Kamuti Lázár uramnak is bővebb alkalma levén az ifjat szemügyre venni, hosszasb vizsgálódás után azt mondá magában : Ezt a fekete arcot már láttam valahol.

Most aztán a sor Páltelki uramra került, ki szintén alkalmat vön magának a nevelő urtól megkérdeni, mint történhetett hogy az ő legjobb öcsének ily fiatal korában már harmadik lábra is van szüksége.

Azonban tanító uram baja is csekélységből eredett. Nagyon elmerülten olvasott egy könyvből az enyedi kollegium folyosóján, s egyszerre azon vette magát észre, hogy a lépcsők felé fordult, leesett, s egyik lába kificamodott.

— Szörnyűség — szólt fejét rázva Pál-
telki — mi hamar éri az embert a szerencsét-
lenség, a mai világban.

— Majd meggyógyul uram.

Kamuti Lázár, rápillantott a santa neve-
lőre, s azt gondolá magában : Ebcsont össze-
forr . . . és gondolkozik magában hol látta ő
ezt a felfelé konyuló fitos orrot.

Morócziné mosolygott, a lányok igen
ajtatos képet mutatának.

Folytatván a vacsora, következtek a
felköszöntések. Még többször adta elő magát
az eset, hogy az új házi asszonykák félre ker-
getének a macskaasztalhoz egyegy csintalan-
kodó gyermeköt.

Még a gyümölcsféle sem tudott kellő pár-
tolást találni; pedig a késő nyár, s a kora ősz
itt minden áldásaival egybehalmozva vala. A
vérpiros bélű dinnyék jégbe hűtve, még a ha-
lalos beteget is elcsábitották volna; az arany-
sárga körtéket csak mulatságból hámozták
meg, hogy beszélgetés alatt a kéznek is legyen
valami foglalkozása; az őszi barackokat csak
megkóstolták, a vidék első érett szőlőgerez-
déit csak megcsipdesték.

Utoljára pedig, mindenki előtt az lett a
legkívánatosabb perc, midőn hosszú fára-

dalmak után az asztaltól felkelni szabad lett.

Először a gyermekek pattogzának le székeikről, s kirohantak nyargalózni a sziget mezőire. Utánok a hölgyek vonultak félre, a megmaradt étkekkel rendelkezendők, azután Kamuti Lázár az ifjakkal; míg végre az öregek is, lassan és nehezen, miként a terhelt hajó megindulni szokott, megmozdulának.

A cselédek az uraságok karszékeiket kitalták a folyosó felé. Kamuti Lázár izmos karjaival a hölgyek könnyű székeit kapkodá ki, s az egész tisztelt tarsaság át tette tanyáját a folyosó lombjai alá.

Magasztos szépségű utónyári éj volt. Szeptember közép napjai folytak. A hold sugarai, a fák koronáira mint fényes ezüst szálak hulltak alá, s a levelek közzé fonódva, a könnyű szellőkkel zörejlő játékot üzenek. A szabad téreken reszketeg fehérség mérséklé a sötétet a lombok mélye alatt az éj megmaradt eredeti vadságában. Ma az idő, a legtisztább légömlés, boldogságra, és meglegedésre hitt fel mindenkit, nem lévén még azon időben divat, a mocsarak czinczogó hegedüseitől a szunyogoktól annyira félni mint ma.

A beszédfolyam jól indult meg. Az öre-

gek olykor egészen szabad mezőt engedtek az ifjabb nép eszmerőpkedéseinek. Maga Kamuti Lázár uram is jól viselé magát, mint soha máskor életében; s szavaiban gondosan kikerült minden kétértelműséget, mi azon időkben az előkelőeknél is ritkánál ritkább erény vala.

Hasonlólag kedvező színben mutatták be magokat az ujonan érkezettek is.

A lányok Morócziné asszonyom széke mellett jobbról és balról foglaltak helyet, s a társalgásban legtöbbször csak másodrendben vettek részt. Fő szóvivő egész estén a néni volt, ki mint még meglehetősen fiatal menyecske Kamuti uramat a vitákban hatalmasan megforgatta.

Igy tölt el egy óra, mint rövid percz.

Senki sem gyanította volna e csendes, és nyugalmas hangulat után, hogy a sorsnak még ma kedve lesz Hidfalva fölibe nagy változást rögtönözni.

És mégis úgy volt.

Kamuti Lázár uram lelkében rövidebb idő alatt, mint maga is hitte volna, nagy és komoly elhatározások értek meg.

Ő kegyelme ugyan is azalatt hogy Morócziné asszonyommal oly szépen és udvariasan

beszédbe volt merülve, egyszersmind alkalmat vett magának a két leányt kénye kedve szerint, kikémlelni, s egyiket a másikkal összehasonlítani. Megkísérté magában mint lehetne köztök különbséget észrevenni, mint lehetne kitalálni, hogy tulajdonképen melyik a szebbik, mert eddig csak azt látta rajtok, hogy mindketten egyformán szépek, gyönyörűek, s hogy varázshatalmuknál fogva tültesznek valamennyi angyalokon, kik az égben vagy a földön laknak.

És ugypótálta, hogy e kellemek felett két hideg bíráló naphosszat elvitázhatott volna, a nélkül hogy valaki elhatározhatná melyik félnek van igaza.

Szerencsére azonban a szerelem nagy perében egy igen részrehajló bíró: a szív szokott itélni.

Igy történt most is.

Egyszerre csak látják, hogy Kamuti Lázár uram, rövid tusakodás után fel kél helyéből, néhányat köhint, oda lép Péterlaki uram elibe, s egész tisztelettel és méltósággal, mint illet, Erzsike kisasszony kezeit ünnepélyesen megkéri.

Szörnyű hamar vége lett a röpkedésnek a fehér rózsáról a pirosra.

Péterlaki uram a boldog atya, az első pillanatban csak azzal tudta megegyezési akaratát kifejezni, hogy örömében egy szót sem szólhatott. A lányok elhalaványulának mint a fal; a két idegen ifju egész szerénységgel vonult vissza e kizárólag családi jelenet színhelyétől, míg Morócziné asszonyom csak azzal fejezte ki, mit gondol lelkében, hogy homlokát elredőzé és ajkait beszívta.

Az öreg Páltelki pedig úgy érzette magát, mint a ki sötétben gondtalanul, s minden vigyázat nélkül jár s egyszerre homlokkal megyen neki egy feltámasztott szekérrudnak.

A kérő pedig ily lelki helyzetben látva a társaságot, mint világ látott férfit, udvarias bucsut vön; az igenlő válasz nem volt ugyan világos szóval kimondva, hanem hiszen ez, mint hívé, az előzmények után, magától értetődött.

A távozót a társaság kikésérte egész a kapuig, hol aztán, ő kegyelme lovára pattant, s elvágtatott az éjbe.

Magokra maradván a háziak, a győzelmet aratott atyának legelső gondja volt büszke pillanatot vetni földig lealázott szomszédjára, ki meglepetésében még mindig egy helyben maradt, mint egy sóbálvány.

De még ezzel nem volt csordultig tele a pohár a boldogtalan részére.

Ugyan is Péterlaki uramnak, mintha csak gonosz szelleme sugta volna fülébe, egyszerre eszébe jut, mily keserű gúnyt üzött vele vetélytársa, ezelőtt csak néhány órával, utközben a galyásátor alatt, s hogy ő e miatt még mindig adósa.

Megragadja tehát a visszafizető alkalmak e legkedvezőbbikét, s minden kiméletet félretevő hangon azt kérdi szomszédjától:

— Hogy mondta ma délben kegyelmed? Kicsoda az, ki az én Erzsikémmel oly nyájas pillantásokat vált?

A kinek pedig ez mondatott, halálos sebet hordva szívében, mint fél őrjült tántorgott haza.

Igy végződött e nap.

IX.

Ö kegyelme ifjabb Apor Kelemen uram, a multkori híres összeesküvés feje, az actiók kihirdetése után jónak látta egy időre haza futni ősi lakába, Bodóházára, mely Alsófehérben közel Alvinczhez, egy völgytorkolatban feküdt.

A kastély egykor diszes, és kényelmes lakhely volt, de most első tekintetre meglát-szott rajta, hogy gazdája nem sokat gondol vele.

A társalgó szoba, mely előttünk felnyilik, tán még leginkább maradt lakható állapot-ban, de azért egyéb butor nem volt benne, mint egy rozszant asztal, egy kopott karszék, s egy festett falócza.

Ketten laktak e szomorú tanyán. Az egyik a lak birtokosa, Apor Kelemen, Erdély egyik legdeliebb lovagja; a másik vitézlő Dávidházi János uram, egy öreg, fanyar, s látszólag életunt ember, kit azonban egész Erdélyben úgy ismertek mint az ifjuság elrontóját, s minden rosszra vezetőjét, a mint is ezt, hogy messzebb ne menjünk: Apor Kelemen uram példája elegendőképen bizonyítja.

Mintegy hat hete már, hogy e két ember ide szorult e fekete kőrakás alá; s egész idő alatt nem tettek egyebet, mint vadásztak, nyargalásztak, és iddogáltak.

Elvégre azonban az ifjunak türelme ketté-szakadt.

Zugolódni kezdett, s legelőször is boszu-ját a boron tölté.

— Tudja az ördög, de ennek a bornak napról napra rosszabb íze van.

— Az csak onnan van — felelt egykedvűen a másik — mert te, valamint minden kezdő ivó, csak a társaság kedviért tudsz inni. Én ha iszom, egyedül a borért iszom; s ha a bor különben jó, mindig jól is esik.

— Nem az itt a baj, uram — folytatá az ifju, s poharát egész ingerültséggel taszítá félre magától —, hanem hogy engem itt az ilyen élet agyon fojt; ha még, legfeljebb három nap alatt, velem valami rendkívüli változás nem történik, megőrjülök. Kegyelmed az én legjobb bátyám, nevelőm, oktatóm, tanító mesterem. Most csavarja fel az eszét Dávidházi uram, s álljon elé valami szép tanács-csal.

A vén ember, kit mindenütt az ifjuság rosZRavezetőjének neveztek, egész komolysággal nézett az ifjura.

— GyermeK! — mondá — Azt gondolod, tán nem tudnék valami igen különöset mondani . . . ?

— Csak rajta, bátyám. Soha életemben nem voltam készebb minden jóra, mint épen most.

— Ugy vigyázz, nem valami mindennapit mondok.

— Mentül dühösebb, annál jobb.

5*

— Legyen mint akarsz. Lásd, te összeküvésekbe elegyedél, miután mint afféle szeretetre méltó tékozló, vagyonodat tele marokkal szétszórtad. Mit mondanál hozzá, ha egy kicsit unaloműzésből szétnéznénk a vidéken, nincs-e valahol kezünkügyében egy vén fősvény atya, vagy egy zsémbes nagybátya, ki szerencsájének tartaná, összeszezsugorgatott kincseit leányával együtt neked adni.

— Köszönöm a tanácsot. Az ilyen orvosság gonoszabb a betegségnél, mely ellen bevesszük. Ha az is vigasztalás, hogy az ember házasságra adja fejét, nem tudom mi lesz a kétségbeesés.

— Ki hogy veszi. De másként nem lehet. Megházasodol, s ha jól sikerül, ezer szerencse, ha rosszul üt ki, úgy veszed mint méltó büntetését eddigi korhely életednek.

— Komolyan szól kegyelmed?

— Patvar vigyen el, gyermek, bizony megsértesz kétségeddel.

Dávidházi uram ez utóbbi szót felette ritkán mondta ki.

— Megengedjen kegyelmed — felelt habozva az ifju — de én valóban nem tudom mit gondoljak e tanácsról —. Hogyan? Ugy

néz-e ki, az én kidült bedült házam, mint a hova a gazdag, és szép feleségeket szokták hozni? A szőnyeget megette a moly; a butor-darabokat a részeg társaságok feltüzelték a kandallóban: az egész környék azon töri fejét, miből élünk mi itt, miután a mult télen vagyonunk utolsó részét is zálogba tettük.

— Ha így beszélsz, jobb ha előbbeni munkánkat folytatjuk, és iszunk. Annyit azonban ez uttal minden esetre tanulj meg tőlem, hogy jóra való ember soha sem panaszkodik oly bajok miatt, melynek ő az oka.

— Igaza van bátyámnak: legjobb lesz, ha folytatjuk az ivást. Teringettét! ez a bor javult azóta, hogy rosszabb dolgokról kezdtünk beszélni. Ezután tudni fogom, mit csináljak, ha a bor nem csuszik.

— Jó pap holtig tanul.

— Jó pap holtig iszik.

És ittak is rá egyet.

Azonban az öreg még nem akarta abban hagyni a felvett tárgyat.

— Egyébiránt, engedelmeddel, öcsém, visszatérek még egyszer előbbi beszédünkre. Én voltaképen szégyenlem, ha téged panaszkodni hallak. Van szép, és fényes neved, mely egykoru az Árpádokéval. Zálogba vetett

jószágid határát be nem látod kastélyod tornya tetejéről. Talpra esett ficzkó vagy, s a kard mesterségét tökéletesen érted. Eszed sem az utolsó, s a mit én tudtam, arra hűségesen mindenre megtanítottalak. Mi kell egyéb? A világ megítélt volna, ha ily tulajdonok mellett nem úgy élsz, mint éltél.

— Értem a követkeezést; a szép predikácziónak megint a lesz vége, hogy házasodjam meg.

— És ha úgy is volna? Mióta lettél te oly ellensége a házasságnak? Ezt tőlem nem tanulhattad.

— A mester kétféleképen tanít: szóval és példával. Ha kegyelmed soha sem házasodott meg, tanítványának hinni kell, hogy ezt mestere ok nélkül nem cselekedte.

— Hiszed, nem hiszed, de ezt valóban elegendő ok nélkül cselekedtem. Egykor én is vagyonos voltam, s midőn mindenemet eltékozlottam, azt hittem még jól esik a korhely élet, s hozzá adtam magamat más ifjabb pazarlókhoz. Csak az lett a baj, hogy midőn hibás lépésemet észrevettem, minden késő volt; a vig napokkal az ifjuság is oda lett. Azért tudok én most neked arany tanácsot adni. Fordíts egyet életmódodon, s házasodjál meg.

Jer kalandozzuk be a vidéket, ugy is tudom, ha valahol megakad szemed egy szép leányon, nekem sem kellend annyit hiába papolnom.

— Bizony megingat határozatomban.

— A többi között van itt a szomszédban egy lányos ház, hova ha elvezetlek, három nap alatt versírássra adod fejedet.

— No már azt csak kíváncsiságból is szeretném megpróbálni.

— Vigyázz, szavadon foglak.

— Nem bánom.

— Jó. Kezet ide.

— Itt vagyok.

Kezet fogtak, s a dicséretes szándék el lön határozva.

E pillanatban azonban megnyílt a szoba ajtaja, s egy magas, és igen mogorva külsejű vitéz lépe be.

— Kegyelmes uram — szólt fonák bókkal a belépő, — ki nem más volt mint a kastély várnagya — megint furcsa vendégek zörgetnek a kapun.

— Vendégek? micsoda vendégek?

— Mintha megint Domahidi Tamás szolgabíró uramat készítetné az ördög, hogy itt járjon.

— Mit akar velünk?

— Egyedül jött? — egészíté ki a kérdést Dávidházi, ki sejteni kezde valamit.

— Vele van esküdt uram is, meg vagy tizenkét darab vármegye hajdu, s egy rakás csőcselék oláh fejszével, kaszával és vasvillával.

— Szépen vagyunk!

— Ez megint executio — tevé hozzá az ifjuság megrontója. — Csak azt szeretném tudni, ki nem fér meg bőrében, hogy magának uj költségeket akar okozni.

— Azt kell hinnem, nagy jó uram, — felelt kancsalitva a várnagy — megint Brandt Máté uram piszkálózik, mert az erdő szélén, a csőszháznál épen olyanforma kocsi áll, mint az övé.

— Az nem lehet!

— Nem lehet? hogy érted ezt öcsém?

— Csak úgy, hogy Brandt Máté uramnak rajtam többé semmi keresete.

— Semmi keresete? Ez nagyon szép szó. Talán kifizetted?

— Azt nem tettem. Hanem Brandt uram engem egyszer már azon nyomoru száz aranyért törvénybe idézett, s minthogy feléje se néztem a vármegyének, per contumaciam el is marasztaltatott, én azonban nemesi jussom-

nál fogva az executionak ellentálltam, s annak rendi szerint, felemelt pálczával opponáltam. Mit akarnak még többet? Nincs-e ezzel a keresetnek mind örökre vége?

Az öreg jó izút mosolygott öcsének ilyen fogalmain, s csak szárazon felelt :

— Belőled még második Verbóczi lehet, ha így haladsz. A mi pedig magát a dolgot illeti, elég abból annyi, hogy ők ismét nyakunkon vannak.

— De mit akarnak? az a kérdés . . .

— Azt hiszem édes barátom, hogy miután megtanítottak téged arra, mi a *citatio*, *comparitio*, *contumacia*, *executio*, *oppositio*, most azt akarják megmutatni mi a *brachium*.

— *Brachium*? Ezt a szót nem értem : ez nem végződik *ció*-val mint a többi becsületes diák szó.

E pillanatban már erősen behallatszék a szobába a vármegye embereinek zaja és kiabálása.

— Hallod? Ez a *brachium* muzsikája. A legszebb törvénytudományi lecke rád nézve, ki a *Tripartitumot* leginkább *praxisból* tanultad meg. Ez a legjelesebb *articulus* az egész törvényben; a kardok és botok szörnyen uralkodnak benne.

— Ha úgy van, annál jobb; épen hozzá való kedvben találunk.

— Csak lassan, lassan, s ne oly tüzesen, mert ez egyszer mi nem vállalunk szerepet a komédiában. Tanuld meg: ki főnemesnek tartja magát, személyesen nem ereszkedik ily pörpatvarba. Ellenben itt van hű várnagyunk, nemzetes Kágyai Tódor uram, majd elintéz ő mindent, a mint én őt ily esetekre már előre megtanítottam; az efféle neki kötelessége, mestersége és szenvedélye.

— Ugy van! — erősíté vitézi felbuzdulással a várnagy. — Tessék csak rám bízni.

— Sokan jöttek? — kérde ezután a vén Dávidházi, ki mint látjuk olykor az öregeket is rosztanította.

— Bizony, csinosan összeszedték magukat.

— Hát mi hogy állunk a kastélyban.

— Valahogy csak mi is megleszünk. Példának okáért, ha csekély magamat tizbe veszem; a fegyveres szolgákat egyenként ötbe-ötbe, tán leszünk fél annyian, mint azok oda künn.

— Elég, tökéletesen elég.

— Több mint kell! a tolongás csak kárunkra volna.

— No hát csak bátran, várnagy uram ; lássunk keményen a dologhoz, ugy is a törvény szerint tisztességes verekedésben nem az ember felelős, hanem a kard a hova esik. A többit majd eligazítjuk mi oda künn.

Ezzel aztán az urak egy mellék ajtón eltávoznak.

X.

Messze földön nem volt most Kágyai uramnál boldogabb ember. Csak ugy morzsolgatta kezét nagy meglegedésében, mint az éhes ember, kit terített asztal elibe vezetnek, s azt mondják neki : tessék csak nemzetes uramnak minden teketoria nélkül hozzá látni.

A várnagyot az egész vidéken igen jóra való vén legénynek tartották s az is volt ő, az akkori idők fogalma szerint. Előtte csak egy volt a törvény : urát hiven szolgálni, annak mindenben javát keresni, s annak minden parancsait feltétel nélkül szigoruan teljesíteni : továbbra nem terjedt lelkiismerete.

Régi szolga volt a háznál, de azért nem tartott igényt a családhoz tartozni. Itt élt ő a jobb napokban is, s nem hagyta el helyét a szükség beálltával sem.

A szükség alatt azonban nem épen a végsőt kell érteni.

Volt ugyan is még a tavalyi termésből egy pár hordó bor a pinczében s a padlásokról is össze lehetett seperni egy kevés gabonát. A fegyveres szolgák pedig naponként vadászatra menvén, hoztak magokkal annyi pecsenyének valót, mennyi épen elég volt.

E rövidke bevezetés után lássuk mint fogadta nemzeti uram a nemes vármegye uri rendeit.

Közeledvén azaj, még egyszer körülnézett a szobában, ha volna-e még valami elrendezendő, de miután mindenünnen csak a kongó üresség felelt vissza, félrébb huzta kissé az utból a karszéket, s bele ült teljes méltóságával, mint egy nagy-prépost, midőn a vecsernyét tartja.

Amazok pedig nem soká váratának magokra.

A földszintről hatalmas lábdobogások közelgének felfelé, s egyszerre csak kívülről egy kéz belöki az ajtó szárnyait.

Igy jelent meg vitézlő Domahidi Tamás szolgabíró uram.

Kardja nagyot zökken a magas küszöbön. Sarkantyúival bele akad tarsolyának foszlós

sinórzatába, irományai majd kihullnak hóna alól.

Azonban lélekjelenetét nem veszté el. Hídeg, s másokat lenéző tekintetéből félreismerhetlenül látszék, mennyire bir hivatalos tekintélyének teljes önérzetével. Kalpagját fején hagyja, mint olyanhoz illik, ki itt a fejedelmi hatalmat képviseli. Szürke posztó dolmányát, mely róka prémmel volt körülszegve, csak könnyedén s panyokásan veté vállaira, mint ki magasabban áll, mintsem megszokott kényelmeitől alárendelteinek jelenléte miatt megválni szükségesnek tartaná.

Egyéb nem is mutatta, hogy szolgabíró uram is csak oly gyarló emberi teremtés, mint más, csak hogy e hivatalbeli buzgóságában úgy megizzadott, hogy ki lehetett volna facsarni; és hogy a felszálló por az ő nemes arcának gödreit is csak úgy betöltötte, mint másoknak.

A szolgabíró után egy hosszú bajuszu ember jött be. Sötét téglaszin vitézi öltönye nagyon tul volt már a félviseltségen, s medvebőrből készült székelő fövegét egy görcsös botra támasztva kün hagyá a folyosón, mint még napjainkban is láthatjuk, ha cselédféle ember, valami dologban, urasága szobájába

lép. Ez volt az esküdt, vagy legalább egy olyan ember, kit a szolgabíró esküdtnek vett fel maga mellé.

A kíséret többi tagjai mint raj tódulának be a vezetők után.

— Csak utánam — szólt mély és rekedt hangon a szolgabíró — csak utánam . . . s ne féljünk semmitől, mert minket itt az ország törvényei védelmeznek.

A népség harsogó éljent kiáltott, mint mindig szokta, midőn szeretné, bár ugy volna a dolog, mint a szónok mondja.

Az esküdt olvasni kezdett :

— Mi, tekintetes nemes Alsófehér vármegyének törvényesen egybegyült státusai. . . .

— És a többi . . . és a többi — szakasztá félbe az olvasót a szolgabíró. — Ha ő kegyelme Apor Kelemen uram nem bujt volna el előlünk, végig olvastatnám, de így minek vesztegetnők a drága időt : ugy is kik velem jöttek, eléggé okulhattak már, mi járatban vagyunk. Azért haladék nélkül dologhoz fogunk látni. A mire én rámutatok, esküdt uram írásba veszi, a többiek pedig kiviszik a házból, s ott az udvaron szekerekre rakják . . . a kinek pedig netán kedve jönne itt a tör-

vénnyel szembe szállni . . . ám vessen elébb számot fejével.

Ez utóbbi szavak, kísérve egy oldalpillantással, egyenesen a várnagyra voltak mérve, ki ülve maradásával legalább is nagy tiszteletlenséget mutatott a feljebbvalóság irányában.

— Kezdjük itt e szobában. Egy festett lócza!

— Egy festett lócza — ismétlé az esküdt, s beirá könyvébe.

— Ki kell vinni.

Ketten, hárman is lépének elő, s kivitték a könnyü butort, melyet egy gyermek elbirt volna.

— Majd visszahoznátok még — gondoló magában a várnagy, de azért még csak nyugalommal s egykedvűséggel nézte mi történik körülötte.

— Egy asztal, kantával, és poharakkal!

Az esküdt beírta ezt is úgy miként a törvény végrehajtója előtte kikiáltotta; a többiek pedig hamarjában kiiszogatván a kantából s poharakból a maradék bort, az asztalt azzal együtt mi rajta volt kilóditották.

— Egy karszék!

— Hogyan? — szólt itt egyszerre közbe

a várnagy kit a karszék a szó betüértelmében legközelebből érdekelt — Csak egy karszék? Egyéb semmi?

— Mit beszél ez az ember? . . . kérdé a szolgabíró a körülállóktól.

— Ha úgy tetszett feliratni — felelt a várnagy — : egy asztal kantával és poharakkal; tessék azt is mondani : egy karszék, s egy várnagy rajta.

— Micsoda merészség ez velünk így beszélni?

— Mintha nem tudná Kágyai uram — tévé hozzá felbátorodva az esküdt — hogy csak azt írjuk fel, minek valami értéke van.

— Ki kell vinni.

A vármegye népe a parancs szóra azonnal körülvette a karszéket. Emelgették, taszigálták, hanem a várnagy úgy megvetette magát benne, hogy alig mozdíthaták meg helyéből. Nehányan aztán hátrakerülének, s úgy akarák a széket lábainál fogva felemelni, s a benülő orrára billenteni, de így sem boldogulhatnak, minthogy Kágyai uram vassarku csizmájával olyanokat koppintgatott a működő ujja, hogy mindnyájoknak elment kedvök a fortélyoskodástól.

— Ezek verekedést akarnak kezdeni —

suttogá most az esküdt, ki, mint látszék, hamar megbánta iménti elménczkedését.

— És ha úgy volna is — felelt szárazon, és hidegen a szolgabíró —, nem először történnék rajtunk. Ingyen csak nem huzhatjuk a vármegye fizetését.

Daczára azonban e hivatalosszinü beszédeknek, később még is belátta ő kegyelme, miszerint legtanácsosabb volna, ha a dolgon minél simábban eshetnének át. Ugy mutatá tehát mintha a karszékkal már elvégezte volna a mit akart, s aztán tovább ment.

— Lássuk — mondá — mit találunk a következő szobában, mert ezzel itt ugyancsak hamar készen lettünk.

Ezt mondva balra vette lépteit, s mint olyan ember, kinek legkevesebb oka sincs valami rosztól tartania, egész biztossággal benyitá az oldalajtót.

De mint kelle visszahökkennie, midőn az ajtón tul, szemei egyszerre két fegyverzett szolgának vad tekintetében ütközének meg.

Ugy álltak azok ott komolyan, szótlantul, mint egy pár szobor, jobban mondva, mint egy pár czövek, és egész valójokból a törvényes járatban levő személyzetre nézve minél kevesebb bátorítás látszék ígérkezni.

— Kik ezek? — kérde visszafordulva a szolgabíró, ki ily felfedezésre nem volt elkészülve.

— Ki volna más — felelé a várnagy — mint egy pár ajtónálló szolga, a mint hogy ez mindenütt így van Erdély főnemeseinek kastélyaiban.

— Mit csinálnak itt ezek?

— Furcsa kérdés, mit csinálnak, ha látja hogy meg sem mozdulnak.

A szolgabíró nem tehetett egyebet, mint behunyá félszemét, s többé nem gondolt a fegyveresekre.

És benézegetvén a megnyitott ajtón keresztül, kémlelődék mi volna ott valami összeirandó.

— Egyebet nem látok egy korhadrt ruhatárnál, az is üres, ajtai mind tátvanyitva vannak. . . . Ki kell hozni!

A parancs szóra mintegy öten, hatan, kiválnak a csapat közül s bementek az oldal szobába; az ajtónállók egész udvariassággal álltak félre az utból, s ha még hat annyian kívánczoktak volna bemenni, mind beeresztették volna; midőnazonban látták hogy több vállalkozó nincsen, hirtelen, s katonás mozdulattal oda hagyák előbbi helyöket, kilép-

tek a szobából s amazokra az ajtót rázá-
rák.

Szolgabírák uraimék ezalatt, mitsem vé-
ve észre a legutóbbi mozdulatokból, mely ugy
is csak egy másodpercz müve volt, a ház jobb-
oldala felé mentek kereskedni.

Ugyan azon jelenet adta elő magát itt is;
a megnyitott ajtó küszöbén tul itt is két fegy-
verzett szolga mutatkozik.

— Ezek is ajtónállók?

— E még a legfurcsább kérdés, ha az aj-
tó mellett látja őket állani.

— Mennyi ingyenélő egy rakáson . . . a
mellett az egész épület pusztá és üres! . . .
Egy pár kőszentet látok a kandalló felett; ki
kell hozni; az is jó lesz ha más nincs, valami
ajtatós klastrom megveheti.

— Meg biz azt — morga közbe a várnagy
— az egyik Bachusz, másik Venusz.

A fegyveres szolgák itt is teljes készség-
gel bocsátának be mindenkit, kik csak a kő-
szentek kihozatalára ajánlkoznak.

Mire aztán a szolgabíró, és esküdtje
észrevevék hogy így embereik csapatostól
tőlök külön záratnak, uj, s még az előbbi-
nél is nagyobb veszedelem jelei mutatko-
zának.

Lenn az udvaron tobzódók zshivaja kezdé betölteni a levegőt.

— Minő éktelen zaj?

— Mindenfelől részeg ordítások.

— Hah! aligha ki nem találtam : embe-
reink kiket az udvaron hagytunk , feltörték a
pinczéket.

— Hamar . . . hamar . . . meg kell aka-
dályozni, a bor a hitelezőké.

Ez utóbbi szavakra a várnagy elneveté
magát, s mintegy kétértelmű vigasztalással
mondá :

— Soha se nyugtalankodjék kegyelmetek ;
a mi pinczéinket nem oly könnyű dolog fel-
törni , inkább hiszem hogy Dávidházi uram
találta megkínálni egy pár pohárral a jám-
bor népet.

Világos volt hogy csak azért, hogy a vár-
beliek annál könnyebben vehessenek erőt a
vármegye népségén.

A szolgabíró tehát nehányat a körülállók
közül azonnal az udvarra küldött azon paran-
csolattal, hogy a ki még megállhat a lábán
azonnal feljöjjön.

— Tán még helyesebb volna nagy jó uram
— suttogá lassan az esküdt —, ha magam
mennék le, s felkergetném őket, mert ez a mi

hű népünk oly engedetlen ha előljárója nincs sarkában egy jó bottal.

— Maradjon csak mellettem, édes barátom. Tudja : hogy a törvényben a szolgabíró esküdtje nélkül annyi mint semmi. — Aztán fogai között morogva még hozzátevé — : ha elbocsátanám, nem látnám többé ő kelmét ma.

Ezalatt kívülről meglehetősen számmal a szobába gyülekezének; józanon, homályos fővel, vagy épen részegen, kinek mint volt ereje keresztülgázolhatni oda lent a rövid, de szerfelett heves pohárcsatán.

Szolgabírák uraimék pedig látva ismét a tulnyomó erőt, mely őket körülvette, előbbi bátorságukat, s bizalmukat újra visszanyerék.

— Folytassuk kötelességünket. . . . Ha a szobákban mit sem találunk, felmegyünk a padra, lemegyünk a pinczébe, s megnézzük az istállóban a paripákat. . . . A várnagy vezetni fog. . . .

— A várnagy nem kulcsár — felelt erre a felszólítatott, oly gorombán a mint csak isten erre neki tehetséget adott.

— Micsoda? a várnagy nem kulcsár? Nem tudja kend, hogy ha velem beszél, a vármegyével beszél?

— Nem tudja kend — tevé hozzá az ismét vérszemre kapott esküdt — hogy mi innen ugyan addig el nem megyünk, míg nemzetes Brandt Máté uram részére mindent el nem tékoztunk.

— Hogyan! kiálta erre nagy szóval, s mintegy egészen elcsodálkozva a várnagy. — Hát Brandt Máté uram részére exequal most kegyelmetek?

— És aztán ha ugy is volna? Most hallja ezt kend először?

— Engedjen meg Domahidi uram, de ezt egy szóval sem mondta kegyelmed. Ejnye, ejnye, ugyan mért is nem olvastatta szolgabíró uram végig a vármegye levelét, azóta régen tul volnának e sok bolondságokon.

— Kend ezt bolondságnak nevezi, vakmerő ember!

— Hogy ne nevezném annak, hogy az isten soha se áldja meg a dolgát. . . .

— Még káromkodni mer!

— Hogy ne káromkodnám, mikor az én jó uram, Apor Kelemen uram csak az imént hagyta meg nekem, ha valamiképen Brandt Máté uram emberei találnának jönni, kifizessem őket az első szóra.

— Meghagyta hogy kifizessen minket?

(A körülállóknak itt az apró pénz jutott eszökbe).

— Az az : pénzt ugyan nem adott kezembe — folytatá meglehetősen komolysággal a várnagy — hanem itt van zálogul e kard, melyet még boldogult Apor Sámuel uram Kucsuk basától kapott ajándékba; olyangyémánt ragyog a markolatában mint egy verébtójas.

— Közelebből szeretném látni ezt a kardot.

— Nos uram — kérdé ezután a várnagy s oldala mellől a kard markolatát a szolgabíró szeme elibe tartva —, mit mond kegyelmetek e kőre? Vallja meg Domahidi uram, hogyilyet még a nagy apja lelke se látott.

— Kend folyvást gorombán beszél a felsőséggel : a kő azonban valósággal gyönyörűen ragyog : így már inkább megelégedhetünk kendtekkal.

— No lássa kegyelmetek, hogy jól neveztem az egész dolgot bolondságnak.

A mi elmúlt, az elmúlt : egyéb nem maradt hátra, minthogy kend a kardot nekem tüstént átadja.

— Mindjárt megkapja Domahidi uram : csak hadd számláljam el előbb e kard minden

jó tulajdonságait, mert a fényes kárbunkulus rajta még semmi.

— Soha se koptassa kend a száját; adja csak át a zálogot, s a többit bizza ránk, majd találunk mi ahhoz értő embereket, kik a gyémánt értékét megbecsülni tudják. . . . Addig is vegye esküdt uram protokollumba: egy kard gyémánt kövel.

— Egy kard gyémánt kövel — ismétlé az esküdt, s beirá könyvébe.

— Tegye hozzá még esküdt uram — szólt közbe a várnagy, s ujjával a papirra mutata: aczéla a legfinomabb damaszk.

— Aczéla . . . a legfinomabb . . . damaszk . . . Meg van.

— Minden más kard hozzá képest rozsdás répavágó.

— Micsoda ezt is beírom . . . ?

— Ugyan, ugyan Kágyai uram — rikácsolt a szolgabíró, s türelmetlenségében lábaival folyvást tiporgott —, már mondtam, ne avassa magát a hivatalba. Efféle dolgokat nem szoktunk penna alá venni.

— Micsoda? Talán nem hiszi kegyelmeitek, mit mondok? Ezer tatár! lássuk hát, ki nek van külömb. Talán bizony az a deputatum kard szolgabíró uram oldalán? Jösztek

csak elő fiuk, s mutassátok kardjaitokat hadd lássa a nemes vármegye mi különbség van vas és vas között.

A fegyveres szolgák e szóra, mint adott jelre, kiránták kardjaikat s oda állának sorba vezérök háta mögé.

E fenyegető mozgalmak azonban az ellenkező oldalon is hasonló készüléteket idézének elő. Nehány percz telt el, s a két hadsereg csatára készen állott, s úgy néztek egymás szeme közzé; az egyik fél bátorságába bízott, a másik tulnyomó erejébe . . . a béke már csak egy szótól, egy intéstől, vagy egy legkisebb véletlentől függött.

A szolgabíró azonban még nem mondott le minden reményről: azt hitte egy kis engedékenységgel, mit az okosság parancsolt, tán még ki lehetne egyenliteni a viszályt. . . .

— Tudja mit esküdt uram? Nem ez lesz az első ostobaság mit papirosra irtak, mióta a világ áll, s nem is ez lesz az utolsó . . . azért azt mondanám, ne sokat törődjünk üres kifejezésekkel, hanem írjuk be úgy mint ez a házsártos várnagy akarja.

— Nekem mindegy: a mint tetszik parancsolni kollega uramnak, hanem kinevet a világ.

— Hadd nevessen, ha egyéb dolga nincs.

E biztatásra aztán beirá az esküdt . . .

— Minden más kard . . . hozzá képest... rozsdás répavágó.

— Nos? meg van kend végre elégedve.

— Még csak egyetlen egy kis szócskát. . . .

— Még sem elég?

— Kegyelmed meg sem akar hallgatni...

— Bizonyosan ismét valami otrombaság.

— Az egész nem több egy rövid szónál... azt tessék még esküdt uramnak hozzá írni : boszorkányos kard, mélyel birtokosa, a hányszor akarja, adósságát kifizetheti... Probatum est! . . .

— Oh, oh . . . — kiáltának itt fel egyszerre a szolgabíró és esküdtje, s az egész alkudozásnak azonnal vége lön.

— Nem akarja kegyelmetek beírni? — ordítá még egyszer a várnagy. . . .

— Micsoda? Protokollumba venni? Ily eszeveszett őrvültséget?!

— Hallottátok ezt jó emberek? Eszeveszett őrvültséget?! ők kételkedni mernek szavaimban, midőn ti mindezeknek naponként tanui voltatok. . . . Urunk nevében ezt el ne tűrjük!

Itt aztán a fergeteg teljes erejéből kitört.

A különnemű fegyverek, botok, vasvillák és egyenesre kovácsolt kaszák iszonyu tombolást okozának.

— Rajta hű népem — biztatá embereit a szolgabíró, mialatt fél szemével azt nézte merre van az ajtó — Nem kell hagynunk magunkat . . . üsd, vágd — ne gondoldj vele . . . minket itt a törvénynek még a legutolsó betűje is védelmez. . . .

Rövid harc után azonban a vármegye népe vad futásban rohant ki a szobákból, onnan a lépcsőkön le az udvarra s szétoszlott a vidéken.

XI.

Mig Kágyai uram e dicső győzelem kivívásában fáradozott, bent a kastély mélyében egy távol magán teremben, mely különben csak oly üres volt mint a többi, Apor Kelemen uram szemközt ülve öreg nevelőjével, ketten mély tanácskozásba voltak merülve.

— A törvénytudományi leczke, mit bátyám számomra szerzett, nagyon szép volt, alig vagyok képes érte illőleg hálátadni, annyit mindenesetre előre is megigérek, hogy ezentul még ennél is hivebb, s még inkább szófogadó tanítványa leszek bátyámnak. . . .

Mindjárt is azon kezdem az új életmódot, hogy követem bölcs tanácsát, lovakat nyergeltetek, s ha úgy tetszik, menjünk, járjuk be a vidéket, s keressük fel valahonnan azt a lányt, kinek látására, bátyám szerint, harmad napra versíró lesz belőlem.

— Már mondtam, hogy nem tréfáltam a dologgal. . . .

— Annál jobb. A fellépés minden esetre eredeti lesz. Lássuk hol lesz kapós az olyan kérő, ki adóssága miatt megverekszik a vármegyével, miután kevéssel ezelőtt egy összeküvés alkalmával Bornemisza Gergely uramnak nyelvét elharaptatta.

— Ki tudja? sok embernek különféle az izlése. . . .

— Szerencsétlenségünkre az ilyen különcz atyáknak se szép, se gazdag leányaik nem szoktak lenni.

— A következőzés fogja megmutatni. A többi között, mit mondanál hozzá, ha most fényes körutunkat először is Apafalván Kornis Sámuel uram házánál kezdenők meg?

— Bátyám! ezt a szentlélek sugtakegyelmed fülébe!

— Nos? nem mondtam?

— Így már aligha meg nem értjük egy-

mást . . . a Kornisok jó rokonim, jobb mint a többi Apor valamennyi : a lányka pedig hajdan játszó társam volt, igaz hogy azóta egészen elfeledhetett, de hiszem majd eszébe juttatom én magamat.

— Mikor indulunk?

— Még ma estére meglepjük őket . . . halálos vétek volna a drága időt vesztegetni. Lovas legényt küldünk előre levéllel, hadd tudják meg Apafalván is jó idején, mi járatba megyünk oda, akár kézfogó lesz a dologból, akár kosár. . . .

Dávidházi uram lekanyarította a néhány sorból álló levelkét, az ifju aláírta, s aztán mindketten lóra ülven elvágtatának.

Eszökbe sem jutott visszagondolni, hogy tulajdonképen miként fog itthon végződni e törvénykezési jelenet, mely Kágyai uram, s nemes Alsófehér vármegye között az előbbinek oly nagy szerencséjével kezdődött.

A kastély fegyveres népének sem kellett egyéb, csak hogy lássák miként nemes uraimék eltávoznak, s az egésznek kivitelét szolgálják bölcs belátására bizzák.

Rögtön egy lélek szállja meg a jámbornépet; összenéznek, megértik egymást, s rohanak egyenesen ki a mezőkre, hol egy félreeső

csárda szomszédságában Brandt Máté uram kocsijában ülve, várta mi hirrel érkeznek meg szolgabírák uraimék.

Azonban mig így várná a különben is kétes jó szerencsét, sok különféle mozgásokból csakhamar észrevennie kellett, hogy emberei a bodóházi kastélyban valószínűleg arövidebbet huzták; azt is tudta, hogy mi szokott ez időben egyuttal következni ha a brachium visszaveretik, azonnal parancsolá tehát kocsisának hogy fogjon újra, s kész legyen minden perczen tovahajtani.

Azonban már minden késő volt; a kastélybeli fegyveresek mint török-tatár rohantak előre, egyszerre csak a kocsi körül termettek, mintha csak a föld alól bukkantak volna elő. S aztán feldöntötték a kocsit, a lovak szijait elvagdosták, Brandt Máté uramat kékre feketére verték, s mindenéből kirablották, miként azon időben többször megtörtént, mint nem.

Aztán hozzá láttak az osztozkodáshoz ... szeme láttára Brand Máté uramnak, ki néhány lépésnyire a magas fűben hanyat feküdt, s félig meddig holtnak teteté magát.

— Ide fiuk! — kiálta egyik a fegyveresek közül — egy tapodtat se menjünk tovább,

szétszaladtak azok mint az anyányi verebek, bár ítélet napra szedhesse őket össze Gabriel arkangyal.

— Nos mit mond az a szekrény mit kezdedbe tartasz?

— Igér-e valamit?

— Van-e illendő nehézsége?

— A neheze csak megvolna — felelt az első, — csak az a kérdés : arany van-e benne vagy ócska patkószege?

Mindnyájan körülülték, s letelepedtek a földre, várván égő kíváncsisággal mit rejt magában a kised szekrény, melyet Brandt Máté uram legtovább védelmezett, s melynek zárát most a fegyveresek karddal próbálák felfeszíteni.

— Nyilik már! nyilik már!! . . .

— Hunnyátok be szemeiteket — kiáltott azon fegyveres, ki a zárfeltörésmesterségében, mint látszott alapos ismeretekkel birt — egyszerre kell meglátnunk : pénz-e, vagy tapló.

Mindnyájan behunyák szemeiket, s azután egy adott jelre egyszerre feltekintvén, hangos öröm között felkiáltának :

— Arany . . . arany . . . tiszta szín-arany . . . !

— Éljen Brandt uram! . . .

— És a ki először feltalálta az executiot!

— Osztozzunk . . . osztozzunk.

— Ugy van, osztozni fogunk — szólt a szekrénytartó. — Először is ezekből az öregebb féléből. . . . Hát ez itt mi? . . . egy csomó papiros . . . csupa haszontalan fir-kák. . . .

— Lököl félre pokolba! . . .

— Gyehennára veletek — szólt s a papircsomagot néhány lépésnyire félre dobá. — Rajta osztozzunk . . . mindenki tartsa kalapját . . . Hányan vagyunk? Öten . . . vigyázatok : egy, kettő, három, négy, öt. Egy kettő, három, négy, öt. . . .

És a mint olvasta, azonkint osztogatta a darabokat . . . először a nagyobb féléket, a spanyol négyeseket, aztán végre a legujabbveretű körmöczieket. Gyönyörű szép pénz volt mind: úgy fénylett mint este a szentjánosbogár.

Közepette ez érdekes időtöltésnek, Kágyai uram is a hely színére érkezék. . . .

— Ezek a korhelyek — mondá magában — itt valami prédára akadtak : óh, aligha ki nem találtam . . . bizonyosan Brandt uram kocsiját rablották ki . . . hála istennek hogy

igy van, mert már azt gondoltam hogy a legénység valami gonoszat követett el . . .

Ezzel előbbre jött, s mintegy helybeahagyólag intett az osztozó társaság felé. . . .

— Ugyan csak csillog. . . .

— Isten hozta Kágyai uramat — kiáltának nagy vigan mindnyájan. — Épen a legjobb órában jó nemzeti uram . . . egy kis szünet, . . . egyéb semmi.

— Látom . . . s a mellett meglehetősen bőven is csorog. . . .

— Tessék letelepedni közénk, várnagy uramnak.

— Folytassák csak kendtek, mint kezdték nyugalommal, mert meg van írva : méltó a munkás az ő bérére.

— Dolgoztunk uram, s az isten adta a szegénynek. . . .

— Tudom . . . tudom . . . Brandt uram által küldte az isten kendteknek. . . .

— Nem találta el várnagy uram — felelt nagy hahotával a fegyveresek közül az, ki a szekrényt kezébe tartva a többiek felett némi fensőbbiséget látszék gyakorolni. — Mit se tudunk Brandt Máté uramról . . . azt sem tudjuk, kicsoda ő kegyelme . . . hírét sem hallottuk . . . Itt találtuk a pénzt az erdő szélén. . . .

— Találták? . . . hogyan? . . . találták kendtek?

— Megbotlottunk benne . . .

— Ritka szerencse a mai szűk világban.

— Pokolban is megesik egyszer a vásár . . . nemzetes uram.

— Nyul helyett, arany ugrott ki a bokorból, most az egyszer.

Itt a várnagy történetesen félre talált pillantani, s meglátta azon oszmagpapirt melyet a fegyveresek az imént félredobtak.

— Hát ez micsoda itt?

— Itt volt az is a szekrény fenekén . . .

— Ezt is találták kendtek — kérde újra a várnagy, smosolygott magában, mint ki. . . .

— Mint mondtuk, uram, itt volt a szekrényben : alá volt téve az aranyoknak hogy jobban pihenhessen a sok szép portéka.

— Még harmadszor is kérdem, találták kendtek e sok mindenfélét, vagy Brandt uram kocsijáról vették le. . . ?

A fegyveresek nem tudták mire vélni e különös hangnyomattal ismételt kérdéseket . . . s kételkedve felelének :

— Egy szóval, itt találtunk mindent, mint várnagy uram látja. . . .

— A szegény ember talál úgy mint lehet . . . a gazdag a mint akarja.

— No ha így van a dolog — szólott most válvonítva a várnagy, akkor nekem is másképen kell beszélnem : A törvény szerint, ha valami verekedés közben akad ujjaink közzé, az annak módja szerint ott is maradhat azt nem veszik szigoruan a mai világban; az ember gyarló, s a fegyverrel szerzett jussok előtt a világ mindig megszokott hajolni; de ha találták kendtek e szekrényt, akkor bele szól a dologba a földesuraság is, sőt még ő nagysága a fejedelem is, kit isten soká tartson. . . .

— Nagyon tudákos beszéd ez, várnagy uram.

— Nem értjük azt mi.

— Nincs nekünk arra való eszünk.

— Mindjárt meg lesz a dolog magyarázva : a törvény szerint a talált dolgot három részre kell osztani, egy a találóé, egy a földesuré, egy a fejedelmé.

A fegyveresek bámulva nézének egymásra. . . .

— Ugy inkább megvalljuk, hogy egy kicsit ostobául hazudtunk. . . .

— Késő bánatnak kár a fizetése : én to-

hát, mint földesuraságom, vitézlő ifjabb Apor Kelemen uram tisztviselője, ezennel ki is veszem a talált kincsekből a magunk részét . . . Im itt e levelek, ezt magamhoz veszem, a többi költség el kendtek egészséggel. . . .

A várnagy, mint aféle okos ember egyszerre kitalálni hitte, hogy e papirosok között, bizonyosan azon adóslevél is ott fog lenni, melynek erejével Brandt Máté uramnak joga volt a bodóházi földesurat, a hány-szor kedve úgy hozta magával jól megzaklatni. . . .

A fegyveresek pedig e váratlan kimenetre örömkialtásokra fakadának, tapsoltak, s éltették a törvénytudó várnagyot.

— Csak a papiros kell neki — jegyzé meg az egyik. . . .

— Mindjárt gondoltam — tévé hozzá a másik — hogy csak komázott Kágyai uram : nem olyan embernek ismertük várnagyunkat, hogy elvegye a szegénytől keserves keresményét.

Ezzel aztán az osztozásnak is vége lévén a fegyveresek visszaindulának a kastélyba.

Mi pedig tekintsünk kissé balra, s lássuk mit mivel Brandt Máté uram.

Ő kegyelme a fejedelmi bányák főtisztje,

még mindig ott feküdt hanyat terülve a fűben . . . állapota rosszabb volt mint első pillanatra hittük; a boldogtalan ember egészen magán kívül feküdt mint egy darab fa, s nem tudta mi történik körülötte.

Brandt Máté uram ez időben Erdély legpénzesebb embere volt . . . az urak fele része adósa volt neki. Külsőjét tekintve, első pillanatra meg lehetett rajta ismerni a tőkepénzest, ki mindenről szeret inkább beszélni, csak arról nem, miként jutott gazdagsága birtokába. . . . Öltözete inkább magyar volt mint szász, csak széles karimájú s alacsony fekete kalapja a veres sinórszalaggal, emlékezteté a nézőt a szebeni polgárra. Rövid köpczös ember volt, kurta és felette husos nyaka csaknem egészen elveszett zekegallérjába. Itt feküdt most ezen ember egy helyben mozdulatlanul, mint egy eldőlt humorisztikus szobor. A legyek egész koszorút alkotva lakmározásnak szeme gödrében, a szunyogok hójagokat szívtak homlokára . . . ő azonban érzéketlen maradt, kezei oly béketűrően nyugodtak a fűszálak tövei felett . . . sehogy sem akart eszébe jutni hogy az alkalmatlan állatkákat magától tovaűzze.

Igy tölt el egy egész óra.

Egyszerre azonban a közel bokrok megőll lassanként egy magas fekete alak tűnedezik elő, ki különben senki más nem volt mint Brandt Máté uram hű szolgája, egy öreg szász, ki gazdájával együtt öregedett meg.

A férfi, kiről szólunk, sok tekintetben is megérdemlette a hű melléknevet. Igaz, hogy minden lépését, mely a közönséges szolgálati tárgyakon kívül esett, gazdagon kíváná magának megfizettetni, hanem aztán a mire vállalkozott, annak meg is tudott felelni. És minden alkalmaknál úgy mutatá be magát mint igen hasznavehető ember, kivéven, ha bátorsága vagy vitézsége vétetett volna igénybe, mert ilyenkor mindig első volt ki megfutott.

Igy történt most is. A vész távozta után azonban azonnal helyén termett, s mint tőle kitelt, igyekezett volna urát eszméletre hozni.

Szándéka azonban a kétségbeesésig sikertelennek mutatkozott.

Elvégre elővánszorgott a szétvert had közül még egy másik személy is, egy igénytelen oláh, kit Domahidiék több másokkal együtt felfegyvereztek, s ennek segédelmével a vén szolga Brandt uramat kocsiba emelé, s aztán lassan léptetve elhajtattott vele vissza Fehérvárra, hol urának hivatalos szállása volt.

Igy végződött e gyászos brachium, melynek azonban fontosabb következményei lettek, mint az itt előadottakból még sejteni lehetne.

XII.

Az olvasó előtt diszes, és kényelmesen butorozott góth szoba nyílik fel.

A lak birtokosa párnázott karszékben ül, irományokat rendez, s munkájában egészen el van merülve.

Ő kegyelme Kornis Sámuel uram, mintegy ötvenöt éves öreg kinézésű ember; arcznásiból egyszerűség, szelidség, jószívűség, és békeszeretet látszik ki; a munka azonban, mellyel elfoglalva van, nagyon megviseli őt. Forgatja a lapokat, rágja a tollat, töröl és újra ír, s végre is az egészszel igen elégedetlen.

De nem is tréfa dolog az, min az öreg ur oly kétségbeesetten dolgozik. Ő kegyelme ugyanis, ezelőtt mintegy tizennégy évvel, midőn Kemény János és Apafi Mihály nagyságos uraimék között az elhatározó ütközet megtörtént, ugyan itt elesett idősb testvérének Kornis János uramnak, egyetlen, alig néhány hónapos kis lánykáját gyámsága alá

vette, s most egyszerre annyi esztendőök után csak azt izenik a fejedelmi udvarból aszegény öreg gyámatya nyakára, hogy legfeljebb tizenöt nap alatt adjon számot sáfárságáról.

Van-e jó dolga ő nagyságának, hogy ilyes kívánság juthat eszébe? Ki emlékezhetnék ennyi idő alatt, mikor volt jó termés, mikor rossz. A jószágok megvannak; a zálogleveleket nem rágtta meg az egér, a jövedelemből szép csendesesen éltek, s mi felül maradt olvasatlanul belevetették egy nagy vasládába.

— Lehet-e ennél tisztább számadást kívánni?

Azonban míg öregünke az agyfárasztó munkában törné magát, egyszerre hátul a terem ajtaja megnyílik, s egy igen korosnak látszó, s földig gyászban öltözött hölgy lépe be.

E hölgy a ház tisztességes nagyasszonya; Kornis Sámuel uram nagynénje, néhai Szentpály Dániel uram elmaradott özvegye volt. Jelles, és felette szigorú urnő, ki férje halálát negyven év óta hiven gyászolja. Különben pedig korához képest még mindig egészséges, és járásában sokkal gyorsabb, mint sem ez a hetvenkettedik évben másoknál tapasztalható.

— Mit látok? az én legdrágább asszony-néném? — szólt, helyéből azonnal felkelve, a

házi gazda, kit e perczben öregnek nem nevezhetünk, mert tisztos nagynénje mellett úgy nézett ki, mint valóságos csinos fiatal ember — mi rendkívüli szerencse, hogy az én legjobb nénikém e szokatlan órában engem e szobában meglátogat!

Ezt mondva a szoba szegletéből egy igen nagy karszéket tolt elő s nénjét egész alázattal üléssel megkínálta. . . .

— Köszönöm fáradságodat — szólta a hölgy s leült a kimutatott helyre, míg előtte Kornis Sámuel uram állva maradt. — Magam jöttem át szobádba, mert ismét nagy ujság van a háznál.

— Nem remélném hogy valami rossz.

— Egy idő óta úgy hull a sok levél házunkhoz mint ősszel az eső; alig vagyunk még e hónap huszadikán, s ez már a második levél.

— Nagyon megköszönném, ha ez is olyan lesz mint az első, melyben a számadást kérték.

— Nevetnem kell, a hányszor csak rá gondolok ezen emberre. . . . Nos? nem ismered irását? Ki hitte volna! ő alázza meg magát, a mi szépséges, s egy időben nálunk oly mindennapos öcsénk : Apor Kelemen. . . .

— Valóban? Ez szép tőle hogy megemlékszik rólunk; mi dolga lehet velünk?

— Fogadni mernék hogy eltaláltam : az ilyen tékozló suhanczok, soha sem vennének egyébkor tollat kezökbe, mint mikor pénzre van szükségök.

— Adunk neki, s azzal vége.

— Im itt van levele : hozzád szól, épen most hozta egy lovas legény.

Az öreg azonnal feltöré a pecsétet, s olvasni kezdett :

„Drága jó uram bátyám!

E mai szent napságtól kezdve örök időre búcsut mondtam a korhely életnek. Megpróbálom, s megházasodom.“ — Hallja csak asszony néném!

— Megpróbálja, s megházasodik! ő? valóban nevetni való. . . . Na hiszen az volna még csak a leány ki ilyen emberhez férjhez merne menni.

— Már csak lássuk tovább, mit ír :

„És először is kedves uram bátyám nemes uri házánál kívánnék bekopogtatni, s ki sem megyek onnan, csak vagy dicsőséggel és feleséggel, vagy hosszú orral, és kosárral.“ Aláírva : Apor Kelemen.

A ház tisztos nagyasszonya csaknem magán kívül lett e sorok hallatára. Egy ideig merően, s kételkedve nézett a levél olvasó sze-

mei közzé, mintha ez az ember tréfából az egész levelet megfordítva olvasta volna. Azután felkölt, félretaszítá maga mellől a nagy karszéket, még pedig oly erővel, hogy harmincz év előtt se tette volna különben.

— Megőrjült ez a vad süheder?

— Hogy érti ezt asszonynéném?

— Így irni hozzánk!

— Nem értem asszonynénémet . . . én úgy vettem észre hogy elég világosan megmondta mit akar.

— Uri házhoz így ajtóstól berohanni! Hol van ez az arczátlan levél . . . ah szégyen . . . minden betűn meglátszik rajta a Dávidházi uram iskolája.

Ezt mondva, dühösen kikapá öcsének kezéből a levelet, s azt ujjai között gombolyaggá gyürvén, oda csapta a földre az asztal alá.

— De édes asszonynéném. . . .

— Ha csak legkevesebb beleszólásom lesz, megmutatom, hogy e dologból semmi sem lesz. A leányka szülői, valamint keresztatyja a fededelem is, e gyermek sorsát egyiránt bízták rám, és rád. Hogyan? Így szokták kezét kérni Erdély egyik legnemesebb kisaasszonyának? Ez az ember, csak benéz hozzánk, s az ajtón át bekiáltja: ide azzal a lánynyal, vagy ha

nem adjátok, tartsátok magatoknak, s tegyétek üveg almáriom alá.

— De édes asszonynéném! . . .

— Egy szót sem akarok védelmére hallani. Oh, ha csak sejtettem volna mi van e levélben, fejéhez vágtam volna a szolgának, ki hozta. . . . Csak most értem okát mért vigyorgott oly szentelenül, mikor kezembe adta.

— De édes asszonynéném! . . .

— De hiszen csak jöjjön ide az a tékozló, veszekedő, összeesküvő, vallástalan, istentagadó, ki előbb utóbb török hitre fog áttérni.

— De hát én már nem is szólhatok közbe?

— Én e romlott erkölcsű ifjunak Évikémet még szeme elébe sem bocsátom.

— Ennyire volnánk?

— Itt van ni! tudtam hogy te még pártolni fogod.

— Már akár hogy van a dolog: annyi igaz, hogy Erdélyben a kérőket megbecsülni szokták.

— A kérők között is van különbség.

— De valamit csak még is kell tennünk.

— Azt feleljük neki, a választás Evikétől függ; a többi az én gondom.

Még tett egy pár ellenvetést a békeszerező házi gazda, de csak hamar belátta, hogy

minden sükeretlen ; s kitogyva türelméből mondá :

— Vigye hát a patvar a dolgát . . . nem bánom , tegyen mindenki úgy mint neki tetszik , csak nekem békém legyen. Megteszem, mi kötelességem , hirül-adom a leánynak hogy kérője akadt , a többit végezze a ki tudja , és akarja.

Ezzel balra fordult , s egy oldalajtón keresztül egy pillanatra eltávozott.

— Életemben ily vakmerőséget — folytatta azután Szentpálné asszonyom, midőn magára maradt, s mintegy egészen kifáradva, ismét visszaült előbb elhagyott helyére. — És mégis . . . szinte félek, hogy ez a tapasztalatlan gyermek, e sértő viselet miatt még haragudni sem fog. Egészen, s mindenben csak bátyja nevelése. Ha én oktatom, mintha csak borsót hánynék a fálra. Istenem! mily más volt az én időmben a leány! De még a férfi is! Boldogult Szentpály Dániel uram tizenhat esztendeig járt házunkhoz, ott kezdte mint iródiák, s felvitte, hogy királybíró lett belőle Udvarhelyszékben, és mégis, midőn először kimeré mondani e szót : házasság , ész nélkül futottam ki a szobából, elbujtam a szénás kertben a boglya tövébe , s ha erővel ki

nem vesznek , még tán most is ott vol-
nék ! —

Néhány percczel később, ez épületes magánbeszéd elhangzattával , Kornis Sámuel uram ismét visszajött a szobába, magával hozván nevendék lánykáját, kit egypárszor már Szentpályné asszonyom az olvasó előtt Évikének nevezett.

A ki csak most rátekintett volna e lánykára, legelső szava is ez leendett : Hogyan? Erről volt a szó? Mi nem jut még eszébe ifjabb Apor Kelemen uramnak ! feleségül venni e gyermeket, e tavaszi ibolyát, félig meddig a hó alól?

Igaz , hogy e fakadó tavaszi ibolyának szemei már oly fényben tündöklöttek, mint téli éjszakán a csillagok legragyogóbbika . . . még is az egész lány nem volt egyéb, mint egy kis apró portéka, ki csak futkosott, és csörtetett a szobában, mint valami pajzán gyerkőcz, kinek még minden szabad.

Az öreg csak úgy birkózott a lánynyal, ki karjaira csimpajkózva, bátyját úgy sürgette, hogy majd kihuzta a házból. . . .

— Mondja hát, bátyám, mi az a nagy ujság?

— Legelőször is az — felelt csititólág az

öreg — hogy te kis szeleskedő vagy; bejössz a szobába, s azt sem veszed észre, hogy nem magunk vagyunk. . . .

— Ki van még itt? Ah . . . asszony néném . . . Bizony alig láttam meg abban a nagy székben. . . . Jó reggelt édes nénikém; engedje meg hogy kezeit megcsókoljam.

Miután azonban Szentpályné asszonyom az előzmények után nem a legjobb kedvében volt, csak félig meddig fogadá el a gyermek legőszintébb nyájaskodásait.

— Jól van gyermekem . . . elég már . . . menj csak vissza bátyádhoz, ugy is látom inkább az ő leánya akarsz lenni . . . ő mond neked valami gyönyörűséges ujságot, hogy aztán majd elmegyen kedved. . . .

— Igazán, édes bátyám? valami nagy ujságot? oh mondja csak hamar . . . én ugy szeretek ujságokat hallani!

— Jer hát mellém, szelid kis lánykám — szólt az öreg, ismét leülve karszékebe, s a gyermeket maga mellé vonzolta — simogasd meg öreg bátyádat, s ne gondold vele ha szur is egy kicsit a szakála, mert olyat mondok neked, mit még életedben soha sem hallottál!

— Mit még életemben soha sem hallottam! . . . Oh istenem, de hát mért nem mond-

ja már . . . úgy várom, hogy majd meghalok.

— Előbb azt kérdem tőled : emlékezel-e még Apor Kelemen bátyádra?

A leányka arcát láng futotta el.

— Nagyon jól, édes bátyám . . . ő most három esztendeje volt utoljára nálunk. Tudom még a napját is. Hogyan? Talán megint eljön? Oh azt nagyon szeretném. A világon senkivel sem tudok oly jó izüen beszélgetni mint vele : én őt magamban mindig a kis Bethlen Gábornak nevezem, mert úgy hasonlít azon képhez mely a nagy szobában van, csak hogy még nincs oly nagy szakála.

— Hallja csak asszony néném! ez a gyerek egészen máskint itél.

— Mindjárt meghallod ítéletét! — felelt ingerülten az öreg néni, s a lánykát magamellé inté — látod azt a csomó papirost, ott a földön, az asztal alatt.

— A melyik úgy össze van gyűrve?

— Vedd fel csak, aztán bontsd ki, és olvasd, s meglátod mit nevez a te bátyád jó ujságnak.

A leányka mint nyíl lövődék az asztal felé, s lehajolván a papírt felvevé.

— Ah hiszen ez egy levél? — mondá mi-

dön az összezuzott pecsétet meglátta — ki gyúrte ezt oly csunyául össze? — Aztán bátyja felé fordulva halkabban, de bizalmasabban kérdé : — ő írta?

— Ö, csak olvasd.

Ezt mondva az öreg hátradőlt karszékében, s minden figyelmét a lányka arczvonásaira fordítá, mintegy onnan akarván kiolvasni, mily hatást okoz ily fiatal lányra nézve a hír, midőn először hallja, hogy őt már férjhez kérik.

A lányka pedig, miután ujjaival a papírt a lehetőségig kisimitotta, égető kíváncsisággal veté szemeit a betűkre. Midőn olvasása közben az első sor végére jutott, hol Apor Kelemen azt írja : „megpróbálom megházasodom,“ úgy látszott megütődött magában; a levél végszavai azonban arcza felszínét teljes lángolatba boríták. Könnyü reszketegség lepte el tagjait. Megzavarodott, szemeit lesüté a földre, s fel nem emelte volna a fél világért.

A gyámatya, valamint az öreg néni különböző érzelmektől hányatva, legfeszültebb kíváncsisággal várták, mi lesz ezek következtében nevendékek legelső nyilatkozata.

A lányka így egészen magára hagyatva, egy ideig határozatlanul s minden szó nélkül

állott a szoba közepén; később egy alig észrevehető sohaj szállott el ajkairól; jobban mondva : ez csak egy erősebb lélegzetvétel volt a hosszabb szünet után; míg aztán vonásai lassanként kiderülének, s vége az lett, hogy a gyermek hirtelen, miként az aprili nap a felhők közül kisütni szokott, egyszerre elneveté magát.

— Te nevetsz!? — jegyzé meg, egészen különösen érezvén magát a nagybátya, míg Szentpálné meg nem foghatta; miként történhetik, hogy nevendéke a sértő levelet ezer darabra nem szakítja.

— Azt nevetem édes bátyám — felelt végzetlen ártatlansággal a lányka — hogy azt mondta kegyelmetek; nagy ujságot fogok hallani, a mi pedig itt van írva, azt én már nagyon régen tudtam. . . .

— Tudtad? nagyon régen tudtad?!

— Ugy van, édes bátyám — folytatá gyermekies nyíltsággal a lány — nagyon régen tudtam. — Azután korát túlhaladó komolysággal tevé hozzá : — Még azon időben, midőn Apor Kelemen bátyám naponként eljárt hozzánk, s mi mindig együtt játszottunk, akkor megmondta nekem, hogy vagy én leszek az ő felesége, vagy senki a világon . . . s

addig nem hagyott békét, míg én is meg nem ígértem neki.

— Tréfálsz gyermekem — szólt közbe az öreg, ki, hogy az igazat el ne hallgassuk, csodálkoztában ajkait mindinkább nyitva feledé.

— Te azon időben még csak tiz, vagy legfeljebb tizenegy esztendősen lehettél.

— Azt nem tudom . . . hanem a mit ő nekem akkor mondott, arra mindenre tökéletesen emlékezem.

Erre nem tudott az öreg gyámatya mást felelni, mint vállat vonított, s majd a leányra, majd Szentpálné asszonyomra nézett.

— Épen így jövendölte meg ezt ő nekem — folytatá csevegését a gyermek, s minden szavából kitünt, mily öröme válnak e megörögzött emlékezetek. — Azt mondta nekem, ha egykor hosszasb ideig mit sem fogok róla hallani, tudjam meg, hogy ő akkor harcolni ment Magyarországra a fejedelmi hadakkal, de mikor vége lesz az ütközetnek, első gondolata lesz, hogy levelet ír hozzánk, s a levél után maga is mindjárt betoppan közibünk.

A gyámatya ily helyzetben legtanácsosabbnak vélte, ha a dolgot eltréfálja. . . .

— Ha így van a dolog édes lányom,

mondhatom Apor Kelemen bátyád levele a legjobb órában jött.

Szentpályné asszonyom minden koncepcusából ki volt forgatva : soha jobb alkalma nem lehetett volna teljes erővel kitörni, a mai világi nevelés, s annak gyümölcsei ellen. . . .

Azonban nyelve megtagadá minden szolgálatát. . . . Legalább csak szemére hányta volna Kornis uramnak, hogy így vigyázott a gyemekekre, kik gondjai alá voltak bízva! Ha legalább csak egy futó szóval említette volna meg, minő fajta csaták, és ütközetek azok, melyekről ez idők szerint ifjabb Apor Kelemen uram magát Erdélyben híressé tette! . . . e legkedvezőbb perczben egy szót se tudott mondani.

E pillanatban kívül a toronyőr kürtje megrivallott, s hallani lehetett, mint dobog keresztül a leeresztett hidon egy lovag, s aztán a kapun át csendes léptetve bejő az udvarra.

— Ha ez ő volna — szólt félig hallhatólag s egészen elhalványodva a gyermek, s egyenesen a terem fő ablakához futott, mely innen leszolgált az udvarra.

Ugyan e pillanatban azonban Szentpályné asszonyom is visszanyerte testének, lelké-

nek minden elalélt rugékonyságát, s mintegy kétségbeesetten rohant a lányka után, megakadályozandó, nehogy az az ablakról lenézzen. . . .

— Mit mivelsz, elvakított teremtés! Lenézni az ablakról, midőn férfi vendégek jönnek! . . .

A lányka fülig pirult e megtámadásra; egyszersmind érezvén hibás voltát, bűnbánólag nézett le a földre. . . .

— Valóban asszonynéém . . . ezt nem kellett volna cselekednem.

— Boldogtalan áldozat! — folytatá teljes szigorral a néni — Mit nem követ el, ha én itt nem vagyok! Most azonban figyelj rá mit mondok, s úgy vedd azt, mint válaszat anynyi dőre beszédeidre, mellyel nekem csak szomorúságot okoztál. . . . Azonnal visszamégysz szobádba, s onnan se szép szóval, se erővel, se fenyegetéssel, még ha én parancsolnám is, ki nem fogszjönni, mindaddig, míg csak Apor uraimék innen el nem távoznak.

— Értem édes néném. . . .

Ezt mondva szerényen és félénken meghajtá magát, elfordult, s bement szobájába.

Mint alázatos, engedelmes, jó kis lány távozott el, de csak ő tudhatta, mit érzett

akkor vérző szívében. Mily boldog lehetett e gyermek, míg lelke e titkok birtokában volt! Hányszor engedheté magát át merengéseinek, ha csendes óráiban e tárgyra vissza akart gondolni. Mennyi örömet szerezhett neki a tudat, hogy a távolban egy barátja van, ki azt ígérte neki: ha sokáig mit sem hallasz rólam, tudd meg, hogy akkor a csatában vagyok, de a harcz bevégezettével első gondom lesz, hogy előtted ismét megjelenjem. Az olvasó tudja, hogy ez pusztá csalódás volt, a lányka azonban soha sem kétkedett ez ígélet teljesedésében, s midőn barátja közelegett meghallá, gondolhatott-e mást, mint, hogy ez az adott szent szó következtében történik?

Kiméletlen kéz rombolá szét most e reményvárat. Drágán fizeté meg e gyermek, hogy őszinte, leplezetlen, s nyíltszívü akart lenni, midőn Ielkének e mélyen őrzött titkát, e szerencsétlen órában, mások előtt oly háttartalan bizalommal feltárá.

A változhatlan ítélet azonban ki volt mondva.

— Meglehetős rossz komedia volt biz ez — szólt ekkor kedvetlenül az öreg, s aztán erős kifejezése miatt, mintegy engedelmet kérve köhintett egyet.

— Attól függ uram — felelt visszautasítólag a gyászos hölgy — kinek mit tetszik komediának nevezni. Nincs oly férfi, ki tanácsot tudna adni, mint viselje magát a lány idegenek előtt : ellenben nem követhet el a társaságban a lány legcsekélyebb hibát sem, a nélkül, hogy azt valamennyi férfi egyszerre észre ne venné.

— Bizony furcsa, ha az a jó nevelés, hogy elbujik a férfi elől.

— A jó nevelés alatt a régi jó nevelést kell érteni, nem azt, mit a ti megromlott világotok annak elkeresztelt.

— Az én világom az én meggyőződéselem. Annyit minden esetre előre megmondok : ha elkergette asszonynénem innen a lányt, ám feleljen is érte a vendégek előtt, mert én ugyan, isten bizony, senki fia kedvéért hazudni nem fogok. . . .

XIII.

Igy volt megtörve az útja ifjabb Apor Kelemen uramnak a lányos háznál.

Az ajtó megnyilt, s az ifju belépett.

— Isten áldja e házat, jó bátyám!

— Hozott isten közibünk, édes öcsém —

felelt hévvel, és vendégszeretőleg a házi gazda, s aztán ősi magyar szokás szerint kezét fogott vele.

— Ah! asszonynéném? — szólt az ifju meghökkenve, midőn szemei Szentpálné hideg tekintetével találkoztak — fogadja üdvözlétemet.

— Jó napot. . . .

Ezután mint az egész világon szokás, ha rég nem látott ismerős jön a házhoz, Kornis uram is tetétől talpig végig nézegette az ifjat.

— Patvarütötte ficzkója, mint megszakálosodott azóta, hogy nem láttuk . . . hanem mondhatom, ugyancsak elvadultál házunktól.

— E szemrehányást valósággal megérdemlem; nem is mentegetőzőm, készen vagyok, hogy jól leszidjanak.

— Megjavítod hibádat s vége. De szólj . . . egyedül jöttél? vagy hol hagytad Dávidházi uramat, a vén mestert, ki egyformán czimborája az ifjoknak, és öregeknek. . . .

— Itt lesz mindjárt ő is. Utközben elmaradt valahol. Gondolom a sebes lovaglás esett neki zokon, míg magam legörömbesebb megereztett kantárszárral járok.

— Alig várom, hogy láthassam. . . .

Szentpálné asszonyom meg nem álhatá,

hogy félig hallhatólag közbe ne mondja: Gyönyörű társaság lesz együtt. Aztán fejét a karszék magas oldalpárnáira hajtva, mentül kevesebb részt szándékozott venni a vidoran indult társalgásban.

— Te ugyan megleptél leveleddel — vé fel ismét a szót a házi gazda. . . .

— Eljött az ideje, uram bátyám . . . azonban, őszintén kérdem, nem haragudott meg bátyám a nyílt szóért? . . . és az én legjobb asszony néném? . . .

— Attól függ öcsém — felelt kissé akadozva az öreg — mit mond rá maga Évike? Ő kezével alkalmasint szabad; válaszszon magának a ki neki tetszik. Nem akarnám, hogy ránk vessen, ha választása balul ütött ki. . .

— Ugy beszél az én jó bátyám, mint a hogy én kívántam, s előre képzeltem. . . . Hanem én alig várom, hogy kis hugomat láthassam. . . .

Most jött a bökkenő, s Kornis Sámuel uram csak válvonítva felelt:

— E részben öcsém, csak asszony nénéddel értekezzél. . . . Tudod . . . a lány olyan jószág a háznál, mely az asszonyok gazdasága alá tartozik.

— Ugy is kell lennie — felelt helybenha-

gyólag az ifju, meg sem álmodván, hogy bátyja mondása alatt több rejlett, mintsem a szavak kifejeztek; s aztán oda fordulva Szentpálné asszonyom felé, folytatá — édes, egyetlenegy, kedves legjobb nénikém, lássa mint emészt a vágyódás . . . engedje meg, hogy kis hugocskámmal találkozhassem. . . .

Az öreg néni szinlett sajnálkozással felele :

— Bizony édes öcsém, nem tudom, ha legjobb akaratom mellett is, lesz-e valami kívánságodból . . , mert ez a szegény gyermek, midőn meghallotta, hogy fiatal ember jön a házhoz, halavány lett mint a fal, aztán szobájába futott, s azóta egy szót ki nem vehetünk belőle. . . .

Kornis Sámuel uram elrémült e beszédre.

— Él az isten — gondolá magában, a nélkül hogy bátorsága lett volna ellentmondani — az én legjobb asszonynéném, a régi jó nevelés daczára ugyancsak pogányul tud fillenteni.

— Ez felette meglep engem — szólt elkedvetlenedve az ifju — máskor előmbe szokott szaladni egész a lépcsőig. . . .

— Az máskor volt, öcsém . . .

— De hiszen ez kétségbeejtő volna rám

nézve. . . . Itt lenni közelében a nélkül, hogy
 őt csak láthassam! . . . És pedig én egyebet
 sem tehetek, mint hogy újra kedves asszony-
 néném jóságához folyamodom . . . kérem
 szánjon meg, s eszközölje ki valahogy, hogy
 hugommal legalább csak egy pár szót vált-
 hassak, . . . oh én egy tekintetre tudni fogom,
 mit lehessen reméllenem.

— Valóban — felelt, rosszul takart gúny-
 mosolylyal Szentpálné asszonyom — ily es-
 deklő kényszerítésnek lehetlen ellentállanom.
 Ám legyen, megpróbálom még egyszer, de
 előre tudom, hogy hiába fáradozok.

Ezzel felkelt helyéből, s egy oldal ajtón
 át eltávozott.

Mintha csak azt mondta volna : Megyek,
 még jobban el kell rejtenem báránykámat,
 mert e farkasok képesek volnának őt még
 szobájában is felkeresni. . . .

A két férfi együtt maradt, s egy darabig
 furcsán néztek egymásra. . . .

— Ez nem sok jót ígér, bátyám . . .

— Már csak várjuk meg, mi jó hírrel tér
 meg öreg nénénk, s aztán majd megfontoljuk,
 mi tevők legyünk. Addig pedig, jer, teleped-
 jél le mellém, mert egy pár komoly szavam
 lesz hozzád.

— Egy pár komoly szava hozzám? Aligha ki nem találom bátyám gondolatát : Ez egy kis leczke akar lenni. . . .

— Leczke? miért? nem értelek.

— Azt akarja bátyám megkérdeni, ha igaz-e hogy a fejedelem engem félig meddig nóta alá kerestet?

— Mindennapi dolog Erdélyben; magamon is megtörtént annak idejében, csak olyan mint a nátha, jön, s magától elmúlik.

— Vagy talán azt akarja tudni bátyám; igaz-e hogy ma reggel a vármegyével is össze találtuk kardjainkat koczintani.

— Tréfaság. Az ember úgy végzi peres ügyeit mint legjobban lehet.

— Akkor ki nem találhatom. . . .

Leültek, szemközt egymással. . . .

— A dolog kizárólag engem illet — folytatá azután nem minden habozás nélkül az öreg. — Tudd meg öcsém, még soha sem volt inkább szükségem arra, hogy Évikém számára valahol egy talpig derék magyar kérőt szerezzek.

— Bátyám megtisztel. . . .

— Azaz . . . mikor azt mondom, talpig derék magyar gyerek, azt értem alatta : jó kedvű, vig, könnyelmű, és hóbörtös, és a vi-

lágért sem szőrszálhasogató, ki azonban már azon ponton van, hogy javulása kezdődjék.

— Még ez is dicséret rám nézve.

Az öreg láthatólag tusakodott magában.

— Hogy is kezdjem? . . . De csak nem fogsz rólam rosztat gondolni?

— Én!? . . .

— A dolog csiklandós, de attól függ, lesz-e bizodalmad hozzám.

— Mondja ki bátyám egy szóval, s aztán vége . . . olyan ember volnék én, ki előtt még teketoriázni kell . . . ?

— Nagyon restellek a dologhoz kezdeni, pedig meg kell lenni. . . . Annyit elhihetsz nekem öcsém, hogy én, életemben senkit vagyónában meg nem károsítottam; a mi nem volt enyém, ahhoz hozzá nem nyultam. . . . Azonban . . . mi türés, tagadás benne, én bizony gyámlányom javairól rendes számadást soha sem vittem, s képzeld . . . most egyszerre azt kívánja tőlem a fejedelem, mutassam ki írásban, mire fordítottam a jövedelmet az első fillértől az utolsóig. . . .

— Csak ez a baj bátyám...? soha se busuljunk miatta . . . itt lesz mindjárt Dávidházi uram; kezébe adjuk a tollat, s majd csinál az számadást, hogy azon ugyan csomót

emberi szem nem talál. . . . Egyébaránt . . .
 ha isten úgy akarja mint magam, és Évike
 hugom enyém lesz . . . többé ő nagyságának
 az egész számadásra semmi gondja. . . .

— De hallottad . . . tizenöt nap alatt!

— Ha tölem függne, azonképen mint mon-
 dám tizenöt percz sem telnék bele.

— Így már megértjük egymást. Ez iránt
 akartam veled mindenek előtt tisztába jönni.

— Bizony elijesztett bátyám a czifra be-
 fejezéssel. Isten tudja, mit nem gondoltam.
 Ugy látom azonban, másban lesz itt a nehéz-
 ség. Évike hugom csodálatos viselete minden
 reménységemet elrontja.

Az öreg tusakodni kezdett magában, el-
 beszélje-e az ifjunak az előbbeni jelenetet a
 lánykával, vagy nem . . . s azt határozta,
 hogy nem. Ne szólj nyelvem, gondolá magá-
 ban, mert bizony torkomra forrasztja Szent-
 pályné asszonyom a csacsкасágot.

Szentpályné asszonyom ismét visszajött.

— Ahon van ni . . . egyedül jött asszony-
 nénénk. . . .

— Hogyan! — tévé hozzá az ifju — még
 látni sem akar? . . .

— Szó sincs róla, édes öcsém — felelt az
 öreg néni oly hangon, mely egyformán beil-

lett gunynak, és szánakozásnak. — Nem használt annak sem kérés, sem fenyegetés. Híjába, nagyon fiatal még ; inkább gyermek. Ott ül szobájában a pamlagon, s kendőjével elfödé arczáját . . . mintha nem is neki beszéltem volna. Sőt a hogy eljöttem tőle, hallottam, hogy belől a kulcsot is megfordította a zárban.

— Hallja bátyám! . . . ez ugyan elszomorító rám nézve.

— Eh, nincs azért még miért kétsebbeesni — szólott aztán közbe Kornis uram is. — Majd csak találunk módot, miként beszélhesünk saját gyámlányunkkal — aztán oda fordulván Szentpálnéhoz , sugva mondá — édes jó néném, talán engedhetnénk valamit.

— Magad mondtad — felelt a hölgy ugyanazon hangon — én adjak számot a lányról a vendégek előtt.

Természetesen , hogy a békeszerető házi gazda ezzel ki volt fizetve . . .

— Egyébiránt — jegyzé meg ismét Szentpálné — nem is tudom mért erőltetnők mi e szegény gyermeket . . . Apor öcsénk többször is meglátogat; nap nap után mulik, az esztendő hosszú is, rövid is, valamikor majd csak találkozhatnak. . . .

Szerencsére azonban, Kornis uramnak türelme végkép kettészakadt.

— De az mégis furcsa volna, ha saját házamban ur nem lehetnék . . . kinevet a világgal a historiával. . . . Egy szó mint száz, én látni akarom gyámleányomat. Jer öcsém, álljunk még egyszer elibe asszonynénénknek, s kérjük meg, vezessen minket kis hugunk elibe . . . különben . . .

— Különben? . . .

— Különben majd magunk keressük fel az utat. . . .

— Ugy vagyunk? — szónokolt erre Szentpályné asszonyom, s magasan emelte fel fejét. — Szép, nagyon szép . . . csak rajta . . . kezdjék meg a Kornisok Erdélyben az új szokást, s vezessék magok a férfiak a fiatal embereket a lányok szobájába.

— Valóban asszonynénénknek igaza van — erősíté az ifju, ki azt hitte, ilyen módon még tán előbb megindithatná szívét, e sirból feljáró ösanyának.

— Nem ér az a sok beszéd semmit! asszonynénénk úgy akarja, hogy az én vendégem légy . . . azért jer, majd vezetlek én.

— De bátyám . . . még is jobb volna, ha jó nénikénk is . . .

— Mondtam, hogy jer . . . s ne okoskodjál.

Ezzel elrándigálá magával az ifjat, ki hovatovább kevésbé ellenkezék. . . . Ily erőszak történt hajdanában azon híres Katával, kit erővel kellett tánczba vinni.

Szentpályné asszonyom pedig, ki hitte is, nem is, hogy a dolog ennyire mehessen.

— És csakugyan elmentek? Tehát az én akaratom e háznál már semmi? De mit akarnak tenni? Csak nem akarják az ajtót erőszakosan feltörni? Szerencsémre, előrelátó voltam, s a lánykát saját szobámba vezettem; mindamellett sietnem kell, ha megakarom őrizni galambkámát, mert úgy veszem észre maga is örömet kiröpitne kalitkájából, s egy cseppet sem gondolna vele, ha a héja azonnal elragadná is. . . . Nem! . . . lehetetlen . . . hogy a világ még soká tartson, ha ilyesmiket kelle megérnünk.

XIV.

Évike az özvegynő rideg szobájában egyedül van.

Pamlagon ül, előtte női munka, de ahoz nincs kedve, szemei folyvást az ajtó rézkilincsén függenek: azon uton jöhet csak most hoz-

zá hír azokról, mik most a kastély nagy termeiben történnek. . . .

— Itt busongok egyedül, mint egy fogoly . . . egészen másként képzeltem én egykor e napot, s egy részt tán jól történt, hogy ide küldtek, ki tudja hátha igazán ügyetlenül viseltem volna magamat Apor bátyám előtt. Oly régen nem láttam; akkor még bizalmas volt hozzám, azóta talán valami nagy bajuszu, s haragos férfi vált belőle. . . . Egyszer, csak két hétig nem láttam, s az alatt hangja oly vastag lett . . . most tán már épen úgy beszél mint egy kapitány a fejedelmi hadakból. . . . Istenem csak most érzem, mily hiba lett volna tőlem, ha kételkedtem volna szavaiban. . . . Mélyen sértettem volna meg őt ezzel, és nem lett volna erőm azt előtte elhallgatni. . . . Azt sem érdemleném, hogy megbocsásson nekem.

E merengései közben egyszerre csak valószínűságon megzörrent az ajtó kilincse, s Szentpályné asszonyom nagy sebességgel jött be kívülről, s aztán az ajtót újra bezárta. . . .

— Mi történt az istenért — kiáltott elremülten a lányka, s felugrék helyéből. . . .

— Semmi gyermekem, mi téged aggaszthatna . . . azért jöttem, hogy segítségére legyek, mert e garázda férfiak minket megakar-

nak sérteni. Bátyád, s azon rossz nevelésű ifjú, minden szobát felkutatnak, felforgatnak, és már jönnek erre. . . .

— Oh istenem, istenem — siráncozék a lányka, kiben most ujjalag a természetes féltékenység kezdte erőt venni — mi lesz belőlünk! . . .

— Bátorodjál, gyermekem, bizzál istenben, és én megőrizlek.

— Nénikém engem egészen elrémit.

— Légy nyugton, míg engem látsz, nincs okod félni.

Ezzel egészen elfáradva leült a pamlagra, s a lánykát magához vonzolván, simogatá, ápolá, mint második anyja. . . .

— Mint szeret engem, az én jó nénikém.

— Minden esetre, gyermekem; és még sokkal erősben, mint azt te képzelni tudnád.

— Lásd minő szép dolgok mennek véghez e háznál . . . mivé leszel te akkor, ha majd engem eltemetnek! . . . engem az isten különös gondviselése rendelt melléd.

— Valóban én nénikémnek igen sok köszönettel tartozom; és most már nem tudom eléggé meghálálni, hogy engem ide küldött.

— Lásd gyermekem, miként magad is belátod, hogy én mindenben csak javadat kere-

sem. Ha én már meghaltam volna, most téged egész egyszerűséggel csak megkérnének, s minden ellenvetés nélkül oda is adnának.

— Az igazán úgy is volna; én azonban mindenben azt követem, mit nénikém fog parancsolni.

— Te a legjobb lány vagy, kit valaha ismertem.

— Csak azt mondja meg még édes nénikém: a többi leányok is így elbujnak, ha kérők jönnek a házhoz?

— Gyermekem — felelt oktatólag a néni — a lánynak soha sem szabad olyannak lenni, mint a többi, s jaj annak a ki csak olyan akar lenni. A jó nevelés nekünk fehérnépnek azt teszi kötelességül, hogy a férfiak ellenében véges végig daczosak, és haragosak legyünk. Én is ilyen voltam a magam idejében; igaz, hogy ez nagyon régen volt, de azért még most is egész Erdély tisztelete hárul rám.

— És aztán, nénikém, meddig kell tartani e daczoskodásnak?

E kérdésre, melyben igen sok volt abból, mi Éva anyánkról örökségképen maradt, Szentpálné asszonyom szörnyen megcsóválá fejét.

— Istenem, istenem, hogy e lánynak néha oly szerencsétlen kérdései vannak, hogy

az ember nem tudja, jó lélekkel, mit feleljen rá. Ha te mindenféléről, mik eszedbe jutnak, kérdezősködni akarsz, soha sem tanulsz semmit: az a lány tanul legtöbbet, a ki jámborul hallgat, és hűségesen elhisz mindent, mit az öreg nénik mondanak neki.

E pillanatban kívülről az ajtót hatalmasan megzörgeték.

— Leányom! Évikém — hallatszék a gyámatya szava. — Itt vagy-e? Nyisd ki hamar az ajtót, bátyád akar veled beszélni.

Évikém! kedves hugocskám — követé ezt Apor Kelemen hangja. — Te még látni sem akarod bátyádat, ki egykor oly hű játszótársad volt?

— Ne felelj, s ne mozgasd a fejedet — suttogott a néni, s a lánykát annál erősen szorítá kebléhez.

— Mintha még sem volna oly mély hangja, mint képzelém — gondolá magában az egykori játszó társnő, és szive úgy dobogott mint egy kis madárkának ha kézbe kerül.

— Te bohó gyermek — hangzék kívülről — te kis fejes, te kis szeleskedő; megakarod gyámatyádat haragítani?

— Hogyan? Évikém, jó kis lánykám — esdeklett egy panaszos szózat — így fogadod

barátodat, miután őt oly sokáig nem láttad. . . .

E szavak valóságos tulvilági erővel hatottak a gyermek felizgatott képzelmére; lelke, mint felfergetett viszhang sugá el újra a halott szavakat. Így fogadod barátodat, miután őt oly sokáig nem láttad? Érzette, hogy ez nem lehetett más, mint ünnepélyes követelés az adott ígéret teljesítésére. . . .

— Oh istenem — tört ki ajkain akarata ellen. — Mit fog rólam gondolni!

Kivül ezalatt a zörgetés mindinkább sürgetősebb, mindinkább erőszakosabb.

— De már látom — dörgött oda künn — itt másképen kell beszélnem: Hej, emberek! vas dorongokat ide, ki kell feszíteni az ajtót, majd megmutatom én, ki mer belőlem, saját házámban bolondot üzni.

A szó most az ifjura következett volna, ez azonban ez uttal hallgatagon maradt.

Már nem sok hija volt, hogy az ajtó betöreссék.

— Ez irtóztató! — kiálta Szentpályné asszonyom, kit e méltatlankodás halálíg megsértett — uri házában így bánni az asszonyokkal! De megmutatom hogy azért sem fognak ki rajtam. Jer leányom . . . itt e kis mellék-

ajtó, ez egy folyosóra vezet, onnan egyenesen le a kertbe, hiszen tudod a járást. Jer, mentsd megmagad . . . fuss, rejtőzzél el a kerti házba, s légy bizonyos benne, hogy ezennel nálad leszek, ha ezeket itt, kik magokról ennyire elfeledkeztek, rendre utasítottam. . . .

— Oh istenem, istenem — sirt most és könyörgött a gyermek — most már épen nem tudom mit cselekedjem . . . oda lenn magamban még jobban fogok félni.

— Gyorsan, gyorsan, leányom . . . az ajtót már csak egy hajsza tartja.

Ezzel a boldogtalan leány, mintha csak gyilkosok elől futna, egyenesen a kimutatott ajtó felé rohant, s azt megnyitá.

A szűk folyosóról, mely most szemei előtt megnyilott, hideg levegő csapott a menekvőnek arczába . . . a tér oly kétes világu, inkább sötét kifejezésű volt, a falak barnult négyszög kövei a lázas képzelemben kriptákat s csodálatos építményű földalatti boltozatokat hozának emlékezetébe.

Lehetlen volt hogy e félénk és ingatag teremtés vissza ne borzadjon. Háta mögött azonban az erőszakkal feszített ajtószárnyak fenyegetőleg ropogának, egy pár deszkadarab már letört, lepattogzott: a rombolás oly

erővel folytattaték, hogy azt hinnők, megrendül alapjaiban az egész épület.

Akart, nem akart, futnia kellett . . . ki utána nézett volna, azt hitte volna : e lány egy előtte tátongó mélységbe akar leugrani.

Tul a küszöbön azonban egyszerre egy erős férfi hang csapott füleibe.

Olyan volt ez, mint mikor a gyermekek sötétben, valamely szeglet mögé bujva, hirtelen előtöppannak, s félénkebb társaikat megijesztik.

A kiáltás után pedig ifjabb Apor Kelemen uram lovagias alakja tűnék fel az ajtó rájája alá, ki is a rohanó lánykának útját állván, a sikoltozót karjaiba kapja, mellére emeli, s nem tekintve sem istenre, sem emberre, sem a mennyi szigorú nénike e földkerekségen létezik, a szenvedély leghőbb kifejezésével összevissza csókolja.

Jól mondta Szentpályné asszonyom, hogy őt az isteni gondviselés rendelte ide; ha ő nincs, ki tudja mily feszes udvariassággal megyen végbe e kedélyes, és igen atyafiságos bizodalma viszonz találkozás.

Ugyan ekkor az ostromlott ajtó is engedni kényszerült a vitatók erejének. Kornis Sámuel uram, kezében egy éktelen vasdorong-

gal épen most rontott be a szobába. Hires Botond vezér, midőn bárdjával Konstanczi-nápoly kapuit bedöngeté, nem nézhete ki győzedelmesebben.

A szoba rohammal lön bevéve, s a had törvényei szerint minden mi abban találtatott feltétlenül a győzők hatalmába esett.

Szó sem lehetetöbbé egyezkedésről. Szentpályné asszonyom minden tekintélye oda lett. E magas halvány alak, ki éveinek sokaságával, s arczának hideg és parancsoló kifejezésével oly bűverővel uralkodott az egész ház felett, most nem volt több mint egy gyenge erőtlén nő, kinek minden hatalma abban állott, hogy joga volt beszélni, de ha az ember tovább ment egy szobával, s az ajtót betette, azt sem volt kénytelen hallgatni.

— Kezünkben a kis szökevény, bátyám — szólt azután az ifju, s a lánykát kezénél fogva az öreg ur elibe vezeté. — Ime, beszámolok vele.

— Ugy foglaltad el öcsém, mint kardot forgató emberhez illik; ne is engedd hogy egy könnyen elválasszák tőled.

— Karom fogja megvédelmezni.

Ezután az öreg körülnézvén a szobában, észrevette, hogy egy kicsit nevetséges alakot

mutat a kezében levő vasdoronggal; félreveté tehát magától ostromszerét, mely is nagy dobogással hullott a földre. Egy cselédféle ember, ki még ott késedelmezett, s tátotta a száját, ugyancsak tánczolni kezdett, emelgetvén lábait, nehogy a vas letörje; egy álló tükkör a kandalló előtt nem követé a jó példát, sánta is lett bele.

Ne higye azonban az olvasó, mintha e sorok írója Kornis Sámuel uramnak ilyenén modorát feltétlenül jóváhagyná, s azt mint helyes és követésre méltó példát másoknak is ajánlaná, ha néha megesik, hogy egy lánykát valamely szeszélyes öreg nénike kezei közül kellene kiszabadítani. Nem. Oly előkelő háznál, mint a Kornisoké, az ily eljárás még azon időkben sem tartozott a megszokottak közé.

Kornis Sámuel uram csendes, békeszerető ember volt, így tüntettük fel őt mi az első pillanattól kezdve, de mint mások is sokan, minden higgadtságok daczára, ha egyszer rendes sodrukból kiforgattatnak, igen könnyen eshetnek az ellenkező tulságba.

Igy levén a dolog, a férfiak győzelmök izgatottságában, mit sem gondolva többé az öreg nénikével, a lánykát karon fogták, s visszavezették a házi ur szobájába.

Holott is aztán a gyermeket leültették egy divánra, magok pedig mellette foglaltak helyet, egyik jobbról, másik balról, s elkezdtek vele beszélgetni minden tartózkodás nélkül, amint csak szívök érzete ajkaikra a szavakat kölcsönzé.

Apor Kelemen mint világlátott ifju, kifogyhatlan lön a lányka szépségeinek rajzolásában, Kornis Sámuel uram maga még legjobban gyönyörködött ifju népeinek boldogságában, s büszke öntudattal mondá el magában: mindez férfias fellépésemnek következése.

Évike pedig ült a jó kedvökben tuláradozó férfiak között, szerényen, hallgatagon, s csak félbizodalommal, mint elfogott özike, kit gyermekek multságára a szobába hoznak, s ki minden jó bánás daczára vérző szívvel kívánczik vissza a vadon hüs árnyai közé.

Azonban senki sem volt kevésbé hajlandó a háznál magát a pillanatnyi veszteség következményeinek megadni, mint épen Szentpályné asszonyom.

Rögtön tehát, amint egyedül maradott a szobában, asztalhoz ült, tollat ragadott kezébe, s mindent mi itt e napon e háznál megtörtént, egy levelében ő kegyelmének a direktor fiskálisnak, megirt.

Az olvasó pedig könnyen eltalálhatja, hogy a midőn ő nagysága ezelőtt néhány nappal egy levelében Kornis Sámuel uramtól, mint Évike gyámatyjától a számadásokat rögtön beküldetni parancsolta, ezt nem tette eleendő ok nélkül.

Épen nem tartozik a lehetlenségek közé, hogy ez idő szerint a fejedelmi udvarban egy némely uri emberek már szóba hozták a felserdült árva lányka férjhez adatását . . . s Apafi Mihály uram, nagy buzgóságában, egyiknek vagy másiknak, vagy tán épen szokása szerint, ha ingyen kegyelemről volt szó, egyszerre többeknek is oda ígérte.

XV.

Nézzünk át néhány napra Felsőfehérbe Hidfalvára.

Az utóbbi nagy vacsora óta, mely a Péterlaki házra nézve lánykéréssel végződött, látszólag kevés esemény adta elő magát.

Páltelki uram engesztelhetlen ellensége lön a szomszéd háznak, semmi áron rá nem lehetett volna venni, hogy mint eddig, legalább csak szinből egyszeregyszer átmenne Péterlakára látogatóba. Egész napokon át haragos

volt, zsémbes és veszekedő. Senkivel sem volt megelégedve, összeveszett a helybeli pappal, a falu előljáróit letette magas méltóságaikból, az éjjeli őrköt elkergettette, a csőzőket s pásztorokat minden ok nélkül elcsapatta, s más egyéneket fogadott helyökbe, kik az előbenieknél sokkal hanyagabbak, és korhelyebbek voltak. Legmulatságosabb volt pedig az, ha olykor lányával, Rózsával egyedül volt egy szobában, mindig vigasztalni akarta gyermekét, kiről azt hitte, hogy szívében el van keseredve a miatt, hogy vitézlő Kamuti Lázár az elsőséget a vizeni ház lányának adta.

Ellenben ki volt boldogabb most Péterlaki uramnál? A jó öreg egészen gyermekes lett tulzó örömeiben. Pártfogója lett az egész világnak, megbocsátott volna még halálos ellenségeinek is. Szeretett volna tizenöt perczre hatalmas római császár lenni, hogy egy tolvonással egész Európát, s ez által az egész világot boldoggá, s megelégedetté tchesse. Fellegvárakra fellegvárakat épített, s azokra még felül tornyokat, és obeliszkeket egyetlen egy darab brilliantkőből. Családjának a Kamuti házszali összeköttetése egyértelmű volt előtte saját gyermekeinek, s leendő unokáinak előmenetelével. Erős képzelgéseiben azt sem

tartá lehetlennek, hogy egykor még valamelyik utóda : Péterlaki de Hidfalva név alatt Erdély fejedelmévé fog választatni, s mint Bethlen Gábor, egyszersmind Magyarország nagyobb részén uralkodni. Több uraknak volt ez időben e gondolat szívök legtitkosabb vágyódása, senki sem sejthetvén előre, mi a sors könyvében ekkor már bele volt írva, hogy Apafi Mihály uram Erdély legutolsó fejedelme leend! . . .

Morócziné asszonyom még mindig Hidfalván mulatott, s úgy lön az egyesség még az első napon, hogy a vendéghölgy három napig az egyik háznál, három napig a másiknál legyen szállva. A mint egy ily háromnapos időköz elmúlt, a szomszédból cselédek jöttek át, s az asszonyságot átköltöztették. Nem tagadhatni, hogy e folytonos hurczolkodás a kényelmet szerető hölgyecskének nem a legkellemesebb volt, de ki tehetett róla, ha ez a hidfalvi házaknál, kik a vendégszereteten egymásnak legfeltékenyebb vetélytársai voltak, régtől fogva így volt a szokás.

Egy izben csak egy pár órával maradt tovább a hölgy Péterlakán, mint a hogy az alku szólt, s volt mit hallania a megsértett lelkü szomszédtól.

— Már látom, hogy hugomasszony is el akar pártolni szegény házamtól : az egész világ csak annak a vén Kamutinak akar kedvébe járni, ki az egész házat orránál fogva vezeti . . . meg nem foghatom, mi isten csodáját találnak oda át ezen emberen, hogy már nem is hallok egyebet beszélni, csak mindig Kamuti uram . . . Kamuti uram . . . Kamuti uram.

Furcsán jöttek ki az öreg ur száján e szavak, de legjobb volt ráhagyni mindent, s nem ellenkedni vele.

A két ház gyermekei között azonban a barátság, s rokon érzellem folyvást háborítlanul maradt. . . . A házhoz fogadott idegen ifjak azonnal hivatalaikba fogtak. A nevelő szorgalmatos ember volt, s a gyermekek örömmel tanultak tőle. Az ispán tüzesen látott a gazdasághoz, egész napokat töltött oda kün a pusztán, nélküle nem szántottak, tudta nélkül nem raktak a mezőn még egy boglyát sem. Szóval, mindketten úgy mutatták be magokat hivatalaikban, hogy az öregek Moróczi Miklós uram ajánló szavait teljes mértékben igazoltatva találták.

Munka bevégeztével maradt idő társalgásra, mulatságra, és játékra is : Morócziné

asszonyom a lányokat folyvást oktatgatta a gazdasszonykodás ezer águ titkaiban.

Az ifju nép itt is talált egy oly kedvencz helyre, mint Kolozsvárott a Moróczi ház nagy folyosója volt, hol üres órákban a megkezdett tudományos beszélgetéseket egész kedvteléssel folytatni lehet.

Szerencsére Kamuti Lázár uramat a kapitánykodás minél huzamosabban távol tartotta a menyasszonyos háztól, ha jött is csak annyi volt, hogy mulatott egy pár órát, aztán ment tovább dolgaira.

Béldi Pál ügyei az ország ezen részében napról napra erősebb alapokat kezdenek nyerni. Itt ott már apróbb csatározások is keletkeztek, legtöbbsnyire kedvező sikerrel az uj fejedelmi jelöltre nézve. . . . Kamuti Lázár uram tekintélye mindinkább nevedék, senki sem kételkedett többé, hogy ő kegyelme az uj rend beálltával az udvarnál is előkelő helyet fog elfoglalni.

Napok, s hetek töltek, mig egyszer egy estén Péterlakán, a vőlegény indítványára elhatároztatott, hogy a várva várt esküvő legközelebb jövődő october hó elsején tartassék meg, a minthogy akkor egyszersmind az uraság szüretelni is fog.

Legnagyobb ujság pedig az volt, hogy maga Béldi Pál uram ő nagysága igérkezett ide násznagynak, mi által a vidéknek kilátása lön oly lakodalmi napra, milyen még nem volt soha, s melyről minden kétkedés nélkül el lehetend mondani, hogy az hetedhét országra szóllott.

Azonban . . . !

Egy héttel a kitüzött esküvői határnap előtt sajtárszerű esemény jött közbe.

Sűrű leplek alatt érlelődő titkok kezdének lassanként kifejlődni. . . . Hamvak alatt lap-pangó szikrák a vész fuvallatának közelegette-re lánggra kapának.

Az olvasó kezdet óta eltalálhatta, mi volt azon végső cél, mely a Petkóczi ifjakat ezen álarczoskodásokra vezették. Tudjuk, hogy a szőke csendes, nyájas, busongó hölgy, ki Gábor hadnagy szerelmi ideálja volt, senkihez sem hasonlított inkább, mint épen Erzsike kisasszonyhoz : nem különben volt a dolog László vitézzel sem, ki az ő barna vidor, élénk, pajzán, s tüzről pattant menyecskeje alatt épen is csak Rózsa kisasszonykát értette.

Morócziné asszonyom, ha elejénte nem mutatta is, csakhamar belelátott az ifju népnek

szívébe, és e körülmény volt egyszersmind rá nézve az elhatározó ok, hogy hugait ily kétes helyzetökben magokra hagyni nem akaráván, velök együtt hosszabb időre kijött falura. A nemesszívü nő mulhatlan kötelességének ismerte pártolása alá venni e gyermekeket, kik anyjokat még kora éveikben elvesztették. És elhatározta magában, hogy csendesesen, és ovatosan figyelni fog mindenre, mi történni fog, s ha meggyőződhetik, miszerint a lányok ezen érzeménye több leend mint mulékony gerjedelem, mindent meg fog kísérteni, s ha szükséges leend, mitől sem fog visszariadni, csak hogy megakadályozhassa, nehogy növendékei atyjok hiu szeszélyei által egész éltökre boldogtalanokká tétessenek.

Ez időpont pedig Erzsike esküvője határnapjának közelegettével egész fenyegető alakjában kezde bekövetkezni.

Ugy hitte, fordulatot kell adni a dolognak bármi áron.

És először is czéljok elérésére azon módokhoz folyamodának, melyek legegyszerűebbek, legtermészetesebbek, s melyekre hasonló körülmények között mások is legelőször gondoltak volna. . . . Erzsike egy estén sirva vallá meg atyjának, miszerint fél, hogy ő Kamuti

Lázárral soha boldog nem lehetend . . . az öregazonban csak kinevette gyermeke könyeit, s az egészet természetes, s gyermekes bátortalanságnak nevezé. . . . Ugyan ekkor Morócziné asszonyom is minden ékesszólását elővevé, csakhogy Péterlakit e tervezetekről lebeszélhesse . . . de a máskor oly gondos és előrelátó atya e beszédekét még arra sem tartá érdemesnek, hogy megczáfolja.

— Hagyjon békével, hugomasszony — mondá végesvégül. — Próbálja meg, s beszélje le Apafi Mihály uramat, hogy jó kedvéből mondjon le a fejedelemségről.

Ily körülmények között egyéb nem maradt hátra, mint egy bátor és határozott lépés, mely az egésznek egészen új fordulatot adjon.

Egy napon tehát, mintegy alkonyat táján a bátorlelkű hölgy karjaira veszi a leányokat, s mintha semmi különös sem volna szándékában, elvezeti őket sétálni.

Először szokás szerint lementek a kertbe, azután midőn feltetszék az első csillag, vissza hozá őket az udvarra, onnan kiléptek az utcára, s végig haladván a falu főútján, keresztülmenének az Olt ág nevezetes szerkezetű hidján; hol végre balra hagyván a temp-

lomot, egyenesen a lelkész háza felé irányzák lépteiket.

Ezalatt a Petkőczy ifjak nagy dolgok hallására készíték elő a papot, ki csak hamar az első szavak elhangzottával lelke mélyében elborzadott . . . azt hitte fülei csalják, s ámulva nézett az ifjakra, kik azonban a lelkész ilyen viselete által legkevésbé sem engedék magokat megzavartatni.

Szerencsére, azonban tiszteletes Lakatos Benjamin uramnak egy nagy gyengéje volt.

Csak azt kellett neki mondani, hogy ez vagy amaz, egyedül csak a szent reformata vallás javára, gyarapodására, és erősítésére szolgál, s azonnal könnyebben lehetett különben makacs fejével boldogulni.

És ezuttal volt a dolognak némi hihetősége.

Rosz idők jártak; s a lelkész talán egymaga egész Felsőfehérben azt hitte, hogy ha Béldi Pál uram a fejedelemségre jut, a reformata vallás sok sanyaruságokat lesz kénytelen elszenvedni. Tudva volt ugyan is, hogy az új fejedelmi jelölt pártja leginkább katolikus urakból állott, kiknek legfőbb ohajtásuk volt felbontani minél előbb a törökkeli szövetséget, s az országot fejedelmestől együtt a ró-

mai császár védurasága alá adni. Már most ha Kamuti Lázár uram, kirólazt hitték, hogy egyike a legdühösebb pápistáknak, ide fog beházásodni a Péterlaki házba, mi lesz akkor e szegény eklézsiából! bizony nem maradhat meg a kő a kövön.

E térre vitték át ifju uraimék a vitát.

S e tekintetek tiszteletes uramat végkép meghódíták. . . .

Igy történt, hogy midőn Morócziné asszonyom, a lánykákkal a lelkész háza elébe érkezett volna, ő tiszteletessége elibe ment a látogatóknak, s behívá őket házába.

A lánykák egész testökben reszketének.

— Bátran gyermekek — mondá magasztos lelkülettel — anya helyett anyátok vagyok . . . mindenről a mi történt és történni fog, a felelőség egyedül engem fog illetni.

Rövid szertartás után két uj házaspár iratott be Hidfalva anyakönyvébe.

Petkóczi Gábor hadnagy, és Péterlaki Erzsébet kisasszony.

Petkóczi László vitéz, és Páltelki Rózsa kisasszony.

Aztán haza vezeté a lányokat, mindenkét szülői házába, mintha semmi sem történt volna! . . .

XVI.

Igy lévén a dolgok sora, egy napon alkonyat táján Páltelki uram nagy boszuságában, szobájában az ablak előtt állott, kezeit oldalzsebeibe tartva, mint valami szász polgármester, s lenézett a kertbe.

— Életemben nem hallottam — dörmögé magában, — hogy a sors valakivel ily gyalázatosan bánjék; máskor ha megboszott valamivel Péterlaki uram, mindjárt akadt alkalmatosságom a kölcsönt torkára visszaforrasztani, most hiába minden mesterségem; hasztalan töröm fejemet éjjel nappal, utoljára is meg kell adnom magamat.

A gyermekek, a lányok valamint a nevelő, sőt az új gazdatiszt is oda át voltak Péterlakán. s napi munkájok bevégezettével játékkal tölték az időt.

A fák levelei az őszi előhaladtával már erősen hullottak, a sűrű lombok megritkultak, még nem is volt egészen sötét, az ablakból meglehetősen látni lehetett, mi történik odakint.

Amint így elgondolkozottában az öreg szerényegetne a kert lugosai felé, egyszerre

átja, hogy a szomszéd kertből a kis gyalog hidon keresztül egy fekete alak jön át, s bemegy a kerti házba.

A dologban semmi feltűnő nem vala, de alig telék el néhány percz, s ugyanazon uton egy fehér alak is tündezék elő a bokrok közül s jön át a hidon, s elenyészik a kerti ház ajtaja előtt.

— Ez Erzsike, meg az a híres ispán — mondá magában a szemlélődő, anélkül, hogy valóban megismerte volna őket; azt gondolván, hogy amint azok az egyik ajtón bementek, ugy a másikon ismét kijönnek, ez levén a legrövidebb ut, ha valaki egyik kertből a másikba akart jutni.

Azonban a kerti ház hosszacska ideig csendesen maradt. A Páltelek felé nyíló ajtó sehogyan sem akart megmozdulni: kriptakapuja volt az, melyen a halottak belépnek, s többé vissza nem jönnek.

Az öreg legalább is nem tudta mire vélni a dolgot.

— Menykő — suttogott magában — Mi akar ebből lenni? Még sem jönnek elő? Ezer villám, ez több kezd lenni kettőnél.

Kapta tehát kalapját, és ezüstös nád botját, megindult a kertfelé.

Szerencsétlenségére, azonban midőnalépcsőkön lejőve, az udvarra érkeznék, az utcán Kamuti Lázár uramat pillantja meg, ki lovon ülve éppen most haladott el a páltelki ház előtt, és sietett a falu híres hidján keresztül Péterlaka felé.

— Patvarba — gondolá magában. — Ha én .e különös alkalmat módjával felhasználnám, s átvezetném ezt az embert a szomszéd kertbe? És ha valamiképen ott egyet mást észrevehetnénk, minő csinos kis félreértés kerülhetne ki a dologból.

Világos volt, hogy az öreg a gonosz szellem vett erőt, az ragadta meg galléránál fogva.

Kilépett tehát az utcaajtóba, s egy hatalmas jó estét kiáltott a lovaglónak, ki is mint udvarias ember, nem elégedett meg az-
zal, hogy a köszöntést kötelessége szerint viszonzta, hanem azon felül megrántván lóva kantárszárát, mint szokták mondani, egy pár szóra az öreg ur közelébe jött.

— Kegyelmed már meg sem látogatna minket — kezdé a beszélgetést Páltelki uram, de mialatt gondolati mindig csak a kerti ház vidékein czirkáltak.

— Oh, uram, ha ugy tehetném, mint ki-

vánnám, nem találna kegyelmed benne semmi panaszkodni valót . . . hanem a hivatal minden időmet lefoglalja : ha Béli Pál uram ügye nem feküdne annyira szíven, még lemondtam volna róla.

— Mint látom éppen Péterlakára szándékozott kegyelmed. . . .

— Hova mennék másuva, uram, mint menyasszonyom házához ! . . .

— Azért kértem, mert az egész társaság ide lenn mulat a kertekben. Ha kegyelmed is jónak látná, mennénk át itt a kerti háznál, a kis hidon, ott valahol leghamarabb rájuk találhatunk. . . .

— Valóban ez nagyon jó gondolat.

Leugrott tehát lováról, s azt egy ott ácsorgó cselédnek átadta.

Mentek.

Az öreg utközben szándékosan lassu hangon beszélt, nehogy a kerti ház madarkái jöttüket észrevéve, jókorabb kiröppenjenek, mint sem a vendég őket meglátná s megismerné.

Elérkezvén azonban a folyamka partjára, mindketten egyszerre visszahökkentek. A gyalog hid elején tudniillik egy nagy borzas komondor feküdt, keményen forgatva sze-

meit, s fogai viczorításával tudtára adva mindenkinek, hogy mint a hidfő őre, kész az engedelem nélkül átmenni akaróknak ellentállani.

Kamuti Lázár uram bot után nézett, de az öreg intett neki, hogy maradjon nyugton.

— Ezer ördög — töprenkedék magában. — Ezt a kutyát már több ízben itt találtam, s mindig így este felé; azt csak még sem reméleném, hogy azok ott, mindannyiszoregyütt bent lettek volna. . . .

— Kergessük pokolba ezt az undok ebet, — szólt türelmetlenül a vendég — vagy kerüljünk másfelé, de miatta itt ne állingáljunk.

— Nem — felelt hidegen Páltelki, a nélkül hogy valami okot is mondana.

És megvakarva homlokát, megfordult, visszament lakházába, s egy darab kenyeret hozott magával. Régóta nem tette meg ily sietve ezen utat. Kamuti Lázár uram vele ment, vele jött, el nem találhatván, mi lelte egyszerre ezt a kis potrohos öreget, hogy ily virgoncz gyerek lett belőle.

— Talán megszeliidül a kenyérre — sutogá aztán vendége felé az öreg — többször látott már. Ezek a fiatal emberek szerezték a házhoz, gondolom épen Péterlaki uram ispánja.

Ezt mondva oda vetett egy darabkát a hozott kenyérből, melyet is a kutya nagy hamsággal bekapott; a második darabkáért ő komondorságának már közelebb kelle jönnie, mig végre kézből is elfogadá a nem várt jótekonyságot.

És mint megvesztegetett nyomoru szolgálalázatos kullogással tért ki az utból, s megnyalá csizmáit uj urának.

Átmenve a hidon Páltelki uram annál csendesebben haladott előre, mig aztán a kerti ház elibe érkezve, hirtelen s dühösen rácsattantott a kilincsre, s az ajtót egy rántásra ki akará nyitni, de a zár nem engedett!

— Mi ez? — hebegé félig érthetőleg. — Bezárva? Bezárva?!

Kamuti Lázár uram, ki még mindeddig nem jött azon gondolatra, hogy itt most vele valami komoly dolog történik, mint szolgálatra termett fiatal ember, futva került át a tul-só ajtó felé, hogy azt megnyissa, mig az öreg erre nem várva, a ház másik oldalán tiporgott előre.

De kik netán a kerti házban e pillanatban együtt voltak, fürgébbek valának az evetkénél. Páltelki uram s vendége még felét sem haladták meg utjoknak, s már hallák, hogy

előlről megnyilik az ajtó, s aztán a homályban két rejtélyes alak iramlott a tulsó hid felé, az egyik fekete, kinek léptei a hid padlóján erősen eldobogának, s egy fehér, kinek öltönye a sietségben hatalmas suhogást okozott.

— Mi az isten csodája ez? — szólt a vőlegénykedő férfit, s kérdőleg mereszté szemeit az öregre, ki homlokát törölgetve valamivel későbbén érkezett a ház tulsó ajtaja elibe. — Itt aligha jó helyt járunk, mintha valakit elriasztottunk volna innen. . . .

— Ugy látszik — felelt válvonítva amaz, s elvesztvén elméje minden rugékonyságát, még azt sem mondta, hogy az elriasztottak, kétség kívül Erzsike kisasszony, s az új gazdatiszt, ki már úgy is az egész házat oda át orránál fogva vezeti.

Veszedelemes szünet következék be az egymásra bámuló két férfi között.

Páltelki uram csak folyvást vállait vonogató, s a meglepetéstől, s dicséretére legyen mondván a haragtól, egy szót sem tudott szólani.

Ugyan is ez már sokkal többnek mutatkozott, mint a hogy ő előre képzelte. Ilyen áron ő nem gondolt soha arra, hogy a vizen-tuli menyasszonynak ártson. Hidfalva jó hire

közös birtoka volt a két szomszéd háznak. Páltelki uram csak egy kis félreértésre, s abból eredő boszuságra számolt; az isten harmat helyett esőt is adott, de nem volt köszönet benne.

Megindult kétszer és háromszor is, majd előre, majd hátra, s mintegy magán kívül dörmögé fogai közt :

— Bezárva . . . bezárva . . .

Végre sok tétova után, inkább gépiesen vezettette, mindketten átmentek a hidon a péterlaki rész felé, hol azonban már semminek semmi nyoma sem volt.

Kamuti Lázár uram pedig látva az öreg tépelődését, nem is gondolhatott mást, mint-hogy a szerencsétlen atya az imént kiugraszott nőszemélyben saját leányát ismerte meg.

Mikor aztán Páltelki uram látta, hogy a helyrehozhatlan hibát elkövette, egyebet nem tehetett, mint engedelmet kért Kamuti uramtól, hogy neki most okvetlenül szólni kell Péterlaki urammal, . . . addig pedig tegyen ő kegyelme a kertben egy sétát, s keresse fel a társaságot: . . .

Egyik ügyetlenség a másik után jött, de ki lehetne okos ily helyzetben.

Mire azonban Kamuti Lázár uram magára maradt, átadá lelkét egészen a csodálkozásnak, mely hova tovább annál erősen vette képzeletét uralma alá.

— Nem! soha sem! ezt Hidfálván nem vártam volna!

Aztán egymásba fonva karjait, vállat vonta ő is, mint a ki azt mondja, hogy sajnálja, de nem tehet róla! Majd később állat vakargatván, füttyörészni kezdett, amint tudniillik adolog másrésről előtte nevetségesnek kezdett mutatkozni. Így állott egy ideig felnézegetvén a kerti ház veresre festett tetejére, onnan a fák haragos koronáira, mintha onnan várná e titkok magyarázatát.

— Teringettét! — gondola magában — ugyan csak csuful járok, ha véletlenül Rózsa hugocskámat találom választani. Annál jobb, ha tudom, hogy az egyik lány egészen érdemetlen rám: legalább, ha bajom lesz a másikkal, nem furdal a lelkiismeret, hogy talán a rosszabbat választottam.

Ártatlan, s önzés nélküli lélek volt ez a Kamuti Lázár uram.

A kert elsötétült lugosai alatt, csend és hallgatagság uralkodék.

Itt ott tünt fel az utak és fasorok kereszt-

nyilásain egy egy kószáló gyermek, mint valamely szétvert had egyes tévelygői.

— Jöszte csak idebb kis öcsém, — szól egyhez, kivel legelőször találkozték.

— Tessék Lázár bátyám. . . .

(Igy nevezték a gyermekek, mert gyakran járt a házhoz).

— Hol járkálsz itt egyedül . . . ?

— Itt vagyunk mindnyájan, a kertben, bujosdit játszunk.

— Ah? bujosdit . . . És kit kerestek?

— Rózsa nénit, meg tanító uramat. . . .

Kamuti Lázár uram, nagyot nyelt, mint a ki meg van elégedve magával, s azzal is a mit hallott.

— És aztán régen keresitek?

— Jó régecskén, de sehol sem találjuk.

— Patvarba, ugyan csak jól elbujhattak.

— Nagyon jól. Nem látta őket valahol Lázár bátyám?

— Lehet hogy láttam, lehet hogy nem láttam, de tudod öcsém, hogy a ki nem játszik, annak nem szabad bele szólani.

A gyermek e felelettel tökéletesen beelégedett, még meg is dicsérte magában a derék jó bácsit, ki a játék rendjét ily lelkiismeretesen megtartja.

— Hát itt a kerti házban nem kerestétek őket?

— Ott nem. Ott nincsenek. Ott nem is keresi őket senki; az előre meg volt mondva, hogy oda nem szabad senkinek rejtőzni.

— Hogy hogy? . . .

— Tanító uram megtiltotta, mert ott könnyen szerencsétlenség történhetnék, ha szaladgálás közben valamelyikünk leeshetnék a keskeny hidról a vízbe.

— Ah, ah — nevetett most teljes torka szakadtából a jó bácsi, ki a játék rendét oly elkiismeretesen megtartotta. — Na csak nézze az ember, mily előrelátó ember a ti tanítók. . . .

A gyermek sehogy se tudva, mire vélje ezen idétlen jó kedvet, megfordult, s utána látott félbeszakított játékanak; ment, kémlelődött, hallgatózott, mert a perczek számlálva voltak, az est nagyon előhaladott, s a játéknak nem lett volna szabad oly dicsőségtelenül végződnie, hogy az elbujtakat meg ne találják.

Vesztére, a bőrében meg nem férő vőlegény utána ment még egy darabig a gyermeknek, s utközben még egy harmadik kérdést is tön.

— De bizonyos vagy-e benne öcsém, hogy most Rózsa nénédet s a tanító urat keresitek?

— Mindenesetre.

— Hát ha csalódnál! Ki tudja tán ellenkezőleg Erzsike nénédet, meg az új gazdatiszteteket keresitek. . . .

— Oh nem — felelt nevetve, és ártatlannul a gyermek — Erzsike nénémet, meg ispán uramat az előtt kerestük. Ők még jobban tudtak elrejtőzni. Sehogy sem akadhattunk rájuk, míg csak magok elő nem jöttek s minket szemben jól kinevettek.

Kamuti uram füleiben a nagy harangot kezdé zugni hallani.

E pillanatban a kert távolabb részeiből örömkkiáltások hangzának elő.

— Meg vannak, meg vannak!

— Meg vannak, megtaláltuk őket, miénk a dicsőség!

— Jókor! — kiáltott rá a villámsujtott férfiú.

Ugyanekkor a gyermekek vig rikoltozási közé, más komolyabb hangok is vegyülének. Tudniillik épen most érkezék onnan belől a legkeményebb parancs, hogy a játéknak rögtön vége legyen, s mindenki takarodjék szobájába.

— Jókor! ordított másodszor is Kamuti Lázár uram, s elrohant.

* * *

A gyermekek az érkezett parancsszóra a kertajtó felé indulván, a Petkóczi fiúk kissé hátrább maradtak.

— Teringettét, bátyám, nagy a baj . . .

— Nos? mi történt?

— Meg vagyunk löve. Kamuti Lázár uram, meg egyik az öregek közül, még nem is tudom melyik, ránk zörgették a kerti ház ajtaját, s meg kellett futamodnunk, mint iskolás korunkban, ha cseresznyelopáson értek.

— Egyéb nem is kellene!

— Már megtörtént. . . .

— Miként hihessem ezt? nem hallottad a kutyát ugatni?

— Nem tett az, barátom, egy vakintást sem; még ma agyonveretem.

— Vagy talán csak te nem hallottad, jó czimborám; mennyországban valál, oda pedig tudod, az ebugatás nem hallatszik be.

— Mi tevők legyünk?

— Mondhatom drága jó tanács, mindennek előtt azonban, jer keressük fel Morócziné asszonyomat, s beszéljünk vele. . . .

XVII.

Láttuk mily tépelődve ingott szomszédja háza felé Páltelki uram; alig bírta emelgetni rövid kövér lábait, s térdeivel jobbra balra kaszálgatta a kert elvénült fűszálait.

Közben ha találkozott egy játszó gyermekkel, ugynézett rá, mintha széttépni akarná; kitért előle minden békeszerető lélek.

Ment tehát, mendegélt, s talán haladott is, de folytonos tétováiból észre lehet venni, mint talál lassanként izgatott lelkéhez bejárást a higgadtság s meggondolás jótékony tanácsa.

— Az ember lát . . . nagyon jól lát . . . de mégis hányszor megcsalja tulajdon két szeme. Igaz a kutyát mint kiállított őrt, a hid előtt találtam. Nem szenved kétséget, hogy az ajtó be volt zárva; nem tagadhatni, hogy nagy robaj között láttam őket megfutamodni. De mind ez elegendő ok-e arra, hogy egy lánykára, ki a világon az enyém után legjobb, legszebb, legszerényebb, legtisztességesebb, egyszerre a legfeketébb dolgokat rá fogjuk?

E szép beszédet egy titoktartást ígérő bo-

korhoz intézte, mely is mély hallgatásával mindent helybenhagyni látszott.

— Ugy van . . . a lány ártatlan, mert nincs-e joga egy a házhoz tartozó kutyáknak oda feküdni, hova neki tetszik. Nagyon könnyen meg lehet, hogy azon gondatlan párocska, míg oda bent egy pár szóra megállott, azt sem tudta, hogy az innenső ajtó be van zárva, ha a tulsót nyitva találták. . . . Míndamellet a dolgot szó nélkül nem hagyhatom. Hidfalva jó hire mind a két házat egyiránt érdekli, s mi különben is oly közel rokonok volnánk, ha volnánk.

Tovább ment, s betoppant a szomszéd házba.

Péterlaki uram azonnal felugrott ülő helyéből, s örömmel fogadá szomszédját, ki az utóbbi nagy vaesora óta, mely lánykéréssel végződött, e küszöböt át nem lépte.

— Ha nem venné kegyelmed komolyabban a dolgot, mint a hogy kell — szólt minden bevezetés nélkül a vendég — figyelmeztetném valamire.

— Beszéljen, drága szomszéd uram . . . mi történt? nem reméllenén, hogy valami kellemetlenség. . . .

— Engedelmeivel egyenesen a dolog vele-

jére megyek. Ezek a mi gyermekeink ártatlanságuk érzetében, oly bohóságokat követnek el, mit roszakaróink legkönnyebben rosszra magyarázhatnának.

— Az istenért mi történt . . . egészen elijeszt kegyelmed.

— Az egész nem több, de nem is kevesebb, mint : a hogy az imént én, és Kamuti Lázár uram ide át akarnánk jönni, egyszerre a kerti házból nagy hirtelenséggel, hogy meg ne ismerjük őket, egy férfi, s egy nő szaladtak ki. . . .

— Egy férfi s egy nő? . . .

— Egy férfi, s egy nő :

— Mintha érteném kegyelmed aggodalmát — szólt erre egyet hátra lépve Péterlaki uram, s szomszédját gyanus szemekkel kezdé méregetni. — Kegyelmed kétség kívül, dacára a sebes elillanásnak, a homályban megismerte, hogy azon nőszemély senki más nem vala, mint szomszéd uram lánya, Rózsa. . . .

— Nagyon csalódik Péterlaki uram — felelt gyűlöletet lehelő visszatorlással emez. — Azon könnyelmű hölgyecske épen csak szomszéd uramnak annyira magasztalt lánya volt, a szép Erzsike.

— Ki meri azt nekem szemembe mondani?

— Én a ki láttam, s az egész ház!!

Ezt már orditva mondták: dühösség fogta el mind a kettőt. . . .

Ekkor történt, hogy az öregek parancsot küldtek le a kertbe, hogy a játéknak azonnal vége legyen.

A lárma és veszekedés ide fent folyvást erősödék, s az öregek a szoba ajtajánál várak, hogy valaki feljöjjön a kertből, s kérdőre vehessék.

Legelsőbben az apróbbféle gyermekek érkeztek fel, kiket is azonnal annak módja szerint vallatni kezdenek : hol volt , hol járt , kit látott , mit látott ?

Néhány percz alatt tisztában volt minden.

A rémületes hirtől lesujtatva, mindketten székökbe hanyatlának.

Senki sem talált alkalmas szavakat a helyzetre nézve valamely nyilatkozatot tenni. Fülök zsibongott, nyelvök elállt. Nem tudták : kétségbeessenek, átkozódjanak, vagy dühökben egymás ellen rohanjanak.

A pillanat nem sugta meg mihez kezdjenek; halgatabb, s megalázódottabb két öreg nem létezett Felsőfehér elszórt falvai között.

Azonban csodálatosan teremté isten az emberi lelket.

Mig úgy hitték az öregek, hogy a gyanu terhe csak az egyik lányt sújtja, daczáraminden mesterkélt kiméletességöknek volt valami még is gondolatokban, mileginkább kárörömnek lett volna nevezhető : most azonban, midőn megtudták, hogy egyik mit sem vethet a másik szemére, egyszerre mindketten oda folyamodának azon vigasztaló eszméhez, melyre legelőbb is gondolniok kell vala, hogy tudniillik az egész esemény még sem lehet oly alakban igaz, mint első meglepetésökben hitték.

Lehetlen volt, hogy elméjükbe mindent tuluralgó hatalommal fel ne merüljenek gyermekeik legszelidebb arczvonásai, melyre a vétek még leghalványabb idegen vonást sem rajzolhatott.

Visszariadtak önmagoktól, hogy, kik lányaik szívét lelkét teljesen ismerék, egy netán oszlékony külszin után, először is, mindjárt a legroszabb lehetőségekre gondolhattak.

És lassanként lelkök is nyugodtabb lön.

— Tudja mit, szomszéd uram? ha igazat kellene mondanom, azt hinném : aligha nem hirtelenkedtünk ítéletünkben. . . .

— Biz isten igaz az . . . egy kicsit hübele Balázs fogtunk a dologhoz: azért kezdtem én mindjárt azon, hogy a mi gyermekeink bohóságokat követnek el, mit csak rossz akaróink magyarázhatnának gonoszra.

— Ugy van! valóságos rossz akarat kell ahhoz, gyermekinkről ilyesmit csak távolról feltenni!

— Ilyet gondolni az én Rózsámról!

— Ilyet csak álmodni az én Erzsikémről!

— Azt hinni, hogy ez ártatlan gyermek így megfélemlézhetett volna magáról!

— Azt képzelni, hogy e megtestesült angyal családja becsületét könnyelműen sárba tapodhassa. . . .

— Szinte restellem, hogy ennyire elhagytam magamat ragadtatni.

— Örökre szégyenleni fogom, ha csak emlékezni is fogok e szerencsétlen órára. . . .

A beszéd azután a nevelőre, s gazdatiszterre ment át. . . .

— Annyi mindenesetre igaz — kezdi újra az egyik — e fiatal emberekbe többé semmi bizodalmam. . . .

— Én még azt is hozzá tenném . . . legokosabb volna minél előbb tudadni mind a kettején.

— Azt szeretném legjobban, ha reggelre már nem látnám őket.

— Ha nem félnék a lármától, az éjet sem tölténém velök egy földél alatt.

Ily lelki helyzetben egyszerre kopogás esék az ajtón, s Morócziné asszonyom egész komorsággal, mint a ház megsértett urnője, ki azonban a bántalmakért elég erős számot kérni, a szobába lépett.

— Isten hozta hugomasszonyomat — szólt Péterlaki uram bus hangon, s mint házi gazda, minthogy a vendégnő e napokban Páltelkén volt szállva, s aztán elibe ment a belépő hölgynek.

— Itt van ami vigasztaló angyalunk — tevé hozzá egészen ellágyulva a másik — szemeiből látom, hogy ő most nekünk jó híreket hoz.

A bátor szívü, s mint tapasztaltuk igen vállalkozó lelkü asszonyka egészen elcsodálkozva, hogy az öregeket a helyzethez képest ily nyugodtan találta, azt hitte rólok, hogy ő kegyelmök most dühösségökben, s kétségbeesésökben egen földön keresztül gázol, s hogy velök mesterség lesz csak egy okos szót is váltani.

Daczára azonban e kedvező jelnek, a hölgy

nem engedé magát elvállalt szerepéből kiütetni.

S azért a legkeserüebb szemrehányással vegyített hangon kezdé :

— Na hiszen, gyönyörűséges történetek mennek itt végbe azalatt, hogy a gyermekek az én gondviselésem alá vannak bízva! Kegyelmetek felriasztja az egész házat; a fiucs-kák suttognak, a lányok sirnak, senki sem tudja mit gondoljon, mintha fél falu fejét vesztette volna.

— Nincs-e elegendő okunk rá?

— Hallgassunk, ha házunk jó hire forog koczán?

— Egy szót sem akarok többé ezen őrzültségekről hallani! Nézze el az ember e két vén gyermeket. Örökös szégyen marad, hogy egy pár talpra esett okos ember egyszerre minden meggondolás nélkül, semmiért ily égbekiáltólármát üt.

— Semmiért? . . .

— Bár úgy volna! . . .

— Szörnyőség! egy pár ily előrelátó atya, ha valamiben kétségek esett, nyomozásaikat ily kiméletlen lármával kezdik.

— De hát az istenért, beszéljen hugomaszszony, mit kelljen hinnünk?

— Ugy van, mit véljünk a dologról? Hiszen mi oly örömet meghallgatunk mindent, mi csak mentségül szolgálhat.

— Láttam, hallottam! Nagyon kereste kegyelmetek, mint lehetne e dologgal minél előbb tisztába jönni! . . . Soha életemben! Kérdőre venni a hét, nyolcz esztendő kis fiúkat! holott csak egyetlen egy szó kellett volna velem, vagy a lányokkal, s azonnal semmivé hull az éktelen gyanu, mely ugyis csak egy félörjültnek agyába fogamzhatott.

Az öregek mintha csak nem is őket illeték volna e szokatlanul kemény kifejezések, oly meghunyászkodva viselék magokat. Szinte látszott mint hosszabbul meg orruk a lecke alatt. . . . Értették bűnös voltukat, de azért azt kelle kívánniok, bár minél inkább kivilágosodjék, hogy nekik egy porszemnyi igazuk sem volt.

— Megérdemlené kegyelmetek — folytatá tovább Morócziné asszonyom — hogy most még órák lefolyásaig tartsam kinos kétségökben. S nem is kegyelmetekért, hanem e két szegény lánykáért teszem, hogy egy szavammal minden félreértést elnémitok.

— Egy szavával? . . .

— Elnémit minden félreértést?

— Egyetlen egy szavammal. Páltelki bátyám jól látta, hogy a kerti házból egy nő, s egy férfi alak futott ki, s ha jobban siet meg is ismeri, hogy az épen az ő lánya volt, Rózsa.

— Nagyon jól tudom . . . és aztán . . . ?

— Más részről pedig — folytatá tovább a hölgy, mit sem figyelve a történt félbeszakításra — a gyermekek sem hazudnak, ha azt állítják, hogy annak előtte viszont egy más férfinak s lánynak kellett a kerti házban elrejtőzve lenni. . . .

— Ezt mint tudjuk . . . ezen második lány Erzsike volt.

— Nos? nem találja ki kegyelmetek?

— Kitalálni? mit?

— Hugomasszony minket agyonkinoz.

— Megérdemlik mindketten! — azonban hallják az egészet : ha Páltelki bátyám oly hamar el nem veszi lélekjelenlétét, s a helyett hogy Kamuti Lázár uramat még jobban bele veri a gyanuba, egy lépéssel tovább megyen, s betekint a kerti házba, az egészről semmi se lesz. . . .

— Ezt nem értem!

— Betekinteni a kerti házba? mikor már amazok kiszaladtak . . . !

— Ugy van, azok már kiszaladtak, de ott maradtam én, ki az egész idő alatt azon szobából ki nem mozdultam; s következésképen ott senki mással még csak egy szót sem válthatott, a nélkül, hogy én ne láttam ne halottam volna!

Morócziné asszonyom e csinos kis füllenésével, mi különben csak egy ily világlátott, s előítéletektől ment menyecskétől telhetett ki, az öregeket végső zavarba hozta. Ugy szégyenlették hirtelenkedésöket, hogy majd a föld alá bujtak. Engedelmet kértek szép vendégnőjöktől, s teljes készségöket ígérék mindent elkövetni, mivel a dolgot újra ki lehetne simítaniok. . . .

Kamuti Lázár uramra pedig ez ünnepélyes pillanatban még nem gondolt senki.

XVIII.

Ugy látszott hogy Hidfálván minden türethetően, rendbe lett volna hozva.

Volt azonban e pillanatban a faluban valaki, ki nagy buzgóságában még többet akart volna elérni, s azt hitte, eljött ideje annak, hogy a titkokkinyilatkoztával a kastély népeit

öröm, boldogság, s általános meglegedés vegye körül.

Nagytiszteletű Lakatos Benjámín uram alkonyat óta töri fejét, s már három tollat elragott a feletti munkájában, hogy, mint istentől rábizott hiveinek őre, e dolgot a szent reformata vallás gyarapodására és dicsőségére a lehető legjobb kerékvágásba zökkentse. Ugyan is Kamuti Lázár uram, utóbbi elrohánása alkalmával, melyben egyszersmind szívében örök bucsut mondott Hidfalvának, alig várta, hogy valakinek a látottakat, s hallottakat elbeszélhesse, úgy tett ő kegyelme, mint minden nem derék férfi, ki ha szerelmében megcsalatkozik, boszuját legelőször is a nő jó hírén akarja tölteni. Tízszer is eljött ő máskor a faluba a nélkül, hogy a pap eszébe jutott volna, s most, csakhogy elmondhassa mi szívében feküdt, benézett egy pillanatra a szerény lakba.

E reméltelen látogatásnak következése lett, hogy tiszteletes uram lelkében a gondosság, egyháza java iránt ismét felbuzdult, s agyában egyik nagy gondolat a másikat kergeti előre.

Mielőtt azonban e töprenkedések eredményét megismerhetnők, vissza kell térnünk elhagyott öregeinkhez.

Péterlaki uram ez estén senkit sem akart többé látni. Bezárkózék erősen szobájába, s oly elégedetlen volt az egésszel, mintha még most is attól kellett volna rettegnie, hogy a következő perczben egyszerre csak lányát látandja halványan, és kisírt szemekkel az ajtón beomlani, s mint vétkest atyja lábaihoz borulni.

Később az éj előhaladtával lefeküdült ágyába, de szokott erős álma helyett csak lázas képek játszadozának vele.

Képzelé, mintha oda kint süvöltő viharok támadtak volna, melyek forgószél alakjában a ház tetőit felakarnák emelni, hallá a gerendák ropogásait. Majd azt hallotta, hogy a kertben egymás után törnek le, nagy recsegésközött a gyümölcsöcselrakott galyak. Alól az épület alapzataiból tompa ütések érkezének fel, mint mikor a falakat bontják, s a köveket helyökből kifeszítik; a folyosókon folyvást léptek kopogtak végig, s a beszorult szél utánuk suhogott a futkosóknak.

Egyszerre egy erőszakos csörrenésre kiugrott ágyából.

Mintha kívülről egy ablak táblát beütöttek volna, s az üvegdarabok szerte pengnének a szobában; ugyanazt követő másod-

perczen egy nehéz test, miként egy jókora darab kő koppant le a padolatra.

Azonban körülnézve a szobában, elhívé, hogy minden csak lázas képzelmenek játéka volt. Láttá az ablakon keresztül a hold sovány utolsó negyedét, s csodálkozték a csendességen, s minden legcsekélyebb fuvalom nélküli hallgatagságon, mely künn uralkodék, s aztán vissza feküdt nyughelyére.

Később ugyan vállaira az éj hűsítő légfolyamát sűrűbben érzé ráhuzalogni, de jobban magára huzván a takarót, e körülmény további nyugalmaára még jótékonyabban hatott.

Páltelki uram úgy tön mint rendesen.

Mielőtt lefeküdt, körüljárta házat és udvarát. Elment minden gyermeke ágya mellé; ki rosszul feküdt, vagy takaróját lerugta magáról, megigazitotta, ki nyakkendőjét magán feledte, csendesen és vigyázva leoldozgatta.

Legnagyobb lánya ágyához az öreg néhány év óta már nem szokott közelre menni, csak a szoba ajtaját nyitá meg. benézvén, ha minden rendén van-e. Ezt most sem mulasztá el. Most is hallá mint egyébkor, hogy lánya csendes hangon, mely leginkább szelid imá-

hoz hasonlított, neki jó éjt kívánt, s ő azt szokott módon viszonzta.

Eljövén rendes órája lefeküdt ő is.

Ám de alvás helyett csak ábrándos kór-állapot fogá őt körül.

Forgolódott jobbra és balra, s a mint hanyatt feküvék, s jobbjaival felső párnája egyik szélét szemeire huzta, felözönlének előtte ama kétes fényű csillagok millioi, melyek a behunyt szemek előtt mindig feltetszenek, s egy határozatlan, s rezgő tömegbe összevegyülnek ; látta maga felett ez ábrándvilági mennyiv sötét vörös napját feltámadni, s aztán az egész képzeleti boltozat körulte aláforogni kezdván, ő maga is egyszerre az egész látvánnyal együtt egy iszonyu mélység felé leesni indult.

Ily lelki hányatások között egyszerre úgy rémlék előtte, mintha szobája ablaka, melyet nyári éjeken át mindig nyitva szokott hagyni, csendesen megdörrent volna ; majd csendes és zörejtelen lépteket hallott oda kün a ház falai alól eltávozni, s aztán egy mély és ünnepélyes hangot, mint midőn éjjel egy ismeretlen alaknak jámborul nyugodalmas éjszakát kívánunk.

Erre ki akarta magát szabadítani e fél

álmom fogságából, de bilincsei erősbe voltak, mint hitte. Lelke bűvös ereje által érzé csak, hogy egy kéz az ablak körül valamit megmozdított : mintha komoly imáját is hallotta volna e rejtélyes látogatónak, mintha szive dobbanásait is megolvashatta volna.

Mire azonban teljesen felébredt, s felült ágyában, a tünemény elenyészett. Körül nézett, de a kétes homályban mindent szokott rendjén talált.

Visszahanyatlék párnáira, s többé nem háborítaték.

Igy tölt el az éj.

Reggelre az olvasót először a péterlaki házhoz vezetjük.

Az öreg borus homlokkal költ fel, s az első széttekintésnél meglátta, hogy a padlás széttört üvegtöredékek fényledeznek. Oda fordítá szemeit az ablakra, s azon egy táblát bezuzva talált. Visgálódék mindenfelé, s megemlékezett az eltűnt éj lázas képeiről.

Egyszerre az asztal lába mellett a szoba közepén egy jókora darab követ pillant meg, melyre zsineggel egy lepecsételt hoszas alakú levél volt kötve.

Rögtön bal sejtelmek lepik meg lelkét : a mult est történetei ujult erővel rohanják meg

képzelmek. . . . Ah, ha lánya még is vétkes volna . . . s ha ezen asszony csak az ő megnyugtatóra gondolta volna ki ama kétes hiteli mesét. . . . Reszketve nézett a földön nyugvó papirdarabkára, s egy másodperc alatt egész serge támadta meg a legrosszabb lehetőségeknek. . . . Hah . . . ha e lány megszökött volna, s e levél itt a boldogtalannak végbücsuja volna . . . s aztán még egy másik feketébb eszme : ha tán e gyermek a kétségbeesés szagztatási alatt kezét saját élete ellen emelte volna ! . . .

És mint őrjölt rohant először is a falon függő csengetyűszalaghoz, s azt néhányszor erősen megrántá, aztán előre lépett, s minden bizodalját elvesztve, felemelé az éjjel belöketett kődarabot, s a rá kötött levelet kihuzta a zsineg alól.

A külső boríték csak tiszta kemény fehér papír vala.

Leszakítá azt, s következett a második boríték, melyre férfi kézzel e rejtélyes szavak valának írva : „És ezért elhagyja az ő atyját, és anyját, és ragaszkodik az ő hitestársához.“

De mielőtt ezen borítékot is lefejthette volna, kívülről sebes léptek közeledének az ajtó felé.

Az öreg az első pillanatban azt hitte, hogy valaki a háziak közül siet elő, kik a segélyt hívó csengetyű szavát meghallották, de azonnal megismeré szomszédja erős és mély hangját, a mint az épen kérdezé, ha felkeltek-e már itten?

Hirtelen magára vevé tehát kaftán szabásu reggeli öltönyét, s a félig felbontott levelet párnája alá vetve, ment kinyitni az ajtót.

A vendég dult vonásai azonnal minél rosszabb hirt jóslának . . . néhány másodperczig bámulva néze a szokatlan órában jövő látogatóra, s aztán egy lépést tön vissza ágya felé, mintegy őrizve azon papírköteget, melyet az előbbi perczben elrejtett, s melynek titka rá nézve mind inkább elrettentőbben határozottnak igérkezék.

— Gonosz napra viradtunk, szomszéd uram . . . meg vagyunk csalva, el vagyunk árulva.

— Megcsalva? elárulva!

— Ime olvassa meggyaláztatásunkat. . . .

Ezzel a vendég egy levél alaku papir köteget adott át a házi gazdának. Ugy hozta át a mint kapta, csak hogy már a borítékok leszakítva, a pecsétek feltörve valának. Való-

ságos párja volt az előbbinek, melyet már láttunk. A külboríték ezen is tiszta kemény papir volt; a másodikon itt is ugyanazon sokat jelentő mondat a szentírásból, végre Lakatos Benjámín uramnak két egész ivnyi predikációja, melyet ő tiszteletessége huszonhat év óta minden ünnepélyesebb alkalommal karácsonykor, husvétkor, s ha a földesuri háznál keresztelés, vagy temetés volt, mindig nagy hatással szokott elmondani, szólván az a reformata vallás gyarapítására, s hogy az embernek e földön keresztyéni kötelessége isten akarátában megnyugodni. . . . Ehhez ./ alatt mellékelve volt a hiteles bizonyítvány azon házassági kötésről, mely néhány nap előtt a hidfalvi eklézsiában annak rendi szerint végbement. . . .

— És kegyelmed? — kérdé feszülten a vendég.

Péterlaki uram felelet helyett előkeresé vett levelét, melyet az imént ágya párnája alá rejtett, s egész testében reszketve, feltöré annak második borítékát. Azonnal feltünének itt is Lakatos Benjámín uramnak szarkaláb alaku betüi: az öreg dühösen veté félre a földre az idéetlen firkálványt, görcsösen ragadá meg a mellékletet, mely itt ./ alatt

hasonlólag lánya házassági bizonyítványát tartalmazá.

Az öregek tomboló dühösségre fakadának . . . kiáltottak, jajgattak, és ordítottak mint csak tüdőjükből kitölt . . . azonnal össze akarák híni az egész házat, a cselédséget, az egész falut, hogy e meggyaláztatásokért mindenek szeme láttára méltó boszut vegyenek . . . azonban minden békeszerető lélek legtanácsosabbnak vélte, ha a veszedelem e helyétől minél távolabb lehet. Az utolsó ítéletnapja látszott közelegni.

Morócziné asszonyom félpongyolában rohant elő szobájából. Az öregek közül az egyik megtámadta a belépő hölgyet, a másik jajveszékelve nyakába borult; majd ismét szerepet cseréltek a boldogtalan atyák, s most az kezdett szemrehányásokat tenni, ki előbb sirva fakadt; a különben oly bátorlelkű, s vállalkozó szellemű menyecske alig tudta magát feltalálni, mi tevő legyen, s csak egyes szakadozott kifejezésekből kezdé megérteni, miben áll a baj; hogy tudniillik a pap, bár a legjobb szándokból, az előbbeni napok történeteit idő előtt felfedezte. . . .

Ezzel egyszersmind vége volt minden okos beszédnek; az öregek nem kérdezték többé

talajdonképen, kicsodák, micsodák ezek a Petkóczyak, ha jó családból valók-e, nemesek-e, becsületes emberek-e? lelköket haragjok szélvésze egészen elragadá.

Botot ragadtak tehát kezökbe, s egyesült erővel rohantak az árulókra, úgy hogy az ifjaknak, vagy össze kellendett verekedniök saját nejök édes atyjával, vagy magokat gyáván megveretni engedni, egyik mint másik teljes lehetlen volt, nem maradt tehát egyéb hátra, mint tisztos védelem mellett hátrálni. Az öregek azonban sehogy sem akartak tágitani, utána rohantak a menekvőknek, egyik szobából a másikba üldözték őket, onnan le a lépcsőn az udvarra, az udvarról a kertbe, holott is tüskön bokron veteményes ágyakon keresztül gázolva, mind addig kergették őket, míg végre a kert végén sikerült a boldogtalan ifjaknak a kerítésen átugorni.

De még itt sem szűnt volna meg minden; szerencsére azonban, hogy az öregek az ő kurta derekukkal, s tisztességes állapotban levő hasacskaikkal hiába próbálák meg az ifjakat az ugrásba utánozni, de legalább kővel, és göröngyökkel mind addig hajigálózának utánok, míg csak erejük el nem hagyá.

Amazok pedig Rózsát és Erzsikét szivök-

ben egyedül Morócziné asszonyom védelmébe ajánlva, hosszú orral lépdelgének a mezők felé.

A házbeliek, s a lármára összecsendült nép meg nem foghatta mi történhetett. Azt már elégszer látták, és hallották, hogy Péterlaki és Páltelki uraimék együtt összevesztek, de azt még soha, hogy ketten egymás mellett, közös akarattal egy harmadik ellen szálljanak sikra.

Mire végre az öregek nagy káromkodva a kertből visszajövének, Morócziné asszonyom összetett kézzel ment elibök, mindenre a mi szent kényszerítvén őket, mérsékelnék magokat, mert ilyen lélekveszedelmet keresztyén országban még soha senki sem látott, s hogy mind ezeknek majd milyen hire megyen, a meddig csak e földkerekségén emberi teremtések laknak.

De mintha csak a falaknak beszélt volna a jó asszony.

Sőt midőn így csillapító beszédei között egyszer a lányok nevét is emliteni találta volna, mind a két öreg visszaesett előbbi dühösségébe.

— Nekem nincs többé lányom — dörge Péterlaki.

— Szemem elibe ne kerüljön az az elfajult gyermek — fenyegetőzék a szomszéd, — mert olyan órában talál, hogy megkeserüljük mindketten míg élünk.

És égre földre esküdözének, hogy e háladatlanokat sötét hideg szobába, éltök fogytaig kenyeren vizen fogva tartandják.

Ilyen napot szerze Hidfalvának Lakatos Benjámin uram az ő nagy buzgóságában, melyre különben ő tiszteletességét nem kérte senki.

XIX.

Ugyanazon nap estéjén, melyben Kamuti Lázár uram, Péterlakán a híres kerti ház vidékén oly különös dolgokat látott, Mártonfalván a kapitány hivatalos szállásán két különböző helyről érkezett ugynevezett postaszolga jelenté magát.

A vitézlő nép Béldi Pál uram hadaiból kik a kapitány szolgálatára voltak oda rendelve, nagyon sajnálkoztak, hogy érdemes posta-uraimék épen ily rossz időben találtak jönni, midőn Kamuti uram menyasszonyához menvén át, elmente előtt azt hagyta meg, hogy csak harmadnapra fog visszajönni.

Nem maradt tehát egyéb hátra, mint-

hogy a postaszolgák a katonákkal czimboraságot kötven, unalomüzésből elhatározzák, hogy e pár napot, vigan és folytonos ivás között töltik el. És mindjárt is első estén oly keményen hozzáfogtak a munkához, hogy szó sem volt róla, miszerint itt valaki ez éjjel aludni menjen.

Azonban épen az éjfél óráiban, midőn a poharazók legjobb kedvökben volnának, s egyik tobzódó dal a másikat követné, egyszerre oda kün valaki hatalmasan zörgetni kezd a kapun.

— Ki az ördög alkalmatlankodik ily időben, — kérdék egymástól a vigadók. — Éjfélkor, midőn már minden becsületes ember otthon van ágyában?!

— Vagy legalább iszik otthon barátival — igazítá ki a mondatot egy másik, ki azért hogy még ágyban nem volt, nem akarta volna magát kizárni a becsületes emberek sorozatából.

Különben a társaság nem sokat busult a miatt, hogy utoljára is ki zörget oly sürgetősen a kapu alatt: azt hitték valami korhely pajtások, kik a kocsmákból kizáratván, még nem akarnak haza menni, azonban a zörgetés hova tovább erősbödék. Először ugy hallat-

szott, hogy valaki erősen csattogtatja a kilincset, később ez nem használván, megfordult és csizmája sarkával kezdé dörömbölni, míg végre két kézre fogva a zár forgóját, oly irritatóan kezdé rázni a kapu szárnyait, hogy szinte az egész épület alapjában megrendült bele.

Most már világos volt, hogy nem mindennapi ember akar ide bejönni: miként merne valami közönséges ember Mártonfalván Béli Pál uram korlátlan hatalmu kapitányának házában ily utolsó ítéletet okozni?!

Rohantak tehát ketten hárman is, legelől a kapu kulcsával az alvezére azon csapatkának, mely a kapitány mellé őrizetül volt kirendelve.

De mily nagy volt mindnyájok csodálkozása, midőn a rejtélyes éjjeli látogatóban éppen Kamuti Lázár uramat kelle megismerniök, ki is e késedelmezés miatt olyat káromkodva lépett át a küszöbön, hogy majd leesett rá a szélkakas a mártonfalvi eklézsia tornya tetejéről.

Rögtön kézlábbá vált az egész ház; ketten visszarohtak az őrszobába, s lámpavilágot hoztak; a lovászok urok tajtékzó paripáját vevék gondjok alá, mindnyájan pedig

engedelmet kértek, mert bizony későn hallották meg a dörömbözést.

Ő kegyelme azonban sokkal büszkébb volt szolgálai előtt, kiket különben az új fejedelmi jelölt fizetett számára, mint hogy csak egy tekintetre is méltatta volna a körötte sürgő népet. Ajkait harapdálva nézett a földre, s a mint előtte a lámpát vitték, magában dulva fulva csörtetett fel a lépcsőkön. Első pillanatra meglátszott rajta : valami igen gonosznak kellett vele történnie, hogy így a mondottidő előtt haza jött.

Beérkezhén szobájába, jelenték neki, hogy távolléte alatt a házhoz két postaszolga érkezett.

A kapitány azonban nem is felelt, mintha nem hallotta volna mit mondtak neki, hanem leoldá kardját, s oda veté egy pamlagra; pisztolyait minden elővigyázat nélkül kirángatá öve alól, s úgy dobta oda egy asztalra, mely a szoba közepén állott, hogy csupa isten csodája, hogy el nem sültek.

— Nos — kiálta azután a körülállókhoz — magam fogok a postaszolgák után menni?

A katonák majd legázolták egymást, úgy tisztultak ki a szobából, örvendvén, hogy

házsártos uroktól így legkönnyebben megszabadulhatnak. . . . Rohantak eszük nélkül, hogy beküldhessék a levélhozók közül azt, melyikét előbb találják.

Oda künn azalatt pár másodperc alatt rendbe lett minden, a poharak, kanták mint tündér szóra tüntek el az asztalról, a szétlocsolódott borcseppeket, és tócsákat feltörölgették; a félrészegek, gyorsan, miként a villám feslik, kijózanodának.

Ö kegyelme pedig míg a behivatott postaszolgák be nem jövének, le s fel járt a szobában. Karjait egymásba fűzve majd a földre nézett, majd a terem fekete gerendázatu padlatára, s minduntalan mint félörjült felkaczagott.

— Nem! . . . soha sem . . . ezt Hidfalván nem vártam volna.

Mire azonban hallotta, hogy megkopogtatják ajtaját, néhány lépéssel előbbre jött, oda állott egy karszék mellé, s könyökével rá támaszkodott annak faragványos hátához. Apafi Mihály uram a világért sem tudott volna magának ily fejedelmi kifejezést adni, midőn híres XIV. Lajos követeit, vagy a lengyelek küldötteit fényes audiencián fogadta.

— Nos? . . . honnan jön kend?

— Ő nagysága Béldi Pál uram küld kegyelmedhez sürgető s levéllel.

— Lássuk azt a levelet.

S átvevén az iratot, feltörte a pecsétet, s a sorokat átmormogá :

„Vitézlő kapitány uram, nékem kedves öcsém!

Levelem kézbeadója vitézlő Konyári Elek hadnagy uram, próbált hívünk, s nemes atyánkfia — ki is üdvözölvén nevünkben kegyelmedet, élő szóval bővebben elmondja atyafiságos óhajtásainkat.

In reliquo gracia propensi, etc. etc. Paulus Béldi m. p.“

Mint látszott e levél nem volt egyéb, mint szükséges meghatalmazás, miként ez időben a római császártól kezdve az utolsó nemesig mindenkinél szokásban volt oly ígéreteknél, melyet elővigyázatosságból, nem volt tanácsos papirosra tenni.

Kamuti uram pedig megértvén az iratból, hogy a levél átadója több mint külsője mutatja, valamivel barátságosabban nézett az idegenre, a nélkül azonban hogy a küldöttet széssel kínálná meg, s ősi szokás szerint bort hozatna az asztalra.

— Beszéljen hadnagy uram, miben lehetek ő nagysága szolgálatára.

A hadnagy, mint ügyes diplomata, nem akarta észrevenni, hogy e megalázó bánás ellenében szándokosan történik, hanem egykedvűen szétnézett a szobában, s széket hozván magának, leült szembe a kapitánnyal.

— Nos? — sürgetőzék még egyszer Kamuti uram kevély tekintetet vetve vendégére.

— Ő nagysága üdvözli általam kegyelmedet — szólt mentéje aczél kapcsával játszadoxva a hadnagy, — s azt izeni, ha kegyelmednek is úgy fog tetszeni, jövő hónap első napján még délelőtt ide fog érkezni, s hogy aztán együtt menjen kegyelmetekkel Hidfalvára a lakodalomba.

— Ő nagysága igen kegyes, — felelt közönyös hangon az épen oly gonoszul járt vőlegény, s alig sükerült ajkainak görcsös vonaglásait erővel elsimitania. — És aztán?

— És aztán még más egyébbel is megbizná ő nagysága kegyelmedet, ha megpróbálkoznék a dologgal Kamuti uram. . . .

— Hallom, hallom. . . .

— Ugy áll a dolog uram — folytatá kis szünet után a küldött, — hogy soha sem volt

jobb módunk Déva várát könnyű szerrel kezünkbe ejtenünk, mint épen most. . . .

— Könnyű szerrel egy várát elfoglalni . . . ? no ez megint valami új találmány lehet.

— Már a ímint tetszik Kamuti uramnak a dolgot elnevezni; ő nagysága azonban azt tartja : többet észszel, mint erővel.

— A közmondás igen talpra esett, s ha Béldi Pál uram ma holnap a fejedelmi székre jut, még symbolumának is választhatja.

A követ nagy szemeket meresztett a kapitányra.

— Kegyelmed szavai igen csodálatosak — felelt, s fejét megcsóválá. — Ő nagysága azonban ez időig ha hiveiről beszélt, kegyelmedet mindig első sorban említette.

— Ő nagysága maga a megtestesült kegyesség, s azért ha Béldi Pál uram úgy is mint nekem kedves uram bátyám, vagy két ezer embert küld segítségül mellé, feles számmal ágyukat, s körülbelől ötven ezer forintot, majd magam is gondolkodni fognék egy némi mesterségen, mint lehetne Déva várát könnyű szerrel kezünkbe ejtenünk.

Konyári urame szavakra tökéletesen megértette hányat ütött az óra, s azért innen tul

pusztán és szárazon küldetése céljának elősorolására szorítkozott.

— Kegyelmed úgy fog tenni — mondá válvonítva, — mint bölcsességében jónak találándja : én csak azt mondom itt, mit nekem parancsoltak . . . ha meghallgatja. . . .

— Csak rajta . . . Konyári uram, egész bátorsággal (a Konyári nevet úgy mondta ki, hogy előbb megnézte Béli Pál leveléből).

— Az jegész ennyi. Ő nagyságának tudtára jutott, hogy Déván az egész várórség részünkön van, egyedül a várnagyot, Aszalai Mihály uramat kivéve. Az volna tehát urunk kívánsága, ha kegyelmed valami uton lemenne Dévára, s felkeresné ott Jósa Péter hadnagy uramat, kiről tudjuk, hogy egész lélekkel részünkön van.

— Szép tőle; azonban nem ismerem a jámbort, a mai világban mindenféle emberből oly könnyen hadnagyokat csinálnak.

Ez uj koncz volt Konyári uram részére, de csak lenyelte.

— És aztán — folytatá — ha beszélhetett kegyelmed Jósa Péter urammal, majd meglátja Kamuti uram, mit lehetne tenni. Ő nagysága minden esetre azt hiszi, igen könnyű volna ott kegyelmeteknek egy kis támadást

szerezni, s aztán a nagy zavar között még könnyebb volna Aszalai Mihály úramat őrzet alá vezetni.

— Mondhatom felségesen gondolták ezt ki Bodolavárott.

— Ha aztán sükerülni fog a dolog, miben épen nem lehet kételkedni, ő nagysága kegyelmednek a küküllői főispánságot előre is oda igéri.

— Ennyi kegyelmet tán meg sem hálálhatnék. Csak azt mondja még el Konyári uram, micsoda utasításokat adott ő nagysága azon esetre, ha Aszalai Mihály uram a helyett, hogy egész ártatlansággal fogságba engedné magát vitetni, okosabbnak látná, ha inkább engemet küldene a vár legsötétebb szobájába, egyetemben Jósa Péter urammal.

A követ néhány másodpercze gondolkodni látszott, míg felelhetett.

— Ez esetben ő nagysága előre is felhatalmazza Kamuti uramat, mindent mi lehetőségében álland elkövetni, csakhogy szabadságát ismét vissza nyerhesse.

Ezt mondva meghajtá magát.

Tökéletesen világos volt, hogy Beldi Pál uram ilyet komolyan nem izenhetett: ez csak egy kis guny volt Konyári uramtól, melyel

a kapitányt lenéző viselete miatt, kissé visszatörölni akarta.

— Elmondtam követségem — tévé még hozzá, s felkelt székéből. — Ha kegyelmednek lesz valami visszaizenni valója, vagy épen levelet kívánna írni, ajánlom további szolgálatomat. . . .

Ezt mondva megfordult, kalapját még a szobában feltevé, morgott is magában holmi érthetlen szavakat, s azután kiment az ajtón.

Kamuti Lázár uramát ilyenemű követség rosszabb órában nem találhatta volna, ama percztől fogva, hogy Hidfalván oly szégyent kelte vallania, lelke tökéletesen jól lakott mindezzel, Béli Pál urammal csak úgy, mint a támadás egyéb ügyeivel, melyhez úgy sem szive vonzotta, hanem inkább maga sem tudja miként jutott bele.

Ezt a dévai históriát sem most hallotta először. Többször volt már arról szó Bodóka-várott, de mindig úgy volt mondva, olyan embert fognak arra nézve megbizni, ki miatt a kár se lennie nagy, ha oda veszne.

E sérelmet csakugyan nem várta volna Béli Páléktól, mint a hogy ama gyalázatra sem lehetett elkészülve, melyben Hidfalván részesülnie kellett.

Szívét, lelkét azonnal fojtó, és elkedvetlenítő érzések szállották meg. Oly nyomasztó kezdett itt lenni előtte még a levegő is: tudta hogy három nap nem telik bele, s az egész Erdély csak az ő rovására kaczag; a gyermekek az utcán ujjal fognak rámutatni.

Most kezdte elvégre uri méltóságában észrevenni, csakhogymár későn, mi nagyot hibázott. Ő, Erdély egyik főnemesi családjának ivadéka, így elfeledkezhetett magáról, midőn egy egészen egyszerű nemesnek házához akarta magát csatolni! Ki ez a Péterlaki uram? ha nem egyéb mint Hidfalvának, a Kamutiak ősi jószágának zálogos birtokosa? Van-e hire gazdagságának, midőn ha tele vasládákkal volna is pénze, a sok tenger gyermek között elosztva, alig jutna valami egyre.

Ha valaha, most kelt volna el kapitány uramnál a jó tanács. Mit tegyen? visszamenjen szégyenszemre atyjához, s azzal együtt a fejedelem pártjához? Nem fogják-e ott róla azt mondani, hogy visszajött, miután itt nem kellett ő kegyelme sem a férfiaknak, sem az asszonyoknak. . . .

Ily lelki hányódások között megkopogtaták ajtaját, s emberei a második postaszolgát vezeté be hozzája.

Első tekintetre megismeré, hogy ezen ember atyjától jön; mint aféle vízbehaló ember, ki a szalmaszálhoz is kapkod, azonnal jót kezdte sejteni szívében, s

— Fejérvárról jön kend? — kérdé.

— Egyenesen is csak onnan, kegyelmes uram. . . .

— Levelet hozott?

— Itt van uram : hanem egy kicsit sok mindenfélébe volt begöngyölve, azért késtem vele oda künn oly sokáig. . . .

— Adja ide, adja ide. . . .

Soha levél még égetőbb vágygyal felbontva nem volt; a pecsét és külboríték egy szakításra le volt tépve . . . érzette ő kegyelme, hogy csak innen jöhet számára vigasztalás, szabadulás, s ha innen sem jön, talán agyon kellend magát lőnie.

És oda lépett a lámpa elibe, reszkető kezében mindegyre zörejlett a levél finom ive; omlatag hajfürtei majd lobbott vetének a gyermelya világától.

És amint így szemei a sorokon keresztül mind inkább előre haladának, azonképen derülének fel eldult arcának vonásai: ajkainak vonagló kifejezési eltűntek, homloka redői egymás után elszálltak, lesimultak. Öt

percze nem telt bele, s az egész ember ujja-született, más ember lett belőle, ki az előbbenihez nem is hasonlított, ki az előbbénit tán nem is ismerte, vagy ha ismerte is, teljesen elfeledkezett róla.

Végig olvasván a levelet, rögtön elhatározá magát, mi tevő legyen : igazabban szólva, nem is sok válogatni valója volt.

Vissza fog térni atyjához, s a fejedelem pártjához, melyet bár el sem hagyott volna. A vett levél értelmesszerint őt Fejérvárott, és Kolosvárt szívszakadva várják, . . . az amnestia biztosítva van számára ; a kegyelem úgy fog hullni fejére, mint a nyári zápor eső, akár megfürödhessen benne. Még más egyéb is volt a levélben, miként az a következő czikkből olvasható leend. . . . Bő kárpotlás lesz ez úgy Béli Pál uram álnok barátságaért, valamint azon hűtlenségért is, mellyel szerinte annyira feláldozó szerelme, Hidfalván oly haladatlanul viszonztatott. . . .

A boszu érzete egészen lelkesedettte tévé a jó embert : majd csak ezután fogják még itt tapasztalni, kit vesztettek el ő benne. . . .

Maga a levélhozó is büszkének érzé magát, látva e nem reméllett sükért, s hogy végre ezuttal küldetése nem vész hiába, mint

a hogy már nehányszor megtörtént. . . . A kapitány ezután ezer kérdést intézett a szolgálához : mint van atyjának egészsége, ha nagyon megöregedett-e . . . ha említette-e gyakran fiát, ha reméllette-e hogy e levele célját elérendi? Hogy van a világ sora Fejérvárott, épül-e a város, szépülnek-e az utcák, s ugyan vannak-e az emberek ; s a szolga mindenre kimerítőleg tudott válaszolni : még azt is tudta, hány szál haja esett ki öregebb Kamuti Boldizsár direktor fiskális uramnak, a miatt, hogy fiát elveszettnek hitte.

Ezek után parancsot ada ki szolgálainak, hogy holnapra mindent elkészítsenek, mert hoszu utra akar indulni ; Konyári uramnak pedig kiizenteté, hogy mentül előbb hordja el innen sátorfáját, annál jobb.

XX.

Erdély aranytermő hegyei közt, egy partak mellett, mely Zalathna felett ered, s Fejérvár alatt a Marosba foly, két lovag jön lefelé a lejtőkön.

Brandt Máté uram, és szolgálja.

Ő kegyelmével e lapokban még csak egy izben volt szerencsénk találkozni ; nagy inség

közt hagytuk őt, midőn vén szolgája által egy oláh suhancz segítségével inkább holtan mint elevenen kocsira tetették vala.

A fejedelmi bányák főtisztje utóbbi időkben kiment egész formájából. Homlokán e hű hazafinak a redők igen megszaporodának, egészsége végképen megromlott, arczvonásai kelletlen, és savanyu kifejezést vőnek fel, mint kinek az élethez is alig van valamikedve.

Oda volt az egész ember, árnyéka volt csak egykori saját másának, gondolkozó, tépelődő, bizodalmatlan lett belőle, kerülte az embereket, s még a koldusnak is ő köszönt először.

Sokszor azt gondolta már magában, vigye a patvar az egészet, ha már úgy is nyakig uszik a bajban . . . annyi fáradsága, annyi költsége, s minden haszontalan maradt. . . . Kémlelődött, leskelődött, szolgálait kétszeresen, háromszorosan fizette, még is elrablott leveleiről semmi biztos hirt sem hallhatott.

Szinte összeborzadt, midőn így elgondolkodtában, e szót „leveleim“ kissé vigyázatosan félkörmögve ejté ki ajkain.

Azonban látván, hogy senki sincs közelben, tovább füzé elmélkedéseit, mi alatt hű szolgája oly részvéttel vizsgálá ura arczat-

ján a szenvedés e kétségtelen kifejezését, hogy szinte megtörött bele a szive.

Annyi igaz volt, hogy vitézlő Brandt Máté uram innentul egy perczre sem lehetett halálos aggodalom nélkül.

Szolgája ugyan talált ki megnyugtatóra egy szépen hangzó mesét, hanem azt az öreg hitte is nem is.

Azt állította tudniillik a hű cseléd, hogy midőn a gonosztevő rablók az aranyon, mit a szekrényben találtak, megosztottak, közös megegyezéssel minden papirosfélét elégettek, nehogy az ellenök valaha még bizonyágul szolgálhasson. . . . Oh ha ez ugy volna, mily boldog embere lehetne e földnek Brandt Máté uram : megajándékozná ama gazembereket úgy, hogy a fejedelem sem tehetne különben, ha valaki életét és országát megmentette volna.

Könnyű sejteni, mily veszedelmes irományok lehettek ezek.

Azért is e folytonos kétség, szünet nélküli rettegés, s örökös halálfélelem felemészté minden erejét.

Inkább szerette volna, ha levelei ez órában már a fejedelem szemei előtt lennének, csak ő ezt egyszersmind tudná, mint így gyöt-

reni magát, midőn utoljára is szolgájának igaza lehet, s azon boldogtalan papirosok régen füstté és hamuvá lettenek.

Majd biztatta magát a jó lélek, majd még jobban kétségbe ejtette, a remény még nem hagyta el, a kétségbeesés még nem érte utol.

Még szabadnak érzé magát, még tehetné a mit akart, járt kelt a vidéken merre tetszett, arra ránthatta lova zaboláját, merre épen szélye úgy hozta magával: azonban soha sincs az embernek szabadsága nagyobb veszedelemben, mint mikor egy bizonyos sejtelem sugallatára, ily mindennapi semmiségeknek egyszerre a szokottnál jobban kezdi becsét érzeni.

Ugyan is jaj volna ő kegyelme szegény fejének, ha egy napon számtalan ellenségei szemmeresztve olvashatnák titkait, a fejedelmi ügyek igazgatója elrémülve mutatná bíró társainak ama sorokat, melyekből egy betű is elég, hogy írójára a halál büntetése kimondassék. . . . Ah mily kárörvendve üvöltözhetnének tanács uraimék, látva, mint szeghetik nyakát a gazdag bányatisztnek, kinél különben e bukott földesurak, ha pénzre volt szükségök, annyiszor és annyiszor tárt erszényre találtak.

Aztán ismét felbátorítá lelkét, kiverte fejéből a fekete eszméket, nem engedte hogy e hollósereg életfájára járjon hálásra.

— Brandt, Brandt, te yén gyermek, kitől vársz vigasztalást, ha önmagadat folyvást csak rémiteni tudod? . . . Menj kijelölt úton, légy bátor, okos, előrelátó, mint mindig voltál teljes életedben . . . ne engedd, hogy lelked erejét üres képzeletek megtörjék, szégyen gyalázat ily kicsiny hitűnek lenni.

Igaza is volt a bátorlelkű férfinak. . . .

Mért aggasztaná tovább önmagát, ha mint férfiú mindent megtett, mit saját személyének biztosítására ily körülmények között tennie kellett; saját esze, és akaratja uralkodott sorsa felett, kivonta magát játékköréből a véletlennek, melynek nem parancsolhat senki.

Pénzeit titokban két hét óta hordatja biztosabb helyekre . . . ő maga is ott valahol Déva körül szándékozik tanyát ütni, hol közel a magyarországi határokhoz, az első kétes hírre átillanhasson.

Viselete sem gerjeszthet gyanút, mert azt írta a fejedelemnek, hogy megyen a Maros-melléki hegyek közé, s felkeresi ott ama híres, s egykor oly gazdag aranybányákat, melyeket még a rómaiak kezdtek művelni.

A kinek annyira nincs pénze, mint Apafi Mihály uramnak, az ily meséket legkönnyebben szokta elhinni. . . .

Daczára e kedvező körülményeknek, mégis csak legtöbbször e dolognak a gonoszabb része ötlődött elméjébe, és meg-megeredének gyötrelmei, mint a szélmalom kereke, a hány-szor újabb fuvalom érkezik.

Nem csoda tehát, ha így megviselte a kár-vallás : a ki csak találkozott vele, ijedve kérde, mi lelte? nem beteg-e? csak úgy lézengett mint a sirból felkelő; a tanácsülésbenem járt, ott már arról beszéltek, ki fogja örökleni rop-pant vagyonát, mily kár hogy ilyen gazdag ember nem követ el semmi nóta alá valót, hogy javait a kincstár részére el lehetne foglalni. Csak annyi volt róla a hír, hogy még él ugyan, de csak hálni jár belé a lélek, éjjel alvás helyett forgolódik, a legjobb falatokat háromszor forgatja meg szájában mig lenyelheti.

Igy haladtak ők kettecskén, az ur és szolgálja.

Hegy völgyet váltott fel, vidék vidéket követett.

Épen most e szomoru utasok egy domb-lejtőre jutának; a patak mélyen maradt lent a

sziklák hasadéki között; az erdő megritkult, s a lovaglók szemei előtt mintegy száz holdnyi tiszta, s bokortalan mező tárult fel.

Egyszerre azonban, midőn így csendes ügetve haladnának előre . . . az erdők csendéből több férfi szavak hallatszanak.

Brandt Máté uram, rossz lelkiismeretétől furdaltatva felpillant, s mindenfelé vizsgálódik; nem sokára a szemközti erdőből, mintegy száz lépésnyire tőlök, egy csapat fegyveres lovasság tűnt elő.

Akaratlanul megrántá lova zaboláját.

— A'milyen igaz, hogy élek — mondá félig hallhatólag, miután a szemközt jövőket egy ideig vizsgálta volna, — ez Kamuti Boldizsár uram, a fejedelmi ügyek igazgatója, s azok ott vele, a törvényszék poroszlói.

Vére meghült, megaludt.

Amazok pedig megismervén Brandt uramat, egyszerre mindnyájan sarkantyut adának lovaiknak, s hangos örömkialtások között előre vágtatának.

Az öreg direktor örömében, hogy Brandt uramat látja, majd kizökkent nyergéből. Istenkisértés lett volna kételkedni azon, hogy e csapat egyedül is csak Brandt uram felkeresésére indult utnak.

— Kegyelmed az Brandt Máté uram? — kérde rikoltozó hangon az adprobaták és compillaták nagymestere, s megragadta karjait a csaknem kővé vált bányatisztnek. — Ez aztán a különös isten esodája. . . . Harmad nap óta hajhászom Brandt úramat, s midőn végre rászántam roncsolt derekamra, hogy kilovaglok Zalathnáig, a jó szerencse épen előmbé hozza kegyelmedet. — Aztán kellő udvariassággal, mint illet, hozzá tevő — adjon isten jó reggelt mindnyájunknak.

— Miattam akart Kamuti uram Fehérvárról Zalathnáig lovagolni? — kérde halkán s alig érthetőleg a bányák főtisztje, a nélkül hogy az oly bizodalmas hangon mondott jó reggelt viszonozná.

— Ugy van uram... Fehérvártól Zalathnáig! hetvenhét esztendő koromban, de el is lehet kegyelmed, hogy ezt nem tettem elegendő ok nélkül.

— Valami fontos dolog?

— Rám nézve fontosabb nem is lehet.... De mi lelte kegyelmedet? reszket és halovány . . . arczája kikölt minden formájából. . . .

— Beteg vagyok uram, nagyon beteg. . . .

Ennél jobbat nem mondhatott a megijedt ember, s mellette nem is hazudott.

— Valóban az nagyon meglátszik kegyelmeden.

— A mellett egyik baj a másik után ér.

Csak úgy gépileg jöttek ki a szavak szegény emberből.

— Hallottam biz azt. A múlt hetekben is igen szerencsétlenül járt kegyelmetek Bodóházán.

— Nagyon szerencsétlenül.

— Kár is volt kimenni: ha találkozhattam volna akkor kegyelmeddel, előre megmondom, hogy így járnak.

— Véres fejjel jöttünk haza mindnyájan.

— No a mi megtörtént, az megtörtént. Vigasztalja magát Brandt úram, mert hiszem majd megfizetek én Apor Kelemen uramnak; úgy is kivilágosodott, hogy a kolozsvári mult-kori összeesküvésnek ő volt a feje; nagyon meggyült ő kegyelmének nálunk a rovása, s nem bánom adjon ő nagysága a többi czinkosoknak ha akar amnestiát, hanem ennek az egynek, megmutatom ha élek, hogy lenótázzuk a fejét.

— Ugy van, kegyelmednek hatalmában áll érettem, s az országért boszut állani. Kegyelmed oly jeles direktor, ujjain csavarja a

törvényeket, s ha valaha, most szükséges Erdélyben a szigorú példa.

És a mint Brandt uram ezavakat kimondá, mintha csak megszólalt volna mellében a lelkiismeret : vigyázz szavadra vén ember, mert ezt még leghamarabb a te fejedre mondhatják el.

A director aztán folyvást baráti részvétet tanusítva a kárvallott ember szenvedésén, tovább tudakozódék.

— És aztán nagy volt ott a kára Brandt uramnak?

— Könnyen megítélheti kegyelmed: Költségem hiába történt; mi követeléselem volt attól elestem; aztán minden irgalom nélkül megverték, s végre kiraboltak, kifosztottak.

— Valóban sok egyszerre. Jobban mondván, egy is elég volna közölök. Egyébaránt mi a kárt magát illeti, Erdély leggazdagabb embere könnyen kiheverhet ily csekélységet; azonban valami elveszett szekrényről is beszélnek. . . .

Mintha csak kést ütöttek volna Brandt uram szívébe.

— Mint mondám — felelt kitérőleg — elvitték mindenemet, mit kocsimon találtak.

— Nem voltak e szekrényben írásfélék

— Írásfélék ? honnan gondolja ezt kegyelmed?

— Teszem azt adóslevelek, zálogot illető irományok, s más ilyneműek, miknek gyakran nagyobb bece van még az aranynál is. Megbocsássa kegyelmed kíváncsi kérdéseimet, mert valóban oly zokon esett e dolog midőn meghallottam mintha csak magamon történt volna.

(Nagy kérdés: ha valyon nem volna-e vigasztalás direktor uram bánatos keblére, ha ilyenén módon Brandt uramtól, egy pár ilyen ezer forintokról szóló kötelezvények elsikkadtak volna)

Erdély leggazdagabb embere csudálatosan érzi magát szemközt a direktorral, kinek beszédéből sehogy sem vehető ki, mi szándéka lehet. Ő igazgatóságának ugyanis nyájassága, s udvariassága még egészen a régi volt. Szavai őszinteséget, s barátságot lehelének . . . tudva van azonban, hogy az efféle emberek soha inkább nem veszedelmesek, mint midőn így mutatják magokat. . . .

— Kegyelmed azt mondta; harmad nap óta keres engem. . . .

— Ugy van, nagy kéréssel jövök.

— Ah? nagy kéréssel — felelt a bányák

főtisztje, oly hangon mint a ki a koczkán kijenczet vetett. — Paráncsoljon uram, s miben lehetek szolgálatára?

— Az egész ennyiből áll. Már vagy hat ezer forinttal tartozom kegyelmednek; azt sem tagadom, hogy sok fizetési határnapot elmulasztottam, de végre jobb napoknak nézhetek elibe: lesz pénz a mennyi kell; mielőtt azonban e kész vagyonhoz juthatnék, még vagy két ezer forintra elkerülhetlen szükségem volna, s azt hiszem, kegyelmed most sem vonja meg tőlem segítségét.

Brandt uramnak a szive reszketett az örömtől... a director nyilatkozata minden további kétséget eloszlatott, mindent mi vi-
seletében homályos volt, megmagyarázott; a többsér szinte szégyenlette, hogy ezt első tekintetre el nem találta.

Azért azonban koránt sem nyult azonnal zsebébe; érezte hogy soha inkább nem feküdt bőrében a directort lehetőségig lekenyerezni, de mint pénzzel bíró ember, nem tagadhatá meg természetét: akart ugyan adni, de előbb meg akarta azt jól éreztetni.

— Hogyan! kiáltott fel mintegy égi csodára, — kegyelmednek eszébe juthatott tőlem pénzt kérni? Él az isten, hogy látva ez insé-

gemet, inkább azt vártam volna Kamuti uramtól, hogy sietve jó kegyelmed, s megvigasztal legalább azzal, hogy régi tartozásait lefizeti.

— Valóban ez lett volna a dolog rendje, de tudom kegyelmed is másképen beszél, ha meghallja miről van a szó. Képzelve és csodálkozzék . . . egyetlen fiam, kit elveszettnek hittem, egyszerre csak bűnbánólag, mint az írásban a tékozló fiu, visszatért atyjához . . . és most hogy újra el ne veszítsem . . . rögtön megházasítom.

— Nagyon jelesül gondolta ki Kamuti uram . . . örvendek szerencséjének.

— De kegyelmed tán nem is látja, kik vagyunk itt mindnyájan?

E szavakra Brandt uram megfordult és körülnézett.

Csakhogya a csoda meg nem ölte . . . Kit kellett látnia, oldalvást néhány lépéssel a fegyveres szolgák előtt? . . . Kamuti Lázár uramat, ki épen most ugratott lovával előbbre, hogy Brandt uramnak szivből fakadó örvendezéseit megköszönje.

Ő állott előtte, a felsőfehéri hadaknak kapitánya, vigan, jó kedvűen, megifjodva, meghizva, kipirosodva.

Használt a fiatal embernek a levegőváltoztatás.

— Kamuti Lázár! — csodálkoztak a bányák főtisztje, — de hiszen itt az egész világ azt beszélte, hogy ő Felsőfehérben Béli Pál uramnak egyik legkedvesebb embere?

— Kapitány voltam nála — felelt a negyven éves házasság, oly hangon, mint midőn férfikorunkban ifjusági hibáinkat megmosolyogjuk. . . .

— És most . . . ?

— És most — felelt a kérdezett helyett az atyja, — majd meglátjuk, mit ad az isten; annyit azonban mondhatok, hogy a midőn tegnap este fiamuramat a fejedelemhez bevezettem, nagyobb öröm volt ezen egy elveszett juhocska felett, mint más kilenczvenkilencz miatt, kik ő nagyságának mindenkori hivei voltunk.

— Nagyon szép, nagyon helyes . . .

— Apafi Mihály uram maga volt a megtestesült kegyelmesség; azt mondta, hogy azok legboldogabb órái, melyekben hű nemeseit vitéz szolgálataikért megjutalmazhatja: s azon is kezdte a dolgot, hogy oly menyasszonyt szerzett fiam részére, kinek gazdagságra nézve kevés párja van Erdélyben: azt

mondják, egy egész vas ládája van tele pénzzel és drágaságokkal.

— Csak rajta, uraim . . . sietni kell a menyegzővel, mert az ily gazdag leányok napjainkban nagyon kapósak. . . .

— Teringettét, Brandt uram . . . kegyelmed úgy beszél, mintha nem is hinné egészen a mit mondunk.

— Én?! hogy ne hinném ha kegyelmetek mondja? Csak attól félek, hogy kegyelmetek némely dolgot csakhamar bizonyosnak tart, mi különben még erősen kétséges lehet.

Erre Kamuti uraimék, az öregebb úgy, mint az ifjabb, hangos hahotával nevetni kezdenek; a bércz viszhangjai ezerszeresen verék vissza e kellemetlen víjongást, melynek minden izecskéjéből a legvastagabb elbizakodás árulá el magát.

— Így beszél kegyelmed? Na hiszen várjon, mert embert még így le nem torkoltak kétségeért, mint most én Brandt uramat. . . . Jöjjön csak közelebb hitetlen Tamás . . . és lássa e levelet . . . az írást, a pecsétet rajta? . . . „Kornis Sámuel uramhoz“ tudniillik a lány gyámatyjához. . . .

— Ez valóban a fejedelem írása ő küldi?

— Engem ucsce elhiheti kegyelmed, hogy én, a tanács tagja, a fejedelmi ügyek főigazgatója, senki fia postaszolgája nem fognék lenni, ha csak nem épen ő nagyságának. . . .

— Így már engedelmet kell kérnem — felelt erre főhajtással a bányák főtisztje; — a dolog most ez egyszer még is meglehetősen komolynak látszik.

— Csak meglehetősen komolynak látszik, Brandt uram? . . . Bizony furcsa meglehetőség, ha ő nagysága, a fejedelem maga lép fel fiam részére mint kérő.

— Kamuti uram nagyon is fontra veszi minden szavamat. . . . Tehát a kis Kornis Évike?

— Ő a fejedelem keresztleánya. . . .

— Ez valóban derék . . . ez voltaképen helyes gondolat volt . . . annál is inkább, mert itt egy idő óta az a hír volt, hogy Lázár öcsém Felsőfehérből akar házasodni. . . .

— Szót sem érdemel — szólt közbe ismét fia helyett az öreg, — ifjukori ábrándok . . . magunkon is megtörtént diákkorunkban.

— A nevet is mondták . . . Péterfalvi, vagy Pálházi. . . .

— Ne is említse bátyám : falun az ember megunja magát, s időtöltésből szépeket mond;

csak azért hogy a vidéki vetélytársakat kétségbe ejtse.

— Nos Brandt uram? Megemberel kegyelmed még azon egy pár ezer forinttal? . . . mert családunk hire miatt fiamat szép lovakkal, feles szolgálakkal, s fényes öltözetekkel akarnám a lányos házhoz vezetni. . . .

— Nem lesz az sok, kétezer forint?

— Inkább kevés mint sok . . . ha ily szerencse néz házunkra, nem fösvénykedhetünk: irigyelni fogja tőlünk ezt az egész ország; a fejedelmet pedig dicséret éri, hogy kiseded keresztleánya jövőjéről ily bölcsességgel s nagy lelkiességgel gondoskodott.

Senki sem értette jobban, mint Brandt uram, ő nagysága ilyen bölcsességét, és nagylelkűségét; a kincstár kongó üres volt, az ajándékozni való jószágok elfogytak, nem maradt egyéb hátra, mint a kegyenczeket s azok fiait pénzes házasságokhoz juttatni. . . .

Ezután köhintett egyet, s vállát felvoná, mint minden hitelező mióta a világ áll, ha elhatározta hogy fizet.

— Nos . . . megpróbálom még egyszer, mi telik szegénységetől: az idők ugyan gonoszak, de előttem jó barátim szerencséje mindig legelőször jött tekintetbe.

E nagylelkü nyilatkozatra a Kamuti családnak ifja-örege nyakába borult a gazdag szásznak. Ugy történt meg e szivemelő műtéttel, a hogy csak így lóháton megeshetett.

— Ez derék, igen derék — szólt hálálkodva a *causarum director*; — no de hiszen nem is vártunk egyebet házunk legrégibb barátjától. . . .

— Örvendek hogy segíthetek, azaz : hála istennek, hogy még valamiképen kiteremthetem, mert bizony nem értünk még pénz dolgában a mostaninál rosszabb időket ; most is épen Déva felé igyekezném, hol szinte némi pénzecskéim volnának, de csak úgy biztatnak vele, hogy legjobb lesz arra is előre keresztet vetnem.

— Hogyan! — kiálta fel elrémülten öregebb Kamuti uram, — kegyelmed nem szándékozik most velünk a városba jönni? Elhiheti Brandt uram, hogy azon pénzt ma inkább szeretném kézbe venni mint holnap.

— Oly sürgetős volna?

— Mintha csak égne a föld talpunk alatt.

— Na hiszen, hamásként nem lehet, meglátjuk, mi tevők legyünk. Felkutatom még itt üres zsebeimet, ha netán valami megakadna ujjaim között.

— Egész serge az angyaloknak beszél most Brandt uram szájából.

Ezzel aztán a társaság leszállott a lóról.

És kinézvén magoknak az utfélenegy szélesebb követ, a bányák főtisztje a kívánt pénzösszeget hiány nélkül leolvasta : a direktor pedig ugyan itt isten szabad ege alatt a szükséges adóslevelet megírván, a dolog mindenik fél meglegedésével végződött.

— Még egyre akarnám kérni Brandt uramat.

— Szóljon uram, mit kívánhat még ügyefogyott barátjától?

— Arra akarnám kérni kegyelmedet, ha már ugy is Déva felé igyekszik Brandt uram, bizony nem nagy kerület volna, ha utjában betekintene Apafalván Kornis Sámuel uram házába.

— Ezt könnyen megtehetem, ha nem fél kegyelmed attól, hogy ott idő előtt dobra találom verni a nagy ujságot.

— Sőt épen arra kérem kegyelmedet, vegye át tőlem ő nagysága levelét, s adja át Kornis Sámuel uramnak, s mondja el ott még szóval is, hogy kevés napok mulva fiammal együtt nemes uri házáat meglátogatni készülök.

— Ha csak ennyiből áll, szívesen megteszem.

Ezután még néhány közönyös szót váltván, az adós és hitelező elbucsuztak egymástól, s mindenik fél útjára tért.

Brandt uram valamivel emeltebb fővel, megkönnyebbedett szívvél, és zsebbel folytatá útját a patak mentében. Gondolkozott, csóválta fejét, és mormogott magában.

— Utoljára is igaz lesz . . . hogy azon gazemberek leveleimet szerencsémre elégették.

A szolga ki igen tudós ábrázattal kíséré urát, azt hitte, hogy e félig érthetően mondott szavak hozzá vannak intézve.

— Kegyelmes uram még mindig kételkedik szavamban. . . .

Brandt uram, ki még nem tudta magáról azt, hogy újabb idők óta olykor fenszóval szokott gondolkozni, majd kővé vált ijedtében.

— Mit beszél kend, ha senki sem kérdezte? . . .

— Engedelmet kérek, de kegyelmes uram maga hozta elő a leveleket . . . ?

— Ha mondtam is valamit, magamnak mondtam. . . .

— Értem kegyelmes uram.

Daczára azonban e kemény rendreutasi-

tásnak , a bányák főtisztje kevés idő múlva ismét egy kérdést intéze szolgájához. . . .

— Mit gondol kend, ha már csakugyan elégették leveleimet e gyilkos haramiák , valyon nem olvasták el előbb mi van benne?

— Kicsoda, kegyelmes uram, a fegyveres szolgák? Nem püspök talán valamelyik közölök, hogy még olvasni is tudjon.

— Tehát csak ugyan látta kend, hogy a tűzbe vetették a nélkül, hogy előbb elolvasták volna?

Százszor mondtam már kegyelmes uramnak, hogy így volt. Különben ha előbb elolvasták volna, bizony nem vetették volna a tűzbe.

— Kend ostoba! . . . kiálta e nem remélt fordulatra a bányák főtisztje, s erősen meg-rántá lova zaboláját. . . . De csakhamar ismét megjuhászodék, s szolgája megnyugtatóására még oda mondta — azaz : hogy kend sokkal okosabb, mint a hogy szeretem, ezt akartam az imént kendnek mondani.

Aztán benyult zsebébe, s kivett egy aranyat. . . .

— Ez bor ravaló, — csak azért adom, mert épen páratlan számmal volt zsebembem ; a pedig nem jót szokott jelenteni.

XXI.

Az utóbbi nagy győzelem óta, Apafalván Kornis Sámuel uram házánál, a férfi kormány teljesen megerősíté magát.

Évike egészen ki lön véve az asszonyok gazdasága alól. Háromszor napjában, reggel, ebéd után, és este gyertyagyújtáskor egy egy órát bátyja szobájában kelle töltenie, holott is a férfiak, Kornis Sámuel uram maga csak úgy, mint Dávidházi és Apor Kelemen uraimék, a gyermeknek, mint valami világlátott urhölgynék folyvást udvarlának. Jobban már nem mehetett a világ sora! És a lányka épen nem unatkozott e kényszerített időtöltés miatt, sőt annyira el tölt ábrándos fejecskéje, hogy midőn vacsora után elvégre Szentpálné hugát visszakaphatta, hiába igyekezett szigorú oktatásával helyrehozni nevendéke elméjében azt, mit napközben a férfiak abban félre csavartak.

Ugyanazon nap alkonyat táján, melyben Kamuti Boldizsár, és Brandt Máté uraimék isten szabad ege alatt a lapos kövön ama szép alkut tevék; itt Apafalván Kornis Sámuel uram ős öreg nénjével együtt ültek egy szobában, s beszélgetének.

Évike még lent volt nénje lakosztályában, Apor Kelemen s Dávidházi uraimék kimentek egy kicsit a legközelebbi erdőre vadászgatni.

Ugy látszott, hogy Szentpálné újabb idők óta nagyon keresi, mint ejthetné módját, hogy öcscsével Kornis Sámuellel minél gyakrabban válthatna szót; a házi gazda azonban sejtven a dolgot, mindenképen kerülgette az ily alkalmakat, melyben nénjével tanuk nélkül egymagára maradhatott volna.

Ez estén azonban mesterfogásai ismét sükerületlenül maradtak, az özvegnő szobájában lepte ő kegyelmét, s nem maradt út menekedésre.

Ugyan is Szentpálné asszonyom a végtelenségig unalmas vitatkozó volt. Százszor elmondott egy dolgot, s ha megczáfolták másba kezdett, de azért előbbi védokait a legközelebbi alkalommal ismét és ismét előhozta, mintha csak most jutott volna először eszébe.

Igy találjuk őket e napon ismét együtt. Október hó első napjai folytak. Künn még szép utónyár volt, míg ide bent a vastag falak között igen jól esett, ha a kandallóban a fiatal gyertyánfa hasábok, hófehér lángok között, pattogzva meleget árasztthatának.

— Téged semmi sem vonhat el szándé-

kodtól, — kezdé rá a néni megunt régi nótáját. — Ezer okot hozok fel ellenedben naponként, te meg sem czáfolhatod, alig engeded, hogy kibeszélhessem magamat, s tovább is csak a mellett maradsz, hogy nevendék lányunkat azon erkölcstelen, s istent nem félő ifjunak akarod áldozatul adni.

— A mint tetszik asszonynénémnek a dolgot nevezni. A mit mondtam, megmondtam, e részben soha sem fogjuk egymást megtéríteni. A gyermekek szeretik egymást, élni sem tudnának egymás nélkül, s nem tudnám miért kellene nekünk ebben ellenkedni, ha isten is így rendelte.

— A mit isten rendelt — felelt ajtatos fohászszal az özvegynő, — az be is fog teljesedni. Csakhogy a mit isten rendelt, az még nincs a te orrodra kötve.

— Jó borsosan fejezi ki magát asszonynéném.

— Ki hogy érdemli: a vakot kézzel kell vezetni, mert a szép szó mellett még könnyen árokba eshetik: különben pedig ha azt hiszed hogy e szándékod teljesülni fog; bizonyára nem látsz tovább az orrodnál.

— Sok baja van ma asszonynénémnek az orrommal.

Ezt mondva jobb kezét felemelé, s a már kétszer említett tárgyat ápoló gondossággal megsimította, megvakará.

— Ne vidd másra a beszédet . . . semmi gondom orrodra . . . hanem beszéljünk lányunkról, kinek sorsát isten és emberek egyaránt kezeinkre bízta, s annak okáért mindenért mi e gyermekkel történni fog, mi vagyunk felelősek. . . .

— Tökéletesen egyetérték asszonyánémmel: épen is csak azért szándékozom őt olyan férfinak feleségül adni, kit szeret. . . .

— Szeret . . . szeret . . . micsoda szó ez a szeret? . . a vérem felforr, ha ilyeneket hallok; mit ért még e gyermek ahhoz kit szeret, kit nem szeret?

— A mint asszonyáném gondolja, mert nekem mindegy. Én ugyan férfi létemre nem tudom mikor kezdenek a lányok szeretni, annál kevésbé mondhatnám meg, mikor hagynak fel az asszonyok vele, de azt itt e teremben mindnyájan hallottuk lánykánk szájából, mint ígértek ők egymásnak örök hűséget ez előtt három évvel, midőn Évikénk még alig volt csak tizenegy esztendő.

A jó asszonyt mi sem hozhatta volna inkább kétségbeesésbe, mint öcscsének ilyen

szavai. . . . Tenyerével dugta be füleit, nehogy e bűnös dolog emlékezete lelkét megsérthesse.

De azután ismét csak úgy folytatta meddő vitáit, mintha semmi sem történt volna.

— Isten elleni vétek férjhez adni ily gazdag örökösnőt egy kikiáltott tékozlóhoz, kinek semmije a világon csak adóssága.

— Nem helyesen ítél asszonyoném. Apor öcsénknek még épen annyi vagyona lesz, mennyit Évikénkkel kapni fog.

— Hogyan? annyi vagyona? Ország világ tudja, hogy még azon párna sem az övé, melyre dorbézolásai után lehajtja fejét oly időben, melyben más keresztény lélek arról gondolkodik, hogy felkeljen.

— Mindamellett még is úgy van a dolog, mint mondtam. Ha Evikénk pénzével kiváltjuk öcsénk elzálogosított birtokait, e jószágok legalább is még egyszer annyit fognak érni, mint a pénz, melyet érték le kellett tennünk, . . . ennél nem lehet a világon tisztább számítás. . . .

— Szegénysége még legcsekélyebb hibája, — folytatá fáradhatlanul a néni, a nélkül hogy előbbeni állításaiban megczáfoltnak érzene magát — azonban elrémülök lelkemben,

ha meggondolom minő erkölcstelen életet vitt mind ekkoráig. . . .

— Ugy élt mint jóra való ifju szokott.

— Ellene szegült a törvénynek. . . .

— A törvény az oka : mért engedi meg a nemesnek a végrehajtás elleni oppositiót.

— Összeesküdött az ország legfőbb tanácsa ellen.

— Ember gyarlóság nélkül nem lehet. Efféléket csak azért követünk el ifju korunkban, hogy később ha megházasodunk, legyen mit megjavítanunk.

— Szörnyőség, ily dolgokat csak könnyedén venni.

— A mi elmúlt, az elmúlt.

— És aztán a fejedelem? Avvagy nem akarod-e már tudni, hogy Apafi Mihály uram, Évikénk keresztatyja, minden alkalommal ki nyilatkoztatta, hogy ha valamikor kiseded pártfogoltjának sorsáról leend a szó, ő maga is bele akar előbb szólani.

— Apor Kelemen öcsénk ellen a fejedelemnek sem lehet kifogása.

— Hogyan, az ég szerelmiért? — kiálta erre a néni a legingerültebb hangon. — Nem lehet kifogása? szemembe mered ezt mondani, midőn tudom lelkedben, magad is az ellenke-

zöről vagy meggyőződve! Most már látom, hogy veled többé okosan szólni nem lehet. Ez végső megátalkodottság, ez szántszándékos lelki vakság, ez a megismert igazság elleni tusakodás, mely a szentlélek elleni hat bűnök közé tartozik. Az ilyen emberekről mondja az írás : látván nem látnak, hallván nem hallanak. . . . A fejedelemnek sem lehet kifogása! És ugyan kit sértünk meg kiváltképen, ha a törvény ellen szegülünk, ha nem épen a fejedelmet? És ugyan, kinek élete ellen esküszünk össze, ha tanács uraimékat darabról darabra akarjuk összevagdaltatni, ha nem épen fejedelmünk ellen, ki az ország tanácsának feje, talpköve, vezére, istápjá, oszlopa, és tunda-mentoma?

Szentpályné asszonyomat az ékesszólás mint áradat ragadta el magával : Kornis Sámuel uram innen túl szóhoz sem juthatott. . . . Asszonynénénk kebléből gátot törve omlottak ki a legkeserűbb kifakadások, szinte boldog volt bele, hogy elvégre egyszer mindent tartózkodás nélkül elmondhatott, mirégtől fogva szívét oly keményen megfeküdte.

Kornis uramnak zúgtak fülei, s mármár arról kezdte gondolkozni, nem volna-e tanácsos egy pár szobával tovább mennie, csak-

hogy e vihar elől megszabadulhasson, a midőn egyszerre nagy örömére oda künn a kastély toronyőrének kürtje megrivallott.

— Hah! — kiáltott mint egy megmentve érezve magát, — vendég jött a házhoz.

Ezt mondva oda lépett a terem középső nagy ablakához, mely leszolgált az udvarra.

Épen két szomorú külsejű lovag léptetett be a kövezetre.

Brandt Máté uram, és hű szolgája.

A házi gazda azonnal vendégszeretőleg sietett az érkezetek elibe. Szívesen fogadta volna még halálos ellenségét is, csak hogy tovább nénye predikációit nem kelle hallgatnia.

— Isten áldása terjedjen e házra, — szólt mélyen meghajtva magát a vendég, midőn Kornis urammal a kastély lépcsőzetén először találkoznak. . . .

— Hozta isten kegyelmedet, Brandt uram . . . örvendek hogy végre jobb szelek járnak a hazában, mely kegyelmedet valahára házamhoz hajtotta. . . .

Kezet fogtak, s ketten együtt bementek a terembe.

Brandt uram, egy tekintetet vete a diszes és kényelmes szoba butoraira, s aztán megpillantván Szentpályné asszonyomat, a mint az

kifáradtan, s kimerülten egy karszék párnái közé hullott, egész udvariassággal üdvözlé nagyasszonyomat, s örvendett rajta, hogy így frissen, vidáman, és egészségesen találhatja.

Nem sokára aztán a társaság szemközt ülve egymással helyet foglalt.

Néhány másod perczre csend állott be. Brandt Máté uram egy ideig lenézett a földre, s tenyereivel térdeit veregeté, majd felemelé fejét, s mosolyogni kezdett, mint kinek nagy és meglepő mondani valói vannak.

— Nos? — kérde egészen elbizakodva, mint a ki tudja, hogy mondani valójával nagy örömet fog okozni. — Kegyelmetek nem is kérdi, mi járatban vagyok. . . .

— Hogyan? nem kérjük mi járatba van kegyelmed? — Patvarba az ilyen kérdésekkel, Brandt uram. . . . Mi csak azt látjuk, hogy kegyelmed itt van, s azt mondjuk rá, isten hozta. Kegyelmed nagyon régtől fogva nem volt nálunk, s elvégre eszébe jutott: be kellene nézni Apafalvára, mit csinálnak ott az emberek, élnek-e még, vagy régen meghaltak.

— Igaza van kegyelmednek — felelt elpizulva a szász, észrevevén, hogy szokatlan

kérdésével a házi gazda vendégszeretetének igen kényes oldalát találta érinteni. — Régtől fogva nem voltam itt, aztán utam erre ment el, s meg nem bocsáthattam volna magamnak, ha legrégibb ismerősöm házát elkerülöm.

— Helyesen tette Brandt uram; vegye köszönetünket érte. . . .

— A Kornisok háza mindig kedves emlékezetben volt előttem. . . . Kornis Péter, Kornis Mihály, s Kornis Boldizsár mindig oly barátságosak voltak hozzám. Egy dolog azonban valamennyi Kornis házról igaz marad: hogy oda ugyan könnyen jut be az ember, hanem aztán csak a vendég maga lássa mint szabadulhat onnan ismét el.

— Erdélyi szokás, uram, áldassék érte a magyarok istene.

— Mi pedig különösen ejelen alkalmat illeti, annál inkább vágytam kegyelmeteket látni, mert sok mondani valóim mellé még levelet is hoztam.

— Ah, levelet? És ugyan kitől?

— Kitől? Azt kérdi Kornis uram kitől? Isten bizony az öreg Brandt Máté nem olyan ember, hogy büszke tudna lenni, de még is mint a tanács tagja, s a fejedelmi bányák fő-

tisztje csak ugyan nem akarnék senkifia postaszolgája lenni, ha csak nem épen a fejedelemnek.

Az öreg szász ezen, szerinte igen urias és méltóságos beszédet csaknem szóról szóra a direktor után mondá el, no de hiszen azért tanul az ember, hogy annak idején hasznát vegye.

— Im itt van — folytatá aztán önelégedéssel, s a levelet tárczájából előkeresé. — Tessék megtekinteni az irást, s a fejedelmi pecsétet rajta.

— Valóban ez ő nagysága keze vonása.

Ezt mondva átvevé a levelet.

És előre is nem valami különös örömet érez e nagy megtiszteltetés miatt. A fejedelem korábbi levele, melyben a gyámatyának meghagyatott, hogy a rábizott lányka vagyonáról tizenöt nap alatt számadást adjon, még most is szeg volt az öreg fejében. Apafi Mihály uramnak az effélék soha sem szoktak eszébe jutni, ha csak mások, kik azzal valami czélt akartak elérni, nem emlékeztették rá.

Rosz sejtelen között töré fel tehát a pecsétet, s olvasáshoz készült.

Szentpályné asszonyom egész méltósággal egyenesedett fel székében, mint ilyenén

hűségéről ismert nemes hölgyhöz illet, ha fedelmének szavai fognának hangozni a terem és boltozati alatt. Még Brandt uramnak is intett, hogy csendesesen legyen, s figyeljen.

Azonban Kornis Sámuel uram minden méltányos várakozás ellenére jónak látta ez uttal a hozzá címzett levelet csak lassan olvasni. Az özvegnő elejénte csak nézett jobbra balra, sehogy sem hitethetvén el magával, hogy öcsce ily megbocsáthatlan figyelmetlenséget követhessen el ellenében, de csak hiába maradt minden csodálkozása, mert Kornis uram ajkai egy fél országért meg nem nyitak volna; legkisebb gondja is nagyobb volt ő kegyelmének, mint sem hogy észrevegye mi történik körüllette; a szegény öreg néni azt hitte, föld alá kell rejtőznie szégyenletében.

Ellenben Brandt uram épen nem találta nagyon természetelleninek, ha a férfiak egy némely dolgot nem azonkezdenek, hogy abba az asszonyokat is beleavassák. Így látta ő ezt atyja házánál Szebenszékből, bölcs és körültekintő szász népe között.

Annyit azonban ő is hitt, hogy ha majd végig olvasta levelét Kornis uram, csak mond valamit tartalmából. Megelégedék tehát azzal, hogy kényelmesen behelyezteté magát karszé-

kébe, összefűzte karjait, s feszült kíváncsisággal kémlelé a levélolvasót, mint fog az egyszerre mindjárt az első sorok olvasása után hangos öröme gerjedni, hallván a szerencsét, mely házáat és családját találta.

Azonban e napon egyik csalódás a másik után következett.

Kornis Sámuel uram csakhamar feltalálta mi tevő legyen.

Az első pillanatban ugyan elborult homloka, s büszke lelke sértve lön a kalmárkodó cselszövények által, melynek szálai előtte így egyszerre kifejlődni kezdének, azonban még elég jókor erőt vehetett kitörni akaró indulatján, s csak egy pillantást vetett Szentpálné-ra, mintha mondotta volna : nagyon jól tudom honnan fú a szél.

Azután nem szólott se jót, se roszt, azt se mondta örvend-e a vett hirnek, mit olvasott, vagy pedig hogy tudni sem akar az effélékről, hanem csak egész egykedvűséggel ujra összehajtogatá az elolvasott levelet, s oda veté íróasztalára ; közönyösebben nem bánhattott volna holmi köszöntő levéllel sem, melyet a falu kántora küldendett hozzá.

Most már Brandt uram sem tudta, mire vélje a dolgot.

Egyik különös gondolata a másik után ötlött elméjébe.

— Azt csak még sem hinném — töprenkedék magában, — hogy e levélben más egyéb volna, mint a mit Kamuti uraimék mondtak. Bizony furcsa volna, ha direktor uram csak azért költötte volna e mesét, hogy azzal töltem ismét egy párezer forintot kicsikarhasson. . . . Nem . . . ő ezt nem tette, nem tehetette, ha máskülönben egy szóval se mondanám, hogy ki nem telik tőle.

És nézte, bámulta érdemes házi gazdáját, ki ily hírek vétele után is, lélekben oly könnyös tudott maradni.

Azonban még jutott valami eszébe. Azt gondolta, elmondja mit Kamutiék szóval izentek, s akkor aztán a feleletből valamit mégis talán kivehetne.

— Még nem végeztem be követségemet uram, — szólt, s szemeit egyre hunyorgatá. — Ma reggel a hogy Kamuti Boldizsár e levelet kezembe adta, azt tette még hozzá, hogy kevés napok múlva maga és fiával együtt át fogna jönni kegyelmetekhez látogatóba.

— Valóban? — felelt elővigyázatosan a házigazda, — ez igen szép gondolat volna direktor uramtól; és én soha sem vagyok elége-

dettebb, mint midőn jó ismerőim falusi lakásomban felkeresnek.

Ugy voltak e szavak intézve, hogy annak hangjából ugyan ki nem lehet venni, most hallja-e először Kornis uram e látogatási szándékot, vagy pedig a levél tartalmánál fogva erre már elkészülve lehetett.

E volt első boszuja a békeszerető öregnek, hogy így ellenfeleinek égető ujságvágyát szándékosan kielégítlenül hagyta.

És e boszuja, legalább Brandt uramra nézve, sokkal inkább eleven részekre talált, mint sem ő maga is hitte volna.

Nem kell azonban hinnünk, hogy a midőn Kornis Sámuel uram a fejedelem levelét illetőleg, vendége ellenében jónak látta ily sajtószöveg eljárásához folyamodni, ezt valami száraz, izetlen, s fanyar módon tette volna. Mi sem vala távolabb ő kegyelmétől, mint az ilyen viselet. A vendégszeretet szent törvényeit meg nem sértette volna a világ minden kincséért.

Sőt ellenkezőleg, mint házi gazda, vendége irányában már nyájasabb, udvariasabb, s megelőzőbb nem is lehetett volna. Csak azt az egyet nem akarta észrevenni, mily gyötrő kívánsággal ohajtáná megtudni Brandt uram,

mit ítél a gyámatya azon dologról, mit a fejedelem leveléből olvasott, ezt kivéve Kornis uramnál szeretetre méltóbb embert képzelni sem lehet.

És ezer lekötelező kérdést intéze hozzája.

— Beszéljen kegyelmed; mondja el nekünk Brandt uram, hogy és mint szolgál egészsége. . . .

— Köszönöm szives megemlékezését. . . . Bizony jobban is lehetne, de még csak meg vagyok valahogy. . . .

— Jól folytak dolgai mióta nem láttuk?

— Nem voltunk baj nélkül uram, sőt több volt a keserűség, mint a szerencse, de csak elgyőztük még eddig türelemmel.

— És aztán jól fizettek-e ez évben a fejedelem bányái . . .?

— Ha több nincs, az is jó a mi van.

— Mikor indult el hazulról kegyelmed?

— Hat órakor reggel már nyeregbe voltam.

— Tudom alkalmatlan volt a nagy sár.

— Jobban mondva: egyik pocsolyából a másikba jutottunk; már előre fázott a bőröm, ha a völgyben egy falut láttam.

— Talán kitisztul az idő, erős szelek keletkeztek.

— Valóban kívánatos volna.

A cselédek a legjobb borokat hordták fel a pinczéből, s a társalgás hovatovább élénkebb lön. Előfordult minden, mi a jelenlevőket bármi részben érdeklette. Szóltak a törökökről, a németekről, a magyarországi eseményekről, a fejedelmi szék tartósságáról, a Béli Pál-féle támadás ügyefogyottságáról. Nem maradtak ki a rostálás alól még a fejevári hiresb szépségű asszonyok sem, kik ez aránylag békés időben ugyancsak nagyban kezdték világukat élni. Legvégre jöttek a gazdasági tárgyak; mindketten őszintén sajnálkoztak afelett, hogy a sok essőzések miatt a jobbágyok az őszi szántással nagyon elkéstek.

Egyedül csak Kamuti uraimékről, s a fejedelem leveléről nem beszélt senki.

Szentpálné asszonyomban forrott a méreg. Százszor is azt gondolta magában: felkél helyéből, oda megyen az íróasztalhoz, s az ott fekvő levelet minden czeremonia nélkül kezébe veszi, és elolvassa.

De csak még sem volt a dologhoz teljes bizodalma. . . . Egy részről büszkébbnek is akarta volna magát mutatni, mint sem ily gyarló kíváncsiságot elárulhatna. Másrésztől

pedig még félnie is lehet, hogy Kornis uram nénje ilyen szándokát megakadályozná, példának okáért, ha szépen megkérné nénjét, hogy most az egyszer csak hagyna békét annak a levélnek; s akkor e második szégyen és csatavesztés még gonoszabb lenne az elsőnél.

Ily helyzetben tölt el egy óra.

Gyertyatyujtás ideje után Évike is bejött bátyja szobájába, s Brandt uram nem győzte eléggé bámulni, mint megnőtt, felnevelkedett s mily szép lett oly rövid időn e gyermek: mintha csak a lány anyja, boldogult Kornis Jánosné asszonyom állna előtte, ki pedig menyasszony korában oly híres szépség volt, hogy fél Erdély ifjusága kardot rántott érte.

Egészen el volt ragadtatva a jó öreg: lelkét mondhatlan gyönyörérzet fogta körül, elgondolván, hogy már most Kamuti uraiméknak mily könnyű lesz, a lányka pénzével minden adósságaikat kifizetni. Jótékony balzsam volt az bús szívére, annyi csapások után.

A sors azonban Brandt uram számára e napon még egy nagy meglepetést tartott fel.

Egyszerre, tudnüllik zaj támad oda kün,

fegyverek csörrennek meg a csarnokkövezeten, s a terem felé sarkantyus csizmás férfiak léptei közelgének.

Apor Kelemen, és Dávidházi uraimék érkeztek meg a vadászatról.

A fejedelmi bányák főtisztje szemeinek sem akart hinni. Honnan kerülnek ezek ide? mit keresnek? mit akarnak ezek itt? És csak nézett jobbra balra, majd a belépőkre, majd Kornis uramra, s Szentpálné asszonyomra, de csak annál nagyobb lön még csodálkozása, midőn látnia kellett, hogy a többiek előtt ezen ifjak megjelenése legkevésbé sem látszék valamely váratlan eseménynek. Épen, mint midőn valaki a ház lakói közül kimegyen egy kicsit sétálni, fordul egyet a városban, s aztán ismét haza jön.

Rettenetesen nem szerette a dolgot. Legszebb reményeinek közepette e megjelenés bizvást elmaradhatott volna.

Amazok pedig épen nemlátszatának megütődni Brandt uram jelenlétén. Apor uram elég nyájas üdvözlétet inte hitelezőjének, mintha nem is ő lett volna az, ki miatt Brandt uram kevéssel ezelőtt Bodóházán oly irgalmatlanul megczibáltatott. Dávidházi uram csak általánosan köszönté a társaságot, s ba-

juszán egy hatalmasat csavarva, látta is, nem is a fejedelmi bányák főtisztjét.

— Nos, öcsém — kérde a házi gazda — volt e szerencsétek?

— Semmi, Dávidházi uram egy őzet ejtett, én pedig egy keserű életű farkasra találtam, alig volt nagyobb egy jóraivaló kutyánál.

Ezt mondva balra fordult, s oly bizodalommal, mint testvér testvérhez szokott, egyesen Évike mellé ment, kezét fogott a lánykával, mellé ült, s elkezdé beszélni, mily roszul mulatott az erdőben, unalmára volt a sok hiábavaló járáskelés, s mindig csak arra gondolt, mikor lehet ismét együtt kis hugával.

Most már tökéletesen tudta Brandt uram hányat ütött az óra.

— Ugy vagyunk? kérde önmagától, s lopva olyan pillantást vetett az ifjura, hogy ha lehetne azzal akár keresztülszurta volna. — Így folynak itt falun a dolgok? mondhatom soha jobb időben nem érkezhettem volna e házhoz. Holnap reggel a mint felkelek, első gondom lesz, hogy Kamuti uramnak mindent megírok, a mit láttam, és tapasztaltam.

Azután ha beleelegyedett is ittott a társaságba, lelkében mindig csak azzal volt el-

foglalva, hogy mindenkit kikémlelhessen. Gyűjtötte a tudnivalókat, hogy ha majd eljön az ideje, hogy tenni kell, tudhassa mihez tartsa magát, kiben bizhatnék, kit kelljen ellenségének tekinteni.

És valóban nem is felette éles szem kívántatott arra, hogy e háznál mindenkinek szívébe láthasson. A gyermekek halálba szerettek egymást, de ez nem jött a gazdag pénztőzsér számadásába. Kornis uram pártolta az ifjút; ez egy kis baj volt. Ellenben Szentpálné asszonyomtól mindenben csak a legjobbat lehetne várni, ennek módjával még hasznát lehetne venni.

— Utoljára is mi okom volna aggodalomra? — vigasztalá magát Brandt uram, ki ha e tervezett házasságot megbukni látná, végbucsut mondhatna pénzének, mit Kamutiéknak időközönként kölcsönözgetett. — Bizony furcsa vetélytárstól kellene itt félnem. Egy kikiáltott s megnótázott összeesküvő, épen a direktor fiskális ellenében, ki Apor uramnak életét is kezében tartja, csak egy tolvonásába kerül, s feje porba hull.

XXII.

A következő napon korán reggel a kastély kertjében Kornis Sámuel, Dávidházi János, és Apor Kelemen uraimék között nagy családi tanácskozás tartaték; a gyámatya átadta az ifjunak a fejedelem levelét, melyben ő nagysága Évike kezét vitézlő hive Kamuti Lázár uram számára egész ünnepélyességgel megkérte.

A tanácskozók véleménye annyifelé ágazott, a hányan voltak.

Az ifju hallani sem akart egyébről, mint kardjáról; rögtön lóra akará magát vetni, s benyargalni Fehérvárra, hogy ott Kamuti Lázár uramat párbajra hívja, s haragjában izre porrá aprítsa.

Dávidházi uram mérsékeltebb volt. Szerinte legjobb lenne az esküvőt szép csendesen azonnal megtartani, hazavinni a menyasszonyt Bodóházára, s aztán a többire nézve senkinek semmi köze; vagy ha mégis feszegetné valaki a dolgot, annak előbb az Apor család ősi várának falaival kellene megküzdenie.

Ezekkel ellenkezőleg Kornis uramnak legbékésebb szándékai valának.

— Az én véleményem szerint itt csak az okosság, türelem, és hidegvérűség használhat. Hogy te öcsém oly keményen csörgeted kardodat csak becsületedre válik, de ha az én tanácsomat akarod követni, legokosabban teszed, ha most szép csendesen lóra ülsz, s egy pár napra haza mégysz, s otthon veszteg maradsz, míg Kamuti uraimék nálam lesznek.

— Nem értem bátyámat — felelt az ifju, s arczszone lángvörössé változék. — Hogyan? Én hátráljak? vissza lépjek? ezen emberek elől megfutamodjam . . . ?

— A mint nevezed a dolgot öcsém; de én abban, mit neked tanácslok sem hátrálást, sem visszalépést, sem megfutamodást nem látok . . . nem egyéb lesz az, mint egy kis hadi csel, mely után kedvező alkalommal, ujult erővel rohanod meg ellenségedet, s talán épen azon pillanatban, melyben győzelmüket kezeikben tartani vélik.

— Nem lehet, bátyám; teljes lehetetlen, gondolni sem tudnék ilyesmire.

— És mégis úgy fog lenni, mint mondtam. Te mindenek felett kimélettel tartozol lenni azon háznak nyugalma iránt, melyből mátkádat akarod elvinni. . . . Mit akarsz cselekedni gondatlan gyermek? Tudod-e mi len-

ne első következése, ha téged Kamuti Boldizsár uram itt találna házámnál, s látná hogy szándékiban utjába állottál?

— Tegye ő kegyelme azt mi neki tetszik, magam is tudni fogom mihez kelljen nyulnom, hogy becsülettel megállhassak.

— Elhiszed-e nekem, hogy ezen ember mit sem tekintve arra, hogy azzal engemet is megsért, először is azon kezdené a dolgot, hogy parancsot adna embereinek, hogy téged elfogjanak, s mint az ország foglyát egyenesen Fehérvárra hurczoljanak. . . .

— Engem? Engemet bátyám? . . .

— Én csak annyit mondtam: parancsot adna embereinek; a többi isten kezében volna. Én, ki házámban mindenek felett legnagyobb ur akarok lenni, becsületbeli dolognak tartanám, hogy vendégemnek hajlékom alatt még a hajaszála se görbüljön meg, előkeresném még egyszer rozsdás kardomat, s lenne a dologból zaj, lárma, verekedés, vér, és néhány holt test . . . ezt pedig ki akarom kerülni. . . .

— Tökeletes igaz, — jegyzé meg szárazan Dávidházi uram.

Az ifju nem tudta mint viselje magát . . . helyzete a lehető legkényesebb volt: vagy

hátrálni kellett, vagy kitenni házi gazdáját azon veszedelemnek, hogy érette a legkomolyabb bajba keverje magát. . . . Az első eset oly lehetlennék látszott előtte, mint a második. . . .

— Mit tegyek, mit miveljek, mire adjam fejemet!?

És mind egyre tétovázott, törte kezeit, majd hajfürtei közt turkált, egészen ellentétben a két öreggel, kik az ifjat mindenképen csendesíteni akarták.

— Én már megmondtam vélekedésemet — ismétlé vállvonítva Kornis uram, — a többi a te dolgod : kövesd, ne kövesd.

— Ha követném, maga Kamuti Lázár is szemtől szembe kinevetne.

— Az nevet legjobban, ki utoljára nevet.

— Nem lehet. Ne is kényszerítsen, bátyám.

— Egy árva szóvalse kényszeritlek, öcsém, de igen sajnálnám, ha át nem látnád saját javadat.

— Saját javamat! . . . saját javamat! De mikor tulajdonképen én még nem is értem, bátyám szándékát. Ily nehéz állapotban, hol férfi kellene a gátra, azt mondja kegyelmed : ne tegyek semmit, menjek szép jámborul ha-

za, üljek a kandalló elibe, fűzzem össze karjaimat, s várjam míg a sült galamb a szájamba röpül.

— Én csak annyit mondtam : nagy oktalanság volna, ha magadat újabb bajoknak kitennéd; s hidd meg : nem tehetnél ellenségednek kedvesebb dolgot, mintha így tüzeskedéseiddel egészen hatalmuk alá vetnéd magadat.

— De csak legalább ne épen Kamuti Lázárról volna a szó. Ez az ember az iskolaévek óta folyvást gúny és nevetség tárgya volt az egész ifjúságnak. És én kitérjek utjából ezen elbizakodottnak? Én! Apor Kelemen, ki kevéssel ezelőtt Fejérvárótt, a fejedelem fővárosában, fényes nappal, megtámadni mertem az ország legtekintélyesebb tanácsurait! Ha ez állapotomban csak egy lépést tennék visszafelé, nem érdemleném meg bátyám bizodal-mát . . . méltatlan volnék Évikém kezére.

— Bohó gyermek vagy. Én ítélem meg, ki méltó bizodal-mamra. S én leszek felelős családunk tagjai előtt, ha gyámleányomat olyan ifjunak adtam-e feleségül, ki ha szükség lett volna rá, hölgyét karddal kezében is megszerezte volna. Kivánnám azonban, hogy ez ügyet békességben lehetne elintézni. Mindenesetre kevés időre van szükségem.

Előbb látni akarom Kamutiékat, s beszélni velök, mielőtt tudhassam, mi módhoz kelljen folyamodnom, ha gyámleányomat kezökből ki akarom szabadítani. Annakokáért halld utolsó szavamat. Inkább kész leszek e játékban életemet s vagyonomat kockára tenni, mint sem megengedjem, hogy testvérem gyermeke oly házasságra kényszeríttessék, melynek ugy sincs egyéb célja, minthogy azzal Apafi Mihály uram egy pár embert Béli Pál ellenében a maga részén megtarthasson.... Értetted-e hóbörtös gyerkőcz? Kornis Sámuel bátyád szava rajta, hogy tied lesz a lány, ha még hetvenhét fejedelem lép is fel mellette mint kérő.

Igy kezdődött, így haladott a családi tanácskozás.

XXIII.

Mintegy délutáni hat óra volt.

Apor Kelemen, s nevelője rossz kedvvel, lehorgasztott fővel, s csendesen léptetve lovaglának haza felé Bodóházára, sokáig ellenkedett az ifju, míg rá hagyta magát beszéltetni, de a mit Kornis Sámuel uram egyszer megmondott, az meg volt mondva, s a megszorodott vőlegénynek, fogcsikorgatva bár,

de ki kellett térni az alkalom elől, melyben kardjának oly jeles hasznát vehette volna.

Utjuk elejénte ős vadon rengetegein vezett át, azután lejöttek az ormokról a Maros paradicsom-szépségü völgyébe, s ott a folyam partján ezer változatu vidéken keresztül haladának céljuk felé.

A nap már lement. Nyugaton a magyarországi határbérczek felett a lég az alkony vörös színét ölté fel, míg délfelől a hunyadi előhegyeken túl Erdély havasai, uralkodójokkal a Retyezát kopár homlokával sötét szürke ködökbe bonolának.

Előttök, mintegy félórai távolságra, nem messze a folyamtükrétől körülvéve haragos zöld tölgy erdőktől, ott komorodik az Apó család pusztuló-félben levő ősi kastélya. Alant a völgyben meghunyászkodva terült szét a falu, minden rend nélkül elszórt apró füstöszerü oláh házikókkal.

Egyszerre a hazatérők háta mögött lódobogások hallatszának, s két lovag csörtetett elő a cserjéből.

Kik lehetnek ezek?

Az est homálya fátyolt tartott az idegek arcza elibe, s a távolból csak termetök deliségét leheste megkülönböztetni. Kevélyen

ült mind a kettő paripáján, s hajlékony derekuk kellemes játékot üzenek, midőn így a vágatásban az egyensúlyt fentartaniok kelle. . . . Fejüket könnyű fekete kalpag fődé, s utánok a szélben, bodorított fehér tollak simultak vissza vállaikra. . . .

— Ha valami ismerősök lennének — gondolá magában az ifju, ki előre képzelte mily unalmas napoknak nézhet elibe háza kormos falai között.

És úgy is volt.

Egyszerre mindnyájan egymásra ismerének. . . .

A Petkóczi testvérek voltak.

— Jól látok-e! — kiálta fel legelőször is Apor Kelemen, az öröm, s meglepetés legélénkebb kifejezésével. — Ti vagytok-e fiuk? s hol jártok itt, hol még a madár se jár?

— Áldjon isten Apor! — felelt hangos üdvözlettel Gábor hadnagy, ki vágató paripáján először érkezett a helyszínére.

— Egyenesen is csak hozzád szándékozunk, — folytatá a szót László vitéz, és sarkantyut adva lovának, egy ugrással bátyja nyomában termett.

Az imént még oly bus vőlegény barátinak látására azonnal mindenről elfeledkezett, mi

vele e napon történt : egyszerre ismét a vig czimbora, a régi hű Apor Kelemen vált belőle.

— Hozott isten bajtársim !... hozott isten mind kettőtöket . . . !

És kezét fogván az érkezettekkel, először is Dávidházi uram elibe állitá őket.

— Nos fiuk , — mondá — ismeritek-e ezen tisztas uri férfit? Ez az én hires öreg barátom, rokonom, nevelőm s tanító mesterm, kiről különben csak azt tartják Erdélyben, ő az ifjuságnak minden roszra vezetője.

— Örvendünk uram, hogy színről színre láthatjuk kegyelmedet, — felelt egész udvariassággal az öregebb Petkóczytestvér; — eddig csak jó hírből ismertük Dávidházi uramat, de azért csak fogadjon be minket is tanítványának, s minél többet vesztegessen ránk azon tanításokból, mellyel kegyelmed a rövidlátók beszéde szerint az ifjakat elrontja.

Az öreg ember meghajtá magát, s elpirult a lekötelező szavakra. Szó a mi szó, de el sem tagadhatta volna ő kegyelme, hogy jól esett lelkének ez a kis hizelgő beszéd.

— De szóljatok barátim — tudakozódék azután Apor Kelemen uram, — honnan jöttök? Hol töltöttétek addig az időt, mert a

mióta nem láttalak titeket, csakugyan igen megváltoztatok.

E kérdésre azonban a két testvér arczvonásai meglehetősen savanyu kifejezést öltének fel. . . .

— Mindjárt meghallasz mindent . . . készülj előre csodálkozni.

— Hoszunál hosszabb historiát fogunk elbeszélni, s fogadom, hogy első szóra, a felét sem fogod elhinni.

— Mondhatom, ördögileg kíváncsivá tesztek e bevezetéssel.

— Különben, három szó az egész : ez a java ; ha ezt elmondtuk, mindent tudsz ; a többit a hoszu estékre hagyjuk , a kandalló mellé.

— Annál jobb, annál jobb — felelt nagy meglepéssel Apor uram, — soha jobb időben nem jöhettetek volna. Épen három napi hoszu idő fenyegetett, azt hittem az unalom s boszuság agyon öl ezalatt. . . . Isten hozott benneteket, ti az én megváltóim vagytok. Ime . . . ott meredez előttünk ama sötét épület a halom tetején . . . őseim kastélya, most kipusztult bagolyfészek, az omlatag kövek között. Jertek : dőzs napok várnak ott ránk, borzadalmas ivásokat csapunk szerencsés ta-

lálkozásunk emlékére, hogy a ki távolról hallja, keresztet vetve magára távozik el közeliünkől. . . . Mindenek előtt szóljatok, mert megöl a tudnivágy, mi sors ért benneteket?

— Két hó lefolyása alatt egész élet iskoláján gázoltunk keresztül.

— Minden megesett rajtunk, mi jó vagy rossz, halandóval történhetik. . . .

— Beszéljete! . . . beszéljete!

— Az egész ennyi: szerelmesek lettünk mindketten, meg is házasodtunk nagy busulásunkban, míg végre apósaink bottal vertek ki házaikból.

Ifjabb Apor Kelemen uram előbb csak tréfára akarta érteni a dolgot. Mi sem telhetett volna ki könnyebben Petkóczi uraiméktól, mint mulatság kedviért egy kis mértékletes füllentés, most az egyszer azonban, kivételképen úgy látszott, igaz szó hangzott belőlök.

— Komolyan beszéltek?!

— Ugy történt mint mondjuk.

— Igaz benne az első betűtől az utolsóig.

Ekkor aztán az ifjak, megránták lovaik kantárszárát, s ügetve haladának előre.

És elmondák röviden történeteiket.

Miként kezdődött a dolog Moróczi Miklós uram házában, a széles, és hűs folyosón, hol naphosszat tudományos beszélgetésektartattak. Továbbá, mint utaztak mindketten idegen nevek alatt Felsőfehérbe, a lányok szüleihöz, mint gyült meg itt bajok Kamuti Lázár urammal, mit azonban tiszteletes Lakatos Benjámin uram a szent reformata vallás érdekében szerencsésen elhárithatott. Eddig tartott a történet vig része : következett a szomorú fordulat. A háznál tudniillik áruló lélek akadt, egy komondor képében, ki jótévői ellenében meghagyta magát vesztegetni, s midőn kötelessége lett volna a legdühösebben ugatni, nem tett még egy árva vakintást sem, és hogy ebajból kilehetett volna mégis egy perczre eviczkelni, ha újra ellenkező eredménynyel közbe nem jő a reformata vallás érdeke, mi által úgy végződött a dolog, hogy az illető apósok ifjú uraimékat bottal verték el a háztól, s kövekkel, s göröngyökkel hajgálóztak utánok, míg csak érhatték.

— Hiszen ez rettenetes historia, — szakasztá félbe a beszédet Apor Kelemen, a dolog regényességén egészen elragadtatva. — Ezt majd otthon körülményesebben meséljétek el. . . . De mi történt még aztán?

— Elég feleletül annyi : hogy itt látsz bennünket. Egy ideig még fentartottuk magunkat a vidéken; de azután hogy Kamuti Lázár kapitány uram Béli Pál pártját oly csufosan odahagyta, a vidéken szörnyű ingerültség keletkezett az idegenek irányában. Nem lehetne többé maradásunk. Morócziné asszonyom egy pár lovat küldött át számunkra, s azt izente, hogy menyecskéink végett ne legyen aggódásunk . . . el kellett pusztulnunk a vidékről, s most ide jöttünk hozzád, itt várjuk be az idők forgásától, mit rendelt ki még a sors számunkra.

Mentek.

A kastély alig volt már meszebb ezer lépésnél.

Egyszerre látják, hogy az épület homlokfalán a három legnagyobb ablak kivilágosodik. Fáklyákat gyújtottak oda bent a nagy teremben, s a festett üveg karikákon keresztül különszinű fényvegyület tört szemeik elé.

Sehogy sem találhatták el, mit jelenthet e különös tünemény. Épen nem volt valószínű, mintha a kastélybeli cselédség észrevévén a birtokos uraság közelegettét, diszes elfogadás végett gyújtott volna ily pazar vi-

lágot. Sokkal szűkebb volt Bodóházán a gazdagság, mintsem ilyesmire csak gondolni is lehetett volna.

Ingereltetve a kíváncsiságtól, sarkantyut adának lovaiknak, s félvágta folytaták utjokat. És csakhamar érkeztek a domb aljára, hol az ut a sziklák lejtőjén felfelé kanyarul. Jobbról balról sűrű bokrok, és lugasok maradozának vissza; jobb időben tévelygő-kert volt e helyen, most azonban minden el volt hanyagolva, s a legszebb facsoportozatok elvadultak, elsűrűsödtek.

Ugyan e perczen a kastély belsejéből iszonyu csörömpöléssel vegyített zeneszó hallatszék ki; azután egyes szakgatott kiáltások, ordítások, s kurjongatások; dözs vigalom, éktelen korhelység, s pokolbeli dárídók ütek fel itt tanyájokat.

A dolog több volt kettőnél. Utoljára is azt kelle hinniök, hogy távollétök alatt néhányan a régi pajtások közül vetődtek ide látogatóba, miként ez a legközelebb időken még napirenden volt Bodóházán, s azok csapnak ily egetrepesztő orgiákat.

— Inkább azt hinném — felelt fejcsóválva a kastély ura, — embereim nem állhaták tovább a dicsőséget, elszöktek, s a házat,

mint pusztult dűledéket a boszorkányok választák lakadalmazó barlangul.

Ily kételyek közt érkeztek a kastély udvarára, hol azonban egyelőre senkivel sem találkoztak. Senki sem jött elibök, hogy fáradt lovaikat átvenné kezökből.

Leszállottak tehát minden segítség nélkül, s paripáikat szabadon eresztvén az udvarban, a világítatlan lépcsőkön felbotorkálának az első emeletbe.

Elérkezve az előterembe a tárt főajtón keresztül szörnyüses látvány tűnt szemeik elibe.

A góth terem közepén terített asztal állott, s rajta egy vasabroncos tizakós hordó csapra verve, és megeresztve; körötte tarka vegyületű vendégek, melyet e helyen együtt még soha senki sem látott, kik a kiomló borzuhatag alá poharakat, kantákat, és tálakat tartottak. . . . És ittak folyvást, mintha mindnyájan olvasztott ólmot vacsoráltak volna.

Elöl az asztal legtisztesebb helyén, illő méltósággal terpeszkedék szét karszékében Bodóháza hűségéről ismert várnagya, nemzetes Kágyai Tódor uram, s egy olyan kanta állott előtte, hogy más szegény ember házá-

nál talán kályhának is beillett volna. Mellette mindkétfelől a meghívottak serge, a falu özszes előkelősége. Két oláh pap, mellet verdeső ősz szakállal, s ünnepélyes öltözetökben, tudniillik fekete báránybőr kalpagban, és szeny-nyes téglaszinü rövid szűrben, azután a helység birái, esküdtjei, a kovács, kántor, templomatyja, kisbíró, kerülők, és éjjeli örök.

A fegyveres szolgák közül kettő, a vendégszerető házi gazda tisztét látszatott vinni, a többi három egy szegletben, kiürült hordó felett dühös kockajátékba volt merülve, s zörgött előttök a frissen vert körmöczi arany, hogy rézpénznek is sok lett volna.

Minden képviselve volt itt, mit Bodóháza, szépség, műveltség, és gazdagság tekintetében felmutathatott. A hölgyek teljes díszben valának jelen, miként a Calpurniák, és Volurniák ezen egyenes ivadéki Erdélyben Hát-szeg vidékén mai napig öltözni szoktak: tudniillik fehérre mosott ingben, melyet a nyak és kéz körül kék cifrázatokkal ékitenek, aztán egy pár vörössárga tarka gyapju kötény, egy előre kötve, egy hátra, a lábak szépségét semmi irigy mez sem leplezé a férfi szemek vizsga pillantási elől.

A góth ablakok bemélyedéseiben a dévai

czigánybanda recsegettette a nagyidai keserves nótát, s többen, nehogy a drága muzsika kárba menjen, tomboló oláh tánczra kelének, melyben valamennyi csizmának a sarka félre szokott görbülni.

A fáklya világa kisértetes fényt vetett az őrzöngő torra, s a füstgomoly fellegei betolakodának a terem boltozatának barnult faragványai közé.

Étkek sokasága nehézkedék a tölgy asztalra, s az adagok nagysága felülmulta azt, mit emberi természet képes elviselni. Roppant cserép tálakban, egészben sült állatok feküdtek hátukon, s lábaikkal mintegy felkaparászva az ég felé . . . a kormos külsejű lábasokban avas szalona-tepertővel töltött hasas rétesek fetrengének; nehéz ételszag terjedt ki a szomszéd szobákra, s folyosókra.

Mindezek felett uralkodó foglalatosság volt a szakadatlan ivás, a hordóból omló bor egy csepjének sem volt szabad földre fecscseni: inni kellett itt folyvást mindenkinek, vagy meghalni.

Henczidától Bonczidáig foly a bor mint tenger ;

Ki megállhat még a lábán, nem ember, nem ember !

Ifjabb Apor Kelemen uram egészen megbotránkozva állott egy ideig a küszöb előtt, s nézte, miként tevék cselédjei távollétében ősei várát a falu kocsmájává : azonban mint afféle eredetiségeket kedvellő fiatal ember, nem tudta magát elhatározni, haragudjék-e vagy nevensen. Nézett társaira, de azok arczán is inkább meglepetés és csodálkozás, mint a méltatlanság érzete volt olvasható. Dávidházi uram kétesen csóváltatta fejét, el nem találhatván, miből telhetett ki ennyi prédaság, mert első pillanatra meglátszott, hogy itt e vendégségekre nem a kastély netán még létező készletei vétettek igénybe.

Ezalatt a tobzódók közül többen észrevették az érkezetteket. Félórával ezelőtt elég lett volna e reménytelen megjelenés arra, hogy az egész uri tábla, ajtón ablakon, kéményen keresztül egy pillanat alatt szétrobbanjon. Szerencsējökre most már részegségökben azt se tudták, mit csinálnak. Harsány éljent kiáltottak földesuroknak, s mintegy megköszönni látszattak, hogy Apor uram vigalmukat jelenlétével megtiszteli.

Kágyai uram egész komolysággal emelkedék fel székéből, s aztán szabatos katonai lépésekben előbbre jött, s háromszor hajtá meg

magát mint Abrahám, midőn sátora előtt három ifju képében az urnak angyali meglátogatták

— Isten hozta haza kegyelmes urunkat, — szólt mély, s rekedt hangon, és szörnyü komolyan, mint midőn a részeg ember azt akarná mással elhitetni, hogy e napon még színét se látta az itálnak.

— Szép dolgok történnek itt a háznál, — kezdé szemrehányását a kastély ura. — Egy kicsit több okosságot vártam volna várnyomtól, mint sem hogy itt ma ily lakadalmat engedjen.

— Bocsánatot kérek kegyelmes uramtól . . . így van azóta mindég, hogy kegyelmetek elutazott.

— Valóban? ez jó mentség volt Kágyai uramtól.

Lehetlen volt nem nevetni.

— És aztán — tevé hozzá szigoruan Dávidházi uram is, — honnan ez oktalan prédaság? a fegyveres szolgák kezében arany csillog, a tömérdek ételféléből jól laknék egy hadsereg.

— Egy kis zsákmány, kegyelmes uram.

— Zsákmány?

— Csatában szerzett némi csekélységet a hű nép.

— S hova járt csatába ez a hű nép, ha szabad kérdenem ?

— Azaz : hogy mikor itt volt a háznál Brandt uram exequálni, verekedés között esett egy kevés préda a szolgák kezébe.

— Nem remélleném, hogy kirablották volna Brandt uram kocsiját ?

— Én nem láttam mi történt, kegyelmes uram; csak az osztozásra jutottam. Jól munkálódott a nép, s mint Dávidházi uram is mondja : méltó a munkás az ő bérére.

A földes ur, s ifju vendégei roppant hahotára fakadtak, s kíváncsian néztek az öreg nevelőre, kinek olykor csakugyan szokása volt ilyen kenetteljes mondatokat idézgetni az írásból.

Azután Apor uram maga után inté a várnagyot, s vendégivel együtt a mellékteremekbe távoznak.

Itt vagyunk ismét ama puszta szobában, hol Apor Kelemen uramhoz legelső alkalommal is szerencsénk volt.

Még minden a régi állapotban volt. . . . Az asztalon most is boros palaczkok, és üres poharak állottak, a falon az ócska kép, s csillogó kövével a török kard, mellyel mint magunk is tanui voltunk, minden adósságot ki lehetett fizetni.

— Kágyai uram — szólt szigoruan a kastély ura, — lásson utána, hogy vendégeim valamiben fogyatkozást ne szenvedjenek; hozasson fel néhány kanta bort, s aztán kergesse haza ezt a korhely népet, ki házamból kocsmát mert alakítani.

— Értem kegyelmes uram.

— Félóra mulva nyoma se legyen a rendetlenségnek.

— Ugy lesz kegyelmes uram.

— Most elmehet, de ha még egyszer illet tapasztalok, azt fogom mondani : hogy Kágyai uram is leitta az eszét a többiekkel.

A várnagyot mintha kigyó csipte volna meg. Mindent várt volna kegyelmes urától, csak azon igazságtalanságot nem, hogy őt részegnek tartsa.

Dörmögve hagyá el a szobát.

Ezalatt Dávidházi uram letelepedék a karzékra, s gyönyörködék az ifju nép szemlélésében; és mint kényelem kereső ember, jobb karját szokása szerint a mellette álló asztalkára akará támasztani.

Az asztal azonban e nagy megtiszteltetést többé el nem viselhette. Beteg volt szegény; az utolsó csata alkalmával egyik lábát veszté s úgy állott ott, hogy csak a miatyánk tartotta.

És poharastól palaczkostól együtt ledőlt a földre, s darabokba hullott.

Az ifjak harsogó nevetésre fakadtak, látván, hogy az öreg egészen elrémülve az okozott zuhanástól felugrik székéből.

Azonban egyszerre mindnyájoknak valami különös ötlött szemökbe.

Tudniillik az asztal szétomlott darabjai között ott hevert a földön a huzófiok is, melynek üregében egy csomag levél fehérlett ki.

Az ifjuság roszra vezetője nagy kíváncsisággal kapott a levelek közé, meg nem foghatván, mi módon kerül a kastélyba ily nemű idegen jószág, s nézegetvén a czimzetet, nehányat a levelek közül nagy hirtelenséggel átolvasott.

Arcza elkomolyodék : homlokára oly redők keletkezének, melyek eddig ott egészen ismeretlenek valának.

A szolgák bort hozának a szobába, s miután asztal nem volt, a kantákat az ablak párkányára rakták. . . .

És kérdést tevén a szolgákhoz, mint került e papircsomag ide? azt nyeré válaszul: hogy azt is verekedés közben az ellenségtől foglalták el, s miután senki se tudta elolvasni, mi van benne, Kágyai uram jónak

látta haza hozni, hogy tegyen vele kegyelmes urunk, a mi neki tetszeni fog.

Ezzel Dávidházi uram a szolgákat kiküldé a szobából; az ajtóra is ráfordítá belülről a kulcsot, s előterjeszté mi kincset talált e papirokban.

Mindnyájan égő kíváncsiság között tekintének a papirok közé, s kezökbe egyegy levelet kapva, olvasni kezdenek.

Mióta Bodóháza áll, ily tudós olvasó társaság nem volt ott egybegyűlve.

Valának pedig e levelek kivétel nélkül csupán pénzről szóló elismervények, melyek szerint több ismert, és nem ismert egyének, *Béldi Pál* uram ő nagysága meghagyása szerint, a támadás külön céljainak előmozdítására, Brandt Máté uramtól minden néven nevezendő kölcsönöket vevének fel.

Nagy titok jött napfényre! mit senki még álmában se hitt volna: Brandt Máté uram titokban egy követ fújt a bodolaváriakkal. Az ő költségén történt a fegyverzés, ő fizette a zsoldosokat, az ő aranya vesztegeté meg Déván Jósza Péter uramat, kiről már hallottunk, s vele több másokat is, kikről még hallani fogunk.

Az volt most a kérdés, mi tevők legyenek

ifju uraimék e levelekkel? Gondolkoztak, tanácskoztak, s végre abban állapodtak meg, hogy mint nemes emberek alyas feladói szerepet ugyan nem vállalnak magokra, hanem hogy ha még is ezen leveleknek más úton tisztességes hasznát vehetnék, azt semmiképen sem fogják elmulasztani.

Pest, 1856. Nyomatoit Landerer és Heckenastnál.